

ISSN 2233-3606

საქართველოს ბიზნესის მეცნიერებათა აკადემია
GEORGIAN ACADEMY OF BUSINESS SCIENCES

სამეცნიერო-პრაქტიკული ჟურნალი

მოამბე
XXXI
MOAMBE

SCIENTIFIC-PRACTICAL MAGAZINE

თბილისი 2018 TBILISI

„მოამბე“ გამომცემის 1995 წლიდან
„MOAMBE“ IS PUBLISHED SINCE 1995

სტატიები მიიღება შემდეგი მოთხოვნების გათვალისწინებით

1. ტექსტი აკრეფილი უნდა იყოს Word-ში, AcadNusx-ში, შრიფტის ზომა 12, ინტერვალის სტრიქონებს შორის 1.5, ველების დაშორება მარჯვენა-მარცხენა მხარეს 2 და 3 სმ. შესაბამისად, ზედა და ქვედა 2.5 და 2.5 სმ. ტექსტი უნდა აიკრიფოს გადატანების გარეშე. ცხრილები გადაყვანილი JPEG ფორმატში. სტატიის მინიმალური მოცულობა უნდა იყოს 5 გვერდი A4 ფორმატის.

2. ავტორის სახელი, გვარი, სამეცნიერო წოდება და თანამდებობა, საკონტაქტო კოორდინატები (ტელეფონები, ელ-ფოსტა), სურათის ელექტრონული ვერსია JPEG-ში

3. სტატიას უნდა ახლდეს რეზიუმე ქართულ და ინგლისურ ენებზე. მოცულობით 120-150 სიტყვა, აკრეფილი შესაბამისად AcadNusx-ში და Times New Roman-ში, შრიფტის ზომა 12, სამეცნიერო სტატიას უნდა დაერთოს გამოყენებული ლიტერატურის სია.

4. სტატია შეიძლება გამოქვეყნდეს ინგლისურ, რუსულ, გერმანულ ენებზეც. ასეთ შემთხვევაში, ჩვენი მოთხოვნაა რეზიუმე მოგვანოდოთ ქართულ და ინგლისურ ენებზე.

სტატიის გამოქვეყნების ღირებულება შეადგენს: ჟურნალის ერთი გვერდი 6 ლარი, რომელსაც ავტორი გადაიხდის დადებითი რეცენზიის მიღების შემდეგ, ხოლო ჟურნალის ღირებულება 5 ლარი.

სტატიების გადმოგზავნა შესაძლებელია შემდეგ ელექტრონულ მისამართზე:
mariizoria@mail.ru;

ტელეფონები: 231 14 75; 593 239 958

ვებ-გვერდი: www.sbma.ge

Continues taking articles according to this requests:

1. Text must be gathered in Word, size of AcadNusx font 12, interval between lines – 1.5; borders in right and left side – 3 and 2 sm. Also, up and down borders – 2,5 and 2,5 sm. Text must be picked up without transferring. Tables should be in JPEG. The minimal size of article is Spages of A4 format.

2. The first name of author, last name, scientific rank and post, coordinates (telephone number, e-mail), electronic version of photo in JPEG.

3. 3. The article must have reziume in Georgian and English languages. The size should be 120-150 words, it must be picked up in AcadNusx and in Times New Roman, size of font – 12. Scientific article must have list of used literature.

4. The article may be published in English, Russian, German languages. So, it is also our request to prepare reziume in Georgian and English languagues too.

The price of article's publication is one page of Journal 6 Gel (lari). And author will pay tjis price after getting positive respond. Also, the price of Journal is 5 GEL (lari).

E-mail: mariizoria@mail.ru;

Tel: 231 14 75; 593 239 958

www.sbma.ge

საქართველოს ბიზნესის მეცნიერებათა აკადემია დაფუძნდა 1995 წლის 23 მარტს. აკადემია საქართველოს იუსტიციის სამინისტრომ რეგისტრაციის ბაზარა 1995 წლის 9 აპრილს, რეგისტრაციის სერტიფიკატის №1982

THE GEORGIAN ACADEMY OF BUZINESS SCIENCES WAS ESTABLISHED ON MARCH 23, 1995. THE ACADEMY WAS REGISTERED ON APRIL 9, 1995 BY MINISTRY OF GEORGIA (CERTIFICATE #1982)

„მოამბე“

საერთაშორისო რეზერირებადი და რეცენზირებადი
სამეცნიერო ჟურნალი, №31, 2018 წელი

თეიმურაზ ბაბუნაშვილი- მთავარი რედაქტორი და სარე-
დაქციო კოლეგიის თავმჯდომარე,
ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტორი,
პროფესორი, საქართველოს ბიზნესის
მეცნიერებათა აკადემიის პრეზიდენტი,
ქ. თბილისის საპატრიო მოქალაქე.

სარედაქციო კოლეგია
მეცნიერებათა დოქტორები, პროფესორები

აბესაძე რამაზი, აბრალავა ანზორი, ასათიანი როზა, ბაბუნაშვილი გიორგი (აშშ), ბაკაშვილი ნიკოლოზი, ბარათაშვილი ევგენი, ბერიძე თეიმურაზი, გვალია ნარგიზი, გომოხია რევაზი, გველესიანი მირაზი, გეგუაძე პაპი, დანელია თამაზი, დათაშვილი ვახტანგი, ელიაშვილი ლია, იზორია მარინა, კუნჭულია თამაზი, კურტიანიძე დავითი (აშშ), კუჭუხიძე რომანი, კვალაშვილი ვაჟა, კვარაცხელია ალექსანდრე, კობახიძე თამაზი, ლაბარტყავა გულთაზი, ლემონჯავა პარმენი, ლოგუნიძე გივი, ლეკაშვილი ეკა, მალაშვილი გიორგი, მაქვავიშვილი ელგუჯა, ნადირაშვილი ბაიოზი, ნარმანიანი დავითი, ნადარაია ნუგზარი, პაიჭაძე ნუგზარი, როკატელიშვილი მიხეილ (აშშ), სილაგაძე ავთანდილი (საქ. ეროვნული მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი), შერეშელიძე მინდია, ქარჩავა ლეონი, ქეშელაშვილი მარი, ყიფიანი გელა, ყუფუნია გურამი, ყორღანაშვილი ლარისა, შენგელაძე თეიმურაზი, შენგელაძე რევაზი, ჩხეიძე ნიკო, ჭითანაშვილი ნოდარი, ჭუმბურიძე მამია, ხადაშვილი ნოდარი, ხარაბაძე ელენე, ხელაშვილი იოსებ, ჯავახიშვილი რევაზი, მამედოვი ფიზული (აზერბაიჯანის რესპუბლიკა), მელნიკი ტატიანა (უკრაინა), სერძანიანი ნაიკი (სომხეთი), ალირზაევი ალი (აზერბაიჯანის რესპუბლიკა), ბორზდოვა ტატიანა (ბელორუსია), ალუხანოვი ესპერანტი (ყაზახეთის რესპუბლიკა), ბაღინა ლეონი (უკრაინა), ზალენინი ინგა (ესტონეთი), ვდოვინკო ნატალია (უკრაინა), მინაილ ვარჩოლ (სლოვაკეთი), ბაღინა კუზმენკო (უკრაინა).

შეიქმნა რედაქცია ყოველთვის არ იზიარებდეს ავტორის აზრს

№31, 2018 წელი

„MOAMBE“
QUARTELY INTERNATIONAL SCIENTIFIC MAGAZINE,
PRECISED AND REVIEWED №31, 2018

TEIMURAZ BABUNASVILI- Editor-in-Chief and Head of Editorial Board,
Doktor of Economic Science, President of
Georgian Academy of Business Science,
Honored citizen of Tbilisi

EDEDITORIAL BOARD
Doctors of science, Professors

ABESADZE RAMAZI, ABRALAVA ANZORI, ASATIANI ROZETA, BABUNASHVILI GIORGI (USA), BAKASHVILI NIKOLOZI, BARATASHVILI EVGENI, BERIDZE TEIMURAZI, GVALIA NARGIZI, GOGOKHIA REVAZI, GVELESIANI MERABI, GECHBAIA BADRI, DATASHVILI VAXTANGI, DANELIA TAMAZI, ELIAVA LIA, IZORIA MARINA, KUNCHULIA TAMAZI, KURTANIDZE DAVITI (USA), KUCHUKHIDZE ROMANI, KVALIASHVILI VAJA, KVASHILAVA ALEKSANDRE, KOBALIDZE TAMAZI, LABARTKAVA GULTAZI, LEMONJAVA PARMENI, LOBJANIDZE GIVI, LEKASHVILI EKA, MALASHKHIA GIORGI, MEQVABISHVILI ELGUJA, NADIRASHVILI GAIOZI, NARMANIA DAVITI, NADARAIA NUGZARI, PAICHADZE NUGZARI, ROKETLISHVILI MIKHEILI (USA), SILAGADZE AVTANDILI (Member of Georgian national Academy of Science), UGREKHILIDZE MINDIA, KARCHAVA LOIDI, KESHELASHVILI OMARI, KIFIANI GELA, KUFUNIA GURAMI, KORGANASHVILI LARISA, SHENGELIA TEIMURAZI, SHENGELIA REVAZI, CHIKHLADZE NIKO, CHITANAVA NODARI, CHUMBURIDZE MAMIA, KHADURI NODARI, KHARABADZE ELENE, KHELASHVILI IOSEBI, JAVAKHISHVILI REVAZI, MAMEDOVI FIZULI (AZERBAIDJAN), MELNIKI TATIANA (UKRAINA), SERKHAIANI NAIKI (ARMENIA), ALIRZAEVI ALI (AZERBAIDJAN), BORZDOVA TATIANA (BELORUSIA), ALUKHANOVI ESBERGI (KAZAKHSTAN), GALINA LOPUSHNIAK (UKRAINA), ZALENIENI INGA (ESTONIA), VDOVENKO NATALIA (UKRAINA), VARCHOLA MICHAL (SLOVAKIA), GALINA KUZMENKO (UKRAINA).

შინაარსი

1. ლუარა გვაჯანია	7
ინოვაციური პროექტების შემუშავება და შეფასება	
2. მანანა მჭედლიშვილი	10
საქართველოში საკანსიო სისტემის რეფორმის სტატისტიკური კვლევის ანალიზი	
3. გუგული ყურაშვილი	14
სოციალური დაზღვევის პრობლემათური საკითხები საქართველოში	
4. გიორგი კეკელიძე	17
სიღარიბის სოციოლოგიური თეორია	
5. მაია ჩეჩელაშვილი, ლაშა ჯინჯიხაძე	22
სტეიკჰოლდერთა თეორიიდან საზოგადო ღირებულებათა რეალიზაციამდე	
6. ბაჩო რუსიშვილი	25
ენერგეტიკულ კომპანიებს პროცესებზე ორიენტირებული მართვა სჭირდებათ	
7. იაკობ კახანაძე	28
ქართული მუხის (<i>Quercus iberica</i> Stev.) კომრეხში ბუნებრივი ბანახლების კვლევის შედეგები ქვემო ქართლის რეგიონში	
8. ნინო ცერცვაძე	32
EQ-ემოციური ინტელექტი –კარიერული წინსვლის გასაღები	
9. ბაქარ გვაჯანია	36
თანამედროვე საკარლამენტო მმართველობა და საქართველო	
10. ოთარ ზალიკაშვილი	39
პენიტენციური დანაშაულობების სამართლებრივი ანალიზი	
11. ГУРАМ МАРХУЛИЯ	43
ВОПРОСЫ ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКИ АРАБСКИХ ГОСУДАРСТВ	
12. МАРИНА ИЗОРИЯ	59
ОСТРОВ ТОКТО В ЯПОНО-КОРЕЙСКИХ ОТНОШЕНИЯХ	
13. ირმა მოლაშხია	64
საერთაშორისო კომპანიების კონკურენტული უპირატესობები (ამერიკული კორპორაციის Apple მაგალითზე)	
ქურნალი „ეკონომიკა“ 100 წლისათვის	63

CONTENTS

1. LUARA GVJAIA	7
Develop and Evaluate Innovative Projects	
2. MANANA MCHEDLISHVILI	10
Analysis of Statistical Research of Reform of the Pension System in Georgia	
3. GUGULI KURASHVILI	14
Problems of Social Insurance in Georgia	
4. GIORGI KEPULADZE	17
Poverty Sociological Theory	
5. MAIA CHECHELASHVILI, LASHA JINJIKHADZE	22
From the Stakeholders' Theory to the Realization of Public Values	
6. BACHO RUSISHVILI	25
Energy Companies Need Process Oriented Management	
7. IAKOB KAPANADZE	28
The research results of the Georgian Oak natural renewal in Kvemo Kartli region	
8. NINO CERCVADZE	32
EQ-Emotional intelligence - the Key to Career Advancement	
9. BAQAR GVAZAVA	36
Modern Parliamentary Government and Georgia	
10. OTAR ZALIKASHVILI	39
Legal Analysis of Penitential Offence	
11. GURAM MARKHULIA	43
Foreign policy issues of Arab States	
12. MARINA IZORIA	59
Island Tokto In Japan-Korean Relations	
13. IRMA MOLASHKHIA	64
Competitive advantages of international companies (On the example of American Corporation Apple)	
THE MAGAZINE "ECONOMICS" IS 100 YEARS OLD	68

ინოვაციური პროექტების შემუშავება და შეფასება

ლუარა გვაჯაია საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ბიზნესტექნოლოგიების ფაკულტეტის პროფესორი

ინოვაციური პროექტი წარმოადგენს რთულ სისტემას, ურთიერთგანპირობებულს და ურთიერთდაკავშირებულს რესურსების, ვადებისა და ღონისძიებათა შემსრულებლების მიხედვით, რომელიც მიმართულია მეცნიერებისა და ტექნიკის პრიორიტეტული მიმართულებების შესაბამისად კონკრეტული მიზნების მიღწევისაკენ.

ინოვაციური პროექტის ერთერთი ფორმაა კვლევები, რომელშიც მოიაზრება კვლევებისა და დამუშავებების გეგმა, გამიზნული სოციალურ-ეკონომიკური, პოლიტიკური მნიშვნელობის აქტუალური თეორიული და პრაქტიკული ამოცანების გადაწყვეტისაკენ, მასში ხდება ტექნიკური, ეკონომიკური გადაწყვეტილებების დასაბუთება. იღებებს, ჩანაფიქრებს, ტექნიკურ გადაწყვეტილებებს და მათი სარეალიზაციო პროექტებს გააჩნიათ სხვადასხვა სახის სამეცნიერო-ტექნიკური მნიშვნელობა და აქედან გამომდინარე საქმე გვაქვს სხვადასხვა სახის ინოვაციურ პროექტებთან, როგორცაა:

- **სამოდერნიზაციო**, როდესაც პროდუქციის კონსტრუქცია, ან მისი საბაზო ტექნოლოგია კარდინალურად არ იცვლება;

- **ნოვატორული** - ახალი პროდუქციის კონსტრუქცია თავისი ელემენტების სახეების მიხედვით არსებითად განსხვავდება ადრეარსებულისაგან;

- **წინმსწრები** - როდესაც კონსტრუქცია დაფუძნებულია წინმსწრებ ტექნიკურ გადაწყვეტილებებზე, რაც ადრე არ ყოფილა გამოყენებული;

- **პიონერული** - როდესაც შედეგად ვლტებულობთ ადრე არ არსებულ მასალებს, ტექნოლოგიას, კონსტრუქციას, რომლებიც ასრულებენ დამატებით ახალ ფუნქციებს (ასეთი იყო პირველი რადიომიმღებები, ელექტრონული საათები, პერსონალური კომპიუტერები, რაკეტები, ატომური სადგურები, ბიოტექნოლოგიები და მრავალი სხვა);

გადასაწყვეტი ამოცანების მასშტაბურობის თვალსაზრისით ინოვაციური პროექტები იყოფა შემდეგ სახეებად:

- **მონოპროექტები** - ასეთ პროექტებს, როგორც წესი, ასრულებს ერთი ორგანიზაცია ან მასში შემავალი სტრუქტურა, იგი ისახავს

ერთი მიმართულების ინოვაციურ მიზანს (კონკრეტული ნაწარმის ან ტექნოლოგიის შემუშავება, რომელიც სრულდება შემცირებული ვადებისა და ფინანსური დანახარჯების ჩარჩოებში;

- **მულტიპროექტები** - წარმოდგენილია კომპლექსური პროგრამის სახით, რომელიც აერთიანებს ათეულობით მონოპროექტს და გამიზნულია ისეთი რთული ინოვაციური მიზნების განსახორციელებისათვის, როგორცაა სამეცნიერო-ტექნიკური კომპლექსების შექმნა, მსხვილი ტექნოლოგიური პრობლემების გადაწყვეტა;

- **მეგაპროექტები** - მრავალმიზნობრივი კომპლექსური პროგრამებია, რომელიც აერთიანებს მთელ რიგ მულტიპროექტს და ასობით მონოპროექტს, დაკავშირებულს ერთმანეთთან დასმული ამოცანის გადაწყვეტასთან. ასეთი პროექტებით შეიძლება მიღწეული იქნეს ისეთი ინოვაციური მიზნები, როგორცაა, დარგის ტექნიკური გადაიარაღება, რეგიონების ეკოლოგიური პრობლემების გადაწყვეტა, სამამულო პროდუქტებისა და ტექნოლოგიების კონკურენტუნარიანობის ამაღლება.

მეგაპროექტების ფორმირება და რეალიზაცია მოითხოვს რიგი დარგების, რეგიონების, საფინანსო-სამრეწველო ჯგუფების, მსხვილი კორპორაციების ძალების გაერთიანებას, ასეთი პროექტები შეიძლება იყოს მოკლევადიანი (1-2 წ), საშუალო (5წლამდე) და გრძელვადიანი (5 წლის ზევით).

ინოვაციური პროექტები შედგება შემდეგი ძირითადი განყოფილებებისგან:

- პრობლემის (იდეის) შინაარსი და აქტუალურობა;

- პროექტის მიზნების ჩამონათვალი (მიზნების ხე „), რომელიც შედგენილი იქნება მარკეტინგული კვლევების და პრობლემის სტრუქტურისა და რეალიზაციის საფუძველზე;

- ღონისძიებათა სისტემა პროექტის „მიზნების ხის“ სარეალიზაციოდ;

- პროექტის რეალიზაციის უზრუნველყოფა;

- პროექტზე საექსპერტო დასკვნა;

- პროექტის რეალიზაციის მექანიზმი და მოტივაციის სისტემა.

ნებისმიერი პროექტის შემუშავება- რეალიზაციის სასიცოცხლო ციკლს გააჩნია თავისი ფაზები, რომელიც იყოფა ორ ჯგუფად: **წინასაინვესტიციო და საინვესტიციო** ფაზებად.

წინასაინვესტიციო ფაზა მოიცავს პროექტის წინასაინვესტიციო გამოკვლევებს და დაგეგმვას, დოკუმენტაციის შემუშავებას და მისი რეალიზაციისათვის მზადებას. აღნიშნული ითვალისწინებს პროგნოზირებას, არსებული პირობების გაანალიზებით პროექტის კონცეფციის შემუშავებას, ინვესტიციის წინასაპროექტო დასაბუთებას, ეკოლოგიურ დასაბუთებას და პროექტის ექსპერტიზას ინვესტირებაზე საბოლოო გადაწყვეტილების მისაღებად.

საინვესტიციო ფაზა მოიცავს კონტრაქტების გაფორმებას, პროექტის რეალიზაციას, პროექტის დასრულებას.

პროექტის შექმნისა და რეალიზაციის პროცესი შედგება შემდეგი ეტაპებისგან:

- საინვესტიციო ჩანაფიქრის (იდეის) ფორმირება;
- საინვესტიციო შესაძლებლობების გამოკვლევა;
- პროექტის ტექნიკურ - ეკონომიკური დასაბუთება;
- საკონტრაქტო დოკუმენტაციის მომზადება;
- სამშენებლო - სამონტაჟო სამუშაოები;
- ობიექტის ექსპლუატაცია;
- ეკონომიკური მაჩვენებლების მონიტორინგი .

საინვესტიციო პროექტის ინვესტირებისათვის გამოიყენება ინვესტიციების შემდეგი ფორმები:

- ფულადი საშუალებები და მათი ექვივალენტები (მიზნობრივი შენატანები , საბრუნავი საშუალებები, ფასიანი ქაღალდები (აქციები , ობლიგაციები,) კრედიტები და სხვა
- მიწა ;
- შენობა-ნაგებობები, მანქანა დანადგარები, აღჭურვილობა და ინსტრუმენტები, წარმოებაში გამოყენებული ნებისმიერი ქონება;

• საკუთრებითი უფლებები, შეფასებული ფულად ექვივალენტებში.

საინვესტიციო შესაძლებლობების გამოკვლევა ითვალისწინებს პროდუქციაზე მოთხოვნის წინასწარ შესწავლას ექსპორტი-იმპორტის გათვალისწინებით, პროდუქციის საბაზო, მიმდინარე და საპროგნოზო ფასების

დონეების შეფასებას, ინვესტიციის საჭიროების მოცულობის დადგენას და კომერციული ეფექტიანობის წინასწარ შეფასებას, საინვესტიციო შესაძლებლობების დასაბუთებას და სხვა.

იმ შემთხვევაში , როდესაც ინვესტორის საჭიროება არ არსებობს და ყველა სამუშაოს შესრულების შესაძლებლობა ორგანიზაციას გააჩნია, რა თქმა უნდა , მიიღება გადაწყვეტილება პროექტის მომზადება -რეალიზაციის ფინანსირების თაობაზე.

პროექტის ტექნიკურ - ეკონომიკური დასაბუთების ეტაპი ითვალისწინებს: ფართომასშტაბიანი მარკეტინგული კვლევების ჩატარებით, პროდუქციის გამოშვების პროგრამის შედგენას , ფინანსური პროგრამის შედგენას, რომელშიც გათვალისწინებული იქნება პროექტის განხორციელებასთან დაკავშირებით საჭირო ყველა ფინანსური ხარჯი, ასევე პროექტის განხორციელებასთან დაკავშირებული ყველა რისკის შეფასებას, პროექტის განხორციელების ვადების დაგეგმვას, პროექტის კომერციული ეფექტიანობის შეფასებას და სხვა.

სამწარმო ფირმის ინოვაციური საქმიანობის რისკის შესამცირებლად აუცილებელია პირველ რიგში ჩატარდეს ინოვაციური პროექტის გულდასმითი შეფასება. ინოვაციური პროექტი შესაძლოა ერთი საწარმოსთვის იყოს ეფექტიანი, ხოლო მეორისათვის აღმოჩნდეს არაეფექტიანი სხვადასხვა ობიექტური და სუბიექტური გარემოებებიდან გამომდინარე, როგორცაა, საწარმოს ტერიტორიული ადგილმდებარეობა, პერსონალის კომპეტენციის დონე, ძირითადი ფონდების მდგომარეობა და ა.შ. . ყველა ეს ფაქტორი გავლენას ახდენს ინოვაციური პროექტის რეზულტატიანობაზე, მაგრამ მათი ხარისხობრივი შეფასება საკმაოდ რთულია, ზოგ შემთხვევაში შეუძლებელიც კი, ამიტომ ისინი უსათუოდ გათვალისწინებული უნდა იქნეს წინასწარ, პროექტის არჩევის სტადიაზე. რამდენადაც თითოეულ საწარმოს გააჩნია ინოვაციური პროექტის ეფექტიანობაზე მოქმედი საკუთარი ფაქტორები, არ არსებობს პროექტის შეფასების უნივერსალური სისტემა, მაგრამ რიგი ფაქტორებისა საერთოა საწარმოთა უმრავლესობისათვის. აქედან გამომდინარე გამოყოფენ ინოვაციური პროექტის შეფასების გარკვეულ ფაქტორებს და მათზე დაყრდნობით ახდენენ პროექტის შეფასებას.

ინოვაციური პროექტის რეალიზაცი-

ისათვის პრიორეტიტულად და მხარდასაჭერად სახელმწიფოს მხრიდან ითვლება ის პროექტები, რომლებიც ორიენტირებულია საბოლოო სოციალურ-ეკონომიკურ შედეგებზე, პრიორიტეტულ მიმართულებებზე, რომლებიც უმეტესწილად რეალიზებას უკეთებენ სახელმწიფო სოციალურ-ეკონომიკურ პოლიტიკას- ეს მთელი ქვეყნის ეკონომიკისათვის უმიშვნელოვანესია, ისინი აუცილებელია ყველა შემდგომ, დაბალი იერარქიის დონეზე, სადაც წყდება ცალკეული სოციალურ-ეკონომიკური ამოცანები და პრობლემები, სამეცნიერო- ეკონომიკური მიმართულებები, სახელმწიფო სამეცნიერო- ტექნიკური პრობლემები.

აღნიშნულიდან გამომდინარე, ფორმულირდება კრიტერიუმების სისტემა, რომელიც იძლევა საშუალებას შეფასდეს ნებიერი ინოვაციური პროექტის როლი საბოლოო მიზნების მიღწევაში და გამოყენებული უნდა იქნეს ეს ინფორმაცია ასეთი პროექტების სარეალიზაციოდ რესურსების შესაბამისად განაწილებისათვის.

ინოვაციური პროექტის ძირითადი კრიტერიუმებია:

1- საწარმოს მიზნები, სტრატეგია, პოლიტიკა და ფასეულობები;

2 - მარკეტინგი - (პროდუქტის შესაბამისობა ბაზრის მოთხოვნებთან, ბაზრის წილის

შეფასება, კონკურენტების შეფასება, ახალ პროდუქტებზე მოსახლეობის შეხედულება და სხვა);

3- სამეცნიერო -კვლევითი და საცდელ საკონსტრუქციო სამუშაოები - საწარმოს ინოვაციური სტრატეგიის შესაბამისობა პროექტთან, სამეცნიერო- ტექნიკური რესურსების არსებობა და სხვა;

4 - ფინანსური - პროექტის შემუშავების ღირებულება, საწარმოს დანახარჯები, მარკეტინგული კვლევების ღირებულება, ფინანსური რესურსების არსებობა, მოსალოდნელი მოგების ნორმა და სხვა.

5 - წარმოება (საწარმოს სამეცნიერო-საწარმოს პერსონალის რიცხოვნობის და კვალიფიკაციის შესაბამისობა ინოვაციური პროექტის რეალიზაციის უზრუნველსაყოფად, საწარმოს სიმძლავრეებთან შესაბამისობა, წარმოების უსაფრთხოების დონე და სხვა).

ექსპერტების მიერ ინოვაციური პროექტის სრულად შეფასებისათვის საჭიროა თითოეული ზემოთ ჩამოთვლილი პოზიციის (კრიტერიუმის) შეფასება, საერთო შეფასების მაჩვენებლიდან გამომდინარე პროექტის ეფექტიანობის განსაზღვრა და გადამწყვეტილების მიღება პროექტის რეალიზაციის თაობაზე.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. В. Г. Медынский. Инновационный менеджмент. 2007;
2. ა. აბრალავა, ლ. გვაჯაია, რ. ქუთათელაძე. საინოვაციო მენეჯმენტი. 2015;
3. ნ. გალახვარიძე, თ. ზარგინავა, ე. ბარათაშვილი. ინოვაციათა მენეჯმენტი. 2015.

რეზიუმე

სტატიაში განხილულია ინოვაციური პროექტების არსი და სახეები, პროექტის შემუშავების წინასაინვესტიციო და საინვესტიციო ფაზები; გაანალიზებულია ინოვაციური პროექტის შექმნისა და რეალიზაციის ეტაპები, ჩამოყალიბებულია ინოვაციური პროექტის შეფასების ძირითადი კრიტერიუმები.

ABSTRACT

The article deals with the essence and types of innovative projects, pre-investment and investment phases of the project development; The milestones of the development and realization of the innovative project are analyzed, and the main criteria of the innovative project evaluation are established.

საქართველოში საპენსიო სისტემის რეფორმის სტატისტიკური კვლევის ანალიზი

მანანა მჭედლიშვილი კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი ეკონომიკის დოქტორი

შესავალი. მსოფლიოს წარმატებულ ქვეყანათა უმრავლესობის ერთ ერთი მიზანი არის, მოქალაქეთა სოციალური დაცვა. თითქმის ყველა დემოკრატიული ქვეყანა აღიარებს ადამიანთა სოციალური უფლებების დაცვას. სოციალური დაცვის სისტემაზე საუბრისას განვიხილოთ საპენსიო დაზღვევის სისტემა, რომელიც არა მარტო სოციალური დაცვის სისტემისთვის, არამედ მთლიანად ქვეყნისთვის უმნიშვნელოვანეს რგოლს წარმოადგენს, რომელიც უზრუნველყოფს მოქალაქეებისთვის ღირსეული ცხოვრების შექმნას.

საპენსიო სისტემის სამი მთავარი მოდელი არსებობს: 1. საპენსიო სისტემის სოლიდარულ პრინციპზე დამყარებული მოდელი-გულისმობს საპენსიო გასაცემლის დაფინანსებას შრომისუნარიანი მოსახლეობის გადახდების (სადაზღვევო შენატანები, გადასახადები) გზით. როდესაც სახელმწიფო პირდაპირი გზით ბიუჯეტიდან აფინანსებს საპენსიო გასაცემებს. 2. საპენსიო უზრუნველყოფის დაგროვებით პრინციპზე დამყარებული მოდელი-პენსიის ოდენობა ამ შემთხვევაში დამოკიდებულია საპენსიო შენატანის სიდიდესა და საპენსიო ფონდის მიერ განხორციელებულ საინვესტიციო მოგებაზე. 3. შერეულ პრინციპზე დამყარებული მოდელი გულისხმობს გარკვეულ ბალანსს სოლიდარულ და დაგროვებით სისტემასთან მიმართებაში და საპენსიო უზრუნველყოფის სისტემაში სახელმწიფო და კერძო სექტორის ერთობლივ თანაარსებობას.

კვლევის ანგარიში. კვლევის შედეგად უნდა დავადგინოთ რამდენად პოზიტიური მოლოდინები არსებობს ქართულ საზოგადოებრივ სივრცეში. რამდენად არის საზოგადოება მზად საპენსიო სისტემის რეფორმისათვის. დღეისათვის ქვეყანაში დიდ პრობლემას ინფლაცია წარმოადგენს. მართალია პენსია მიახლოებულია საარსებო მინიმუმთან (ამჟამად პენსია შეადგენს 180 ლარს, ხოლო საარსებო მინიმუმი 170 ლარს), თუმცა, სახელმწიფო პენსია ინფლაციის მიმდინ-

არე პროცესის ფონზე არ წარმოადგენს სიღარიბის აღმოფხვრიკენ მიმართულ ბერკეტს. საჭიროა პენსიის ინდექსაციის მექანიზმის შემუშავება. ბოლო წლებში საპენსიო ხარჯები მნიშვნელოვნად გაიზარდა. 2015 წელს 1,3 მილიარდ ლარს მიაღწია, რაც მშპ-ს 4,25 %-ის ტოლფასია. აღნიშნული მძიმე ტვირთს წარმოადგენს სახელმწიფო ეკონომიკისთვის. გამომდინარე იქიდან, რომ საქართველოს მთავრობის მიერ წარმოდგენილი დაგროვებითი პენსიის პროექტი საკამაოდ მკვეთრ ცვლილებებს ითვალისწინებს, გადაწყვიტეთ რესპოდენტის ინდივიდუალურ შეხედულებებზე ორიენტირებული მეთოდი შეგვეჩრია. რესპოდენტთა ასაკობრივი მოცულობა განისაზღვრა 18-35 წლამდე. რომელიც 5 ასაკობრივ ჯგუფად დაყავით: 18-19 წელი, 22-23 წელი, 24-25 წელი, 29-30 წელი და 34-35 წელი. თითოეული ასაკობრივი ჯგუფიდან შევარჩიეთ ორ-ორი რესპოდენტი, (თითოეული კატეგორიიდან გამოიკითხა ორი განსხვავებული სქესის ადამიანი). მთლიანობაში გამოვკითხეთ 10 რესპოდენტი. ეს ყველაფერი გაკეთდა იმისთვის, რომ მონაცემები ყოფილიყო უფრო რეპრეზენტაციული და არა ერთგვაროვანი. კვლევის შედეგებში რესპოდენტთა ვინაობა არის ანონიმური და გამოყენებულია მხოლოდ მათი შეხედულებები. კვლევისთვის წინასწარ განსაზღვრული ძირითადი კითხვები შემდეგნაირად იყო მოდიფიცირებული: რა იცით საქართველოში ამჟამად არსებული საპენსიო სისტემის შესახებ? (პირველ კითხვაზე პასუხის არცოდნის შემთხვევაში ვანვდიდით ინფორმაციას), მოგწონთ თუ არა ამგვარი სისტემა? გსმენიათ თუ არა ინდივიდუალური დაგროვებითი საპენსიო დაზღვევის შესახებ? (მესამე კითხვაზე უარყოფითი პასუხის შემთხვევაში კვლავ ვანვდიდით ინფორმაციას), რამდენად მისაღებია თქვენთვის ამგვარი საპენსიო სისტემა? რომელ სისტემაზე გააკეთებდით არჩევანს? გაძლევთ თუ არა თქვენი ამჟამინდელი მატერიალური მდგომარეობა საშუალებას, ჩაერთოდ ამგვარ საპენსიო სისტემაში და გააკეთოთ დანაზოგი? თქვენი აზრით,

უნდა იყოს თუ არა ორივე სისტემა თანაბრად ხელმისაწვდომი და არჩევადი?

კვლევის ანალიზი. პირველი ასაკობრივი კატეგორიიდან გამოვკითხეთ ორი სტუდენტი, რომელთა შეხედულებები ამ კითხვაზე იყო: არცერთმა მათგანმა კონკრეტულად არ იცოდა, როგორი სისტემა მუშაობს ამჟამად ქვეყანაში; როდესაც ავუხსენით, პასუხები გაიყო და ერთერთს სისტემის არსი მოეწონა, ხოლო მეორემ აღნიშნა, რომ მსგავსი სისტემა ადამიანებში აჩენს უსამართლობის გრძობას, რადგან შეიძლება მთელი ცხოვრების განმავლობაში იმუშაო და პენსია 200 ლარი გქონდეს მაშინ, როცა ვილაც საერთოდ არ მუშაობს და მასაც თითქმის მსგავსი პენსია აქვს; მესამე კითხვაზე ორივე რესპოდენტისგან დადებითი პასუხი მოვიღეთ, თუმცა აზრთა სხვადასხვაობა იყო მეოთხე კითხვაზე, რესპოდენტი რომელსაც მოსწონს ამჟამინდელი სისტემა, ამბობდა, რომ სახელმწიფომ ყველას სიბერე ერთნაირად უნდა უზრუნველყოს და თუ კი ადამიანი მთელი ცხოვრების განმავლობაში მუშაობს, შეუძლია თავად დააგროვოს კაპიტალი. ყველა მოქალაქე თანასწორია და სიბერე ყველას უზრუნველყოფილი უნდა ჰქონდეს. მეორე რესპოდენტისათვის მისაღები და სამართლიანია დაგროვებითი სისტემა. მეხუთე კითხვაზე, ლოგიკურია, რომ პირველმა რესპოდენტმა დააფიქსირა პასუხი: „ავირჩევდი ამჟამინდელ სისტემას“, მეორემ კი უპირატესობა დაგროვებითს მიანიჭა. მეექვსე და მეშვიდე კითხვებზე რესპოდენტებმა მსგავსი პასუხები გაგვცეს: ორივე უმუშევარია, ამოტომაც ამჟამინდელი მდგომარეობა არცერთს არც აძლევს საშუალებას, ჩაერთოს დაგროვებითი სისტემის პროგრამაში, ხოლო რაც შეეხება არჩევითობას-ორივეს აზრით უნდა არსებობდეს არჩევანის თავისუფლება. მესამე ასაკობრივ კატეგორიაშიც წინასწარ განსაზღვრული კრიტერიუმების თანახმად შეირჩა ორი რესპოდენტი, რომელთა გამოკითხვამაც მოგვცა შემდეგნაირი პასუხები: ორივე მათგანს ჰქონდა ინფორმაცია ამჟამინდელი და დაგროვებითი საპენსიო სისტემის შესახებ. არცერთ მათგანს არ მოსწონს დაგროვებითი სისტემა, რადგანაც, მათივე თქმით, ქვეყანაში უმუშევრობა იმდენად მაღალია, რომ მოსახლეობის ძალიან დიდი ნაწილი ფიზიკურად ვერ მოახერხებს სისტემაში ჩართვას და პენსიის დაგროვებას. შესაბამისად, ორივე მათგანი ემხრობა ამჟამინდელი მოდელის არსებობას. მიუხედავად იმისა, რომ

ორივე მათგანი დასაქმებულია და მათი მატერიალური მდგომარეობა აძლევს საშუალებას ჩაერთონ პროგრამაში. ბოლო კითხვაზეც ორივე რესპოდენტმა გვიპასუხა, რომ არჩევანის საშუალება, რა თქმა უნდა უნდა არსებობდეს; მესამე ასაკობრივი კატეგორიიდანაც, წინა ორის მსგავსად შეირჩა ორი რესპოდენტი. პირველ კითხვაზე ერთერთმა გვიპასუხა, რომ მხოლოდ ის იცოდა, თუ რა რაოდენობის თანხას იღებენ პენსიონერები, თუმცა სისტემის არსით არასდროს დაინტერესებულა, ხოლო მეორე რესპოდენტმა ზუსტად იცოდა, თუ რა სისტემით გაიცა პენსია საქართველოში ამ ეტაპზე. როდესაც პირველ რესპოდენტს ავუხსენით, რაში მდგომარეობდა სისტემის არსი. გვიპასუხა, რომ მსგავს სისტემას არ მიესალმებოდა, რადგანაც ამ ეტაპზე ქვეყანაში მცხოვრები პენსიონერების უმრავლესობა ის ადამიანები არიან, ვინც ყოფილ საბჭოთა კავშირში ცხოვრობდნენ და უმეტესობა დასაქმებული იყო, თუმცა თანამედროვე პირობებში უმუშევრობა ძალიან დიდი პრობლემაა და არ ისურვებდა, რომ ადამიანს, რომელიც ცხოვრების დიდი ნაწილი უმუშევარია და ადამიანს. ვინც მთელი ცხოვრება მუშაობდა, ერთნაირი პენსია ქონდეთ; მეორე რესპოდენტის აზრით კი სწორედ უმუშევრობის პრობლემაა ის ფაქტორი, რის გამოც მოსწონს ამჟამინდელი სისტემა და შესაბამისად, არ მიესალმება მის შემოთავაზებულ ალტერნატივას; დაგროვებითი სისტემის შესახებ ორივე რესპოდენტს ჰქონდა ინფორმაცია: პირველი ეთანხმებოდა მსგავსი სისტემის შემოღებას, ხოლო მეორეს აზრით, ჩვენს სოციალურ რეალობაში ეს სისტემა ბევრად უსამართლოა, ვიდრე ამჟამად არსებული; მეხუთე კითხვაზე რესპოდენტებმა შემდეგნაირად გვიპასუხეს: პირველი რესპოდენტი, ალტერნატივის შემთხვევაში, აირჩევდა დაგროვებით სისტემას, ხოლო მეორე ამჟამინდელს; მეექვსე კითხვით გაირკვა, რომ პირველი რესპოდენტი იყო დასაქმებული, ხოლო მეორე უმუშევარი, თუმცა ორივე ფიქრობენ, რომ უნდა არსებობდეს არჩევანის თავისუფლება- ადამიანმა უნდა ისარგებლოს იმ საპენსიო სისტემით, რომელიც მას ურჩევნია; მეოთხე ასაკობრივ კატეგორიაში შერჩეულმა ორივე რესპოდენტმა მსგავსი პასუხები გაგვცა: ორივე მათგანს მოსწონს დაგროვებითი სისტემა და მას აირჩევდა; აღმოჩნდა რომ ორივე რესპოდენტი დასაქმებული იყო, თუმცა ისიც აღნიშნეს, რომ ხელფასები ნამდვილად არაა

მაღალი ან ნორმალური ცხოვრებისთვის საჭიროც კი, ამიტომ დაგროვებითი სისტემა არ უნდა დაანვეს დასაქმებულებს მძიმე ტვირთად; ასევე, მსგავსი პასუხები მოგვცეს ბოლო კითხვაზეც-მათი აზრით, ყველასთვის არსებობდეს ერთი კონკრეტული საპენსიო სისტემა; ბოლო ასაკობრივ კატეგორიაში გამოკითხულმა ორივე რესპოდენტმა იცოდა საპენსიო სისტემების შესახებ; პირველ რესპოდენტს არ მოსწონს ამჟამინდელი სისტემა და ფიქრობს, რომ სხვა დასავლური ქვეყნების მსგავსად, ჩვენთანაც დაგროვებითი სისტემა უნდა მუშაობდეს. ამიტომაც ის დაგროვებით სისტემას აირჩევდა, თუმცა ისიც აღნიშნა, რომ არასტაბილურობის განცდა აქვს და მაინც დაფიქრდებოდა არჩევანზე-ხომ არ არის საფრთხე, რომ მისი საპენსიო ასაკის მიღწევისას რაღაც დიდი ცვლილება მოხდეს და დაგროვებითი პენსია „წყალში ჩაეყაროს“, მეორე რესპოდენტმა აღნიშნა, რომ ამჟამინდელი სისტემა დასახვეწია, თუმცა, დაგროვებითს მაინც ამჟამინდელი ურჩევნია, ისევ ჩვენი ქვეყნის მძიმე სოციალური ფონიდან გამომდინარე. შესაბამისად, ის არჩევს შემთხვევაში, ამჟამინდელ პროგრამას მიანიჭებდა უპირატესობას. როგორც აღმოჩნდა, მეორე რესპოდენტი უმუშევარი იყო და მისი ამჟამინდელი მდგომარეობა არც აძლევდა საშუალებას დაგროვებითი სისტემით ესარგებლა. თუმცა ფიქრობს, რომ არჩევანის საშუალება უნდა იყოს.

დასკვნა. ათივე რესპოდენტთან გასაუბრებამ ცხადყო, რომ ისინი მეტ-ნაკლებად გარკვეულნი იყვნენ საპენსიო სისტემებში. რესპოდენტების აზრი ორად გაიყო: ხუთი

მათგანი უპირატესობას ანიჭებს ამჟამინდელ სისტემას, ხუთი კი დაგროვებითს. თუმცა, ინტერვიუებმა ცხადყო, რომ დაგროვებითი სისტემის მოწინააღმდეგეების მთავარი არგუმენტი ქვეყანაში უმუშევრობის მაღალი დონე იყო და მისი აღმოფხვრის შემთხვევაში, ათი მათგანიდან შვიდი დაგროვებით სისტემას აირჩევდა. კვლევის შედეგი უფრო ნათელი რომ იყოს, წარმოვადგენთ პრობლემათა შესაძლო გადაჭრის ხერხებს: 1)ეკონომიკური სიღუბე, 2)სანდოობის ნაკლებობა-რაც გამომდინარეობს ქვეყნის გამოცდილებიდან, კერძოდ საბჭოთა ანაბრების დაკარგვა, რამაც მნიშვნელოვნად იმოქმედა საზოგადოების ნდობის ხარისხზე და შიში ჩაუნერგა მათ საკუთარი ფულის გრძელვადიან პერსპექტივაში დაბანდებასთან დაკავშირებით; 3)ინფორმაციის სრული პაკეტის არ არსებობა სისტემასთან მიმართებაში, 4)უმუშევრობა, 5)დაგროვებითი საპენსიო სისტემა არ უნდა იყოს სავალდებულო ხასიათის-რესპოდენტები მიიჩნევენ, რომ ადამიანს მძიმე ტვირთად არ უნდა დაანვეს საპენსიო პენსიანი და მან თავად უნდა განსაზღვროს სურს თუ არა მისი გადახდა;

საბოლოოდ, შეიძლება ითქვას, რომ არსებული რეალობა ხელს უშლის საპენსიო სისტემის იმგვარ რეფორმას, როგორც იგეგმება. თუმცა, ვერ ვიტყვით, რომ ამჟამად არსებული საპენსიო სისტემა იდეალურად ერგება საზოგადოების ინტერესებს. თუმცა, ესტონეთმა, რომელსაც მსგავსი პრობლემები გააჩნდა 1990 -იან წლებში, შეძლო საპენსიო სისტემის წარმატებული რეფორმირება, რაც იმედის მომცემია.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ბრუნი ბ, ჭითანავა მ. მოსახლეობის დაბერება და ხანდაზმულობა საქართველოში. საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური (საქსტატი), გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის მოსახლეობის ფონდი. 2007. [Link](#)
2. დემნა დევდარიანი. საპენსიო სისტემის რეფორმის მიმდინარეობის ანალიზი. ინფორმაციის თავისუფლების განვითარების ინსტიტუტი. 2016. [Link](#)
3. საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო. 2016. ანგარიში: საქართველოს საპენსიო რეფორმა. თბილისი: საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო. [Link](#)
4. ვერულავა, თენგიზ. სადაზღვევო საქმის საფუძვლები. თბილისი: ჯანდაცვისა და დაზღვევის ცენტრი, 2017. [Link](#), [Google Scholar](#)
5. Estonia. Encyclopedia Britannica. 2018. [Link](#)

რეზიუმე

საქართველოში არსებული საპენსიო სისტემა, მიმდინარე დემოგრაფიული დაბერების ფონზე, გარკვეულწილად ნაკლოვანია სამომავლო პერსპექტივაში, რაც ამ სისტემის ცვლილების აუცილებლობაზე მიუთითებს. შემუშავებულია საპენსიო სისტემის რეფორმირების კონცეფცია. კვლევის მიზანია დავადგინოთ რამდენად პოზიტიური მოლოდინები არსებობს ქართულ საზოგადოებრივ სივრცეში საპენსიო სისტემის რეფორმირების თვალსაზრისით ან რამდენად არის საზოგადოება მზად ამგვარი ცვლილებისთვის. თვისობრივი კვლევის ფარგლებში განხორციელდა სიღრმისეული ინტერვიუები. გარდა ამისა, განხორციელდა საპენსიო სისტემის რეფორმირებასთან დაკავშირებული მონაცემების სტატისტიკური ანალიზი. საქართველოში არსებული პრობლემები გავლენას ახდენენ საპენსიო სისტემის რეფორმირების პროცესზე. აუცილებელია ეკონომიკური კრიზისის გადაჭრის გზების დასახვა, უმუშევრობის პრობლემის მოგვარება, საპენსიო სისტემის რეფორმირებაზე მოსახლეობის ინფორმირებულობის ამაღლება.

SUMMARY

Pension system is one of the most important parts of state's social policy. In Georgia population is ageing and the share of pensioners in total population is going to rise significantly. Therefore, the pressure on state budget will rise and it will be much difficult to provide pensions that are sufficient to protect elderly people against the risk of poverty. That is why the issue of pension system reform in Georgia is becoming more relevant.

გუგული ყურაშვილი
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი,
ასოცირებული პროფესორი

სადაზღვევო ინდუსტრია წარმოადგენს ნებისმიერი წარმატებული ეკონომიკის არსებით შემადგენელ ნაწილს. ეკონომიკისა თუ ისტორიის მრავალი მკვლევარი აღიარებს მჭიდრო კავშირს მყარ სადაზღვევო ბაზარსა და ეფექტიან ეკონომიკურ განვითარებას შორის.

დაზღვევის მიზანია დაუზღუნოს დამზღვევს ისეთი მატერიალური მდგომარეობა, რომელშიც ის იმყოფებოდა რისკის რეალიზებამდე. იგი დაკავშირებულია სარისკო შემთხვევების ფინანსურ შედეგთა დაძლევისასთან დაზღვევა ზარალის ფინანსურ კომპენსაციასთან ერთად საქმიანი აქტივობის დიდი სტიმულია, რაც ხორციელდება სადაზღვევო კომპანიების განკარგულებაში არსებული დროებით თავისუფალი ფულადი სახსრების ინვესტირებით. სადაზღვევო ფონდის არსებობის წყალობით ყოველ ცალკეულ მენარმეს შეუძლია უფრო ნაკლებ ფასად შეიძინოს სადაზღვევო დაფარვა, ვიდრე ის დანახარჯებია, რომლებიც მას უნდა გაენია საკუთარი სარეზერვო ფონდის ფორმირების შემთხვევაში.

დაზღვევის პრობლემატიკის აქტუალობა ნათლად ვლინდება სადაზღვევო ურთიერთობათა სუბიექტების: დამზღვევისა და მზღვეველის ძირითად ეკონომიკურ ინტერესებში. პირველის მოთხოვნას სადაზღვევო პრემიის სანაცვლოდ რისკებისაგან დაცვა ანუ მათი რეალიზების შემთხვევაში წარმოშობილი ზარალის სრული და დროული ანაზღაურება წარმოადგენს, ხოლო მეორის მისწრაფება დროებით თავისუფალი სადაზღვევო შენატანების ინვესტირების ფართო სპექტრით

მოგების მაქსიმიზაციას გულისხმობს. მაშასადამე, პირველისათვის დაზღვეულისაგან "მთავარი მონაპოვარი" მატერიალური მდგომარეობის შენარჩუნებით განპირობებული "სულიერი სიმშვიდეა", ხოლო მეორისათვის მოგების სტაბილური ზრდით მიღწეული "ფინანსური ეფექტი".

უმუშევრობის, ავადმყოფობის, უბედური შემთხვევის და ა.შ. რისკებისაგან დაცვა კერძო დაზღვევის მეშვეობით საზოგადოების განსაზღვრული ნაწილისათვის მიუწვდომე-

ლია მათი შემოსავლებისა და სადაზღვევო პრემიის თანაფარდობიდან გამომდინარე. ასეთ შემთხვევაში რისკების რეალიზაციის შედეგების აღმოფხვრას სოციალური დაცვის სისტემა არეგულირებს, რომელიც ეფუძნება "დაზღვევის", "უზრუნველყოფისა" და "ზრუნვის" პრინციპებს.

სოციალური დაზღვევის დროს სადაზღვევო შენატანები, ერთის მხრივ, არ არიან ორიენტირებული ინდივიდუალური რისკების ალბათობაზე, ხოლო მეორეს მხრივ, სადაზღვევო ანაზღაურება ხორციელდება მათზე არამკაცრი დამოკიდებულებით. სოციალური დაზღვევა, ინდივიდუალური და კერძო დაზღვევის საპირისპიროდ, დამზღვევთათვის არც რისკს გამორიცხავს და არც დახმარებას. იგი განსაკუთრებული რისკების "მუქარის" ქვეშ მყოფ ეკონომიკურად გადამხდელუნარო ადამიანებს დამატებითი სადაზღვევო შენატანების გარეშე აზღვევს.

უზრუნველყოფის პრინციპის გამოყენებისას წარმოიშობა მომსახურების, შეღვათების ან დახმარების განევის პრეტენზიები არა სადაზღვევო შენატანების საფუძველზე, არამედ სახელმწიფოს წინაშე განსაკუთრებული დამსახურებისათვის.

ზრუნვის პრინციპის მიხედვით კი საზოგადოების წევრებს მეტად მძიმე ეკონომიკური მდგომარეობისა და ზარალის შემთხვევაში ეძლევათ სახელმწიფო მატერიალური ან/და ფულადი დახმარება მათი სადაზღვევო შენატანებისაგან დამოუკიდებლად.

განვითარებულ ქვეყნებში სადაზღვევო ბაზრის ლიბერალიზაციამ და დერეგულირებამ მისი მოცულობა და მაშასადამე, პოტენციური კონკურენტების რაოდენობა გაზარდა, კონკურენცია უფრო ინტენსიური გახდა, რაც სადაზღვევო ორგანიზაციებს უკეთესი ეკონომიკური პოლიტიკის გატარებისაკენ უბიძგებს.

საქართველოს მსოფლიო განვითარების პროცესში ჩართვა ობიექტურად განაპირობებს ეკონომიკურ ტრანსფორმაციას, რომელმაც უნდა უზრუნველყოს ქვეყანაში საფინანსო-ეკონომიკური მდგომარეობის სტაბილიზაცია. აღნიშნულის გადანყვეტა-

ში მნიშვნელოვანი ადგილი უნდა დაიკავოს სადაზღვევო ბაზრის ფუნქციონირების სწორად წარმართვამ.

საქართველოში საბაზრო ურთიერთობების ფორმირებისა და განვითარების თვალსაზრისით დიდი მნიშვნელობა ენიჭება სრულყოფილი სადაზღვევო ურთიერთობების ჩამოყალიბებას, რაც, თავის მხრივ, განსაზღვრავს ქვეყნის ეკონომიკურ ზრდას და შესაბამისად, მსოფლიო სადაზღვევო სისტემაში ჩართვას. დამოუკიდებელი სახელმწიფოს მშენებლობისა და განვითარების ეკონომიკური, სოციალური და პოლიტიკური პროგრამების წარმატებით განხორციელება შეუძლებელია მყარი საფინანსო სისტემის გარეშე, რასაც საფუძვლად უნდა დაედოს სადაზღვევო ურთიერთობების საბაზრო ეკონომიკასთან ადაპტირებული სისტემის შექმნა.

ცივილიზებული სადაზღვევო ურთიერთობების ფორმირების ერთ-ერთი უმთავრესი პირობა სადაზღვევო მომსახურების სფეროს სახელმწიფოებრივი რეგულირების ნორმების ჩამოყალიბებაა. ამ უკანასკნელის ძირითადი მიზანია, ერთი მხრივ, ქვეყნის სადაზღვევო ბაზარზე მოქმედი სადაზღვევო ორგანიზაციების ქმედითუნარიანობის უზრუნველყოფა, ხოლო მეორე მხრივ, სადაზღვევო სფეროში სახელმწიფო პოლიტიკის შემუშავება და სოციალურად ორიენტირებული საბაზრო ეკონომიკის პრინციპების გატარება.

სადაზღვევო ბაზრის ეფექტური ფუნქციონირებისათვის აუცილებელია საბაზრო მოთხოვნების შესაბამისი საკანონმდებლო ბაზის, აღრიცხვისა და ანგარიშგების სისტემის, მონაცემთა ძლიერი ბაზის არსებობა, რაც ბოლო წლების ანალიზის ფონზე ძალიან წინ გადადგულ ნაბიჯად ითვლება სადაზღვევო ინდუსტრიისათვის.

სადაზღვევო სფერო სოციალური რეფორმის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ნაწილია. დაზღვევა, როგორც ეკონომიკურ ურთიერთობათა სისტემა, ქმნის მოსახლეობის სოციალური გარანტიების ალტერნატიულ, სახელმწიფოსაგან დამოუკიდებელ ბერკეტებს და საკუთარ თავზე იღებს სოციალური პრობლემების გარკვეული სპექტრის მოგვარებას.

განვითარებული საბაზრო ეკონომიკის

ქვეყნებში დაზღვევა უკვე დიდ ხანია ჩამოყალიბდა, როგორც სოციალურ-ეკონომიკური პროცესების მარეგულირებელი ინსტრუმენტი და შეიძინა ალტერნატიული სოციალური რეგულატორის ფუნქცია. მრავალი ათეული წლების განმავლობაში საქართველოს სადაზღვევო სისტემის ფუნქციონირების პრობლემები მეცნიერული კვლევის არაპოპულარული ობიექტი იყო. იგი უშუალოდ ცენტრიდან იმართებოდა და სახელმწიფო მონოპოლიას წარმოადგენდა. ამის გამო საქართველოს

საბაზრო ეკონომიკის მოთხოვნებიდან გამომდინარე სადაზღვევო სფეროში გამოცდილების არავითარი პრაქტიკა არ გააჩნდა. ამჟამად სიტუაცია სრულიად საპირისპიროა. საქართველოში სადაზღვევო საქმიანობის თეორიულ-მეთოდოლოგიურ და პრაქტიკულ საკითხებზე მნიშვნელოვანი გამოკვლევები აქვთ ჩატარებული ცნობილ ქართველ ეკონომისტებს რ. ასათიანს, რ. ბასარიას, გ. გამსახურდიას, რ. კაკულიას, ი. მესხიას, ლ. ჩიქავას, ნ. ჭითანავას, გ. ხელაიას, ე. ბოლოკაძეს, შ. ქისტაურს, ვ. პაპავას და სხვებს. ქვეყნის განვითარების მთავარი ღერძის – ფინანსური ურთიერთობების სფეროში გარდაქმნებს ახალი სისტემური მიდგომის აუცილებლობა განაპირობებს, როგორც რეგულირების ადმინისტრაციულ მეთოდებზე უარის თქმით, ასევე საბაზრო ფინანსური ურთიერთობებისათვის დამახასიათებელი ინტეგრაციული პროცესების აღმოცენებითა და გაძლიერებით. დღეისათვის ასეთი “ინტეგრაციული ცენტრის” როლს სულ უფრო მეტად იმკვიდრებს სადაზღვევო ბაზარი, რამდენადაც დაზღვევის ეფექტურ ფუნქციონირებაზე დამოკიდებული ფულადი სახსრების გადადინება აკუმულირების წყაროდან ინვესტიციური საქმიანობის სფეროში.

მიუხედავად იმისა, რომ განვითარებულ ქვეყნებში დიდი ყურადღება ეთმობა ჯანმრთელობის დაზღვევის სეგმენტს, ფართოდ არის აღიარებული მისი პოტენციური შესაძლებლობები ეკონომიკური და სოციალური საკითხების გადაწყვეტაში. ამ ფენომენის ზოგიერთი ასპექტი საკმაოდ შესწავლასა და დახვეწას საჭიროებს. საქართველოში კი იგი ფუნდამენტალურ გამოკვლევას მოითხოვს.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ბენიძე ნ., შონია ნ., ბინაძე ჯ., რისკები და დაზღვევა, თბ., 2010
2. შათირიშვილი ჯ. კაკაშვილი ნ., სადაზღვევო საქმე, თბილისი, 2012
3. ვერულავა თ., ჯანმრთელობის სოციალური დაზღვევის თავისებურებები, თბილისი, 2010
4. ix. Lampert H., Lehrbuch der Sozialpolitik. Berlin, 1998, S. 224-228.
5. ix. Frerich J., Sozialpolitik. Das Sozialleistungssystem der Bundesrepublik Deutschland. Darstellung, Probleme und Perspektiven der Sozialen Sicherung. München/Wien, 1996.
6. www.nbg.gov.ge;
7. www.mof.gov.ge;
8. www.moh.gov.ge

რეზიუმე

სადაზღვევო ინდუსტრია წარმოადგენს ნებისმიერი წარმატებული ეკონომიკის არსებით შემადგენელ ნაწილს. ეკონომიკისა თუ ისტორიის მრავალი მკვლევარი აღიარებს მჭიდრო კავშირს მყარ სადაზღვევო ბაზარსა და ეფექტიან ეკონომიკურ განვითარებას შორის. დაზღვევის პრობლემატიკის აქტუალობა ნათლად ვლინდება სადაზღვევო ურთიერთობათა სუბიექტების: დამზღვევისა და მზღვეველის ძირითად ეკონომიკურ ინტერესებში. პირველის მოთხოვნას სადაზღვევო პრემიის სანაცვლოდ რისკებისაგან დაცვა ანუ მათი რეალიზების შემთხვევაში წარმოშობილი ზარალის სრული და დროული ანაზღაურება წარმოადგენს, ხოლო მეორის მისწრაფება დროებით თავისუფალი სადაზღვევო შენატანების ინვესტირების ფართო სპექტრით მოგების მაქსიმიზაციას გულისხმობს. საქართველოში საბაზრო ურთიერთობების ფორმირებისა და განვითარების თვალსაზრისით დიდი მნიშვნელობა ენიჭება სრულყოფილი სადაზღვევო ურთიერთობების ჩამოყალიბებას, რაც განსაზღვრავს ქვეყნის ეკონომიკურ ზრდას და შესაბამისად, მსოფლიო სადაზღვევო სისტემაში ჩართვას. საქართველოში მიმდინარე ეკონომიკური და სოციალური რეფორმების ფონზე ნათლად გამოიკვეთა მოქალაქეთა სოციალური დაცვის ალტერნატიული მექანიზმების შექმნის აუცილებლობა. ამ მხრივ განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება განვითარებული ქვეყნების გამოცდილების გათვალისწინებით სადაზღვევო საქმიანობის ცივილიზებული ფორმების დანერგვას.

SUMMARY

Insurance industry constitutes significant integral part of any successful economics. Numerous researchers of economics and history admit close relationship between a firm insurance market and efficient economical development. Purpose of insurance is to reimburse an insured person or entity the material condition, which such person or entity has got before risk realization. It is related to overcoming of the risk case financial outcomes. Insurance together with financial compensation of damage is a powerful stimulus for business activities, which is made by investment of provisionally free monetary means, which are at disposal of insurance companies. Owing to existence of the insurance fund each enterpriser may to acquire insurance coverage for the less price than would be the expenses, which such enterpriser should incur for establishment of his own reserve fund. For efficient functioning of the insurance market it is necessary existence of the legislative basis, accounting system, data base conforming to the market requirements, which has contributed to significant advance of the insurance industry for last few years. The insurance field is one of the most important parts of the social reforms as the economical relationships system as it creates alternative mechanisms for people's social securing, which are independent from state; through that the insurance industry undertakes settlement of the certain spectrum of social problems.

სიღარიბის სოციოლოგიური თეორია

გიორგი კეპულაძე
ეკონომიკის აკადემიური დოქტორი
აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

სიღარიბის პრობლემის კვლევა არ დაიყვანება მისი არსებობის ფაქტის უბრალო კონსტატაციასა და აღწერამდე. იგი ატარებს კომპლექსურ ხასიათს და ითვალისწინებდას ყველა იმ მიღწევას, რომელსაც ადგილი აქვს როგორც ეკონომიკურ, ასევე პოლიტიკურ სოციოლოგიურ, ფსიქოლოგიურ და სხვა მეცნიერულ მიმართულებებში, რაც სიღარიბის კვლევას ინტერდისციპლინარულ ხასიათს აძლევს.

მოცემული ნაშრომი წარმოადგენს იმ თეორიული მიდგომების ანალიზს, რომელიც დაკავშირებულია სიღარიბის პრობლემის კვლევასთან სოციოლოგიურ მეცნიერებაში.

შესავალი

სიღარიბის პრობლემა მნიშვნელოვან ადგილს იკავებს სოციოლოგების კვლევებში და ის დიდწილად დაახლოებულია სიღარიბის ანთროპოლოგიურ თეორიასთან.

სოციოლოგიაში სიღარიბე წარმოდგენილია, როგორც სოციო-კულტურული ფენომენი, როგორც ადამიანის მიერ დაკავებული ცხოვრებისეული პოზიცია, როგორც ადამიანის მიერ მიღებული ფასეულობათა სისტემა.

სოციოლოგების მიერ სიღარიბის პრობლემის გააზრება ფოკუსირდება, ერთის მხრივ, საზოგადოების სტრუქტურასა და სოციალურ-ეკონომიკურ ორგანიზაციაზე და, მეორეს მხრივ, ამ საზოგადოებაში ინდივიდის როლის გაგებაზე. სხვაგვრად, სოციოლოგები იკვლევენ სიღარიბის სტრუქტურირების პრობლემას და გამოყოფენ სიღარიბის პიროვნულ და სოციალურ-ეკონომიკურ კონტექსტს ანუ განიხილავენ სიღარიბეს, როგორც ინდივიდუალურ ან/და საზოგადოებრივ (სახელმწიფოებრვ) კონსტრუირების შედეგს.

სიღარიბის სოციოლოგიური პარა-

დიგმის ფარგლებში შემუშავებულია ე.წ. სიღარიბის (სუბ)კულტურის კონცეფცია, რომელიც ჩამოყალიბდა სიღარიბის კვლავწარმოებითი ხასიათის, მისი მუდმივობის მიზეზების შესწავლის საფუძველზე.

1. სოციოლოგიური მიდგომის ზოგადი დახასიათება: ისტორიული ასპექტი

სიღარიბის სოციოლოგიური თეორია დიდწილად ატარებს საზოგადოებაში მიმდინარე სოციალურ-ეკონომიკური და პოლიტიკური ცვლილებების ნიშანს და ასახავს სახელმწიფო პოლიტიკისა და საზოგადოების არსებული მდგომარეობის თავისებურებებს.

ისტორიულ ასპექტში სიღარიბის სოციოლოგიური თეორიის განვითარებაში შეიძლება გამოყოფილი იქნას სხვადასხვა პერიოდები.

მე-20 საუკუნის 60-ნი წლები ხასიათდება ეკონომიკური აღმავლობით, რამაც დიდწილად განაპირობა სოციოლოგების შეხედულებები სიღარიბეზე. ამ პერიოდში ღარიბები განიხილებოდნენ, როგორც სოციალურად გარიყული ადამიანები, როგორც „საჭიროებას მოკლებულ პროლეტარიატის მემკვიდრეები“ [10]. სიღარიბეზე პასუხისმგებლობა სრულად ეკისრებოდა თავად ღარიბებს, ხოლო საზოგადოება და სახელმწიფო არ განიხილებოდა რაიმე კავშირში სიღარიბის არსებობასთან. ამ პერიოდში განვითარებული შეხედულებები ძალიან ახლოს დგანან ჰ.სპენსერის მიერ განვითარებულ იდეებთან.

მე-20 საუკუნის 70-ნი წლებში სოციოლოგების შეხედულებები იცვლება. ამ პერიოდში სიღარიბე უკვე განიხილება, როგორც ადამიანთა ადაპტირების გაძნელების შედეგი ისეთი საზოგადოებრივი ცვლილებებისადმი, როგორიცაა

სწრაფად განვითარებადი ურბანიზაცია, თაობებს შორის კავშირისა და ურთიერთ-გაგების დამკვიდრების პრობლემის გაძლიერება, განათლებისა და სამედიცინო მომსახურებისადმი ხელმისაწვდომლობის უთანაბრობა, აღზრდა-განათლების არასრულყოფილება და სხვა. მნიშვნელოვანია ის, რომ ამ პერიოდში სოციოლოგების მიერ სილარიბე აღიქმნება არა როგორც ადამიანთა ცალკეული ფენების პრობლემა, არამედ როგორც საზოგადოებაში დაგროვებული სირთულეების შედეგი, რომელიც ვრცელდება ადამიანთა სულ უფრო ფართო წრეებზე.

მე-20 საუკუნის 80-ნი წლებში ვითარდება ახალი შეხედულებები სილარიბესთან დაკავშირებით და სოციოლოგები ყურადღებას ამახვილებენ სილარიბის მერყეობაზე, მის ცვალებადობაზე, რომელიც განპირობებულია საზოგადოებაში მიმდინარე სოციალურ-ეკონომიკური პროცესებით. ამის გამო სილარიბე განიხილება არა როგორც ცალკეული ადამიანის ან ჯგუფებისთვის იმანენტური თვისება, არამედ როგორც გარემოს ნეგატიური ცვლილების შედეგი, რომელსაც შეიძლება მოჰყვეს დასაქმების კრიზისი და დასაქმებულთა უმუშევრად გადაქცევა. ასეთ ვითარებაში სილარიბეზე პასუხისმგებელია როგორც ინდივიდი, ისე საზოგადოება. ანუ ამ ეტაპზე სილარიბე წარმოადგენილია, როგორც ინდივიდუალური და სახელმწიფოებრივი კონსტრუირების პროდუქტი.

რაც შეეხება უფრო ადრეულ პერიოდს, ანუ მე-18 საუკუნიდან მე-20 საუკუნის 50-ან წლებამდე, სოციოლოგიურ მეცნიერებაში დომინირებდა სილარიბისადმი ორი ძირითადი მიმართულება - სოციალურ-დარვინისტული და ეგალიტარისტული.

2. სილარიბე, როგორც სოციალური სიკეთე: სოციალ-დარვინისტული მიდგომა

სილარიბისადმი სოციალ-დარვინისტული მიდგომა ეფუძნება ჩ.დარვინის შეხედულებებს ბუნებრივი გადარჩენისა და არსებობისთვის ბრძოლის შესახებ და სწორედ ამ თვალსაზრისით განიხილავს

საზოგადოებაში მიმდინარე ყველა სოციალურ მოვლენას და მათ შორის სილარიბეს.

სილარიბისადმი სოციალ-დარვინისტული მიდგომა წარმოდგენილია ინგლისელი სოციოლოგისა და ფილოსოფოსის, სოციოლოგიის ინგლისური სკოლის დამაარსებლის **ჰერბერტ სპენსერის** (Herbert Spencer, 1820-1903) მიერ. ჰერბერტ სპენსერი თვლიდა, რომ სილარიბე არის სრულად კანონზომიერი და ბუნებრივი მოვლენა. მისი შეხედულებებით, სილარიბე და საზოგადოების დიფერენციაცია იზრდება საზოგადოებრივი წარმოების ზრდასთან ერთად. ვინაიდან საზოგადოებრივი წარმოების ზრდა შეუქცევადი პროცესია, მაშასადამე, ჰ.სპენსერი აკეთებს დასკვნას, რომ სილარიბეც გარდაუვალი მოვლენაა [11]. ამასთან, ჰ.სპენსერისთვის სილარიბე არის არა საზოგადოებრივი, არამედ თითოეული ადამიანის პირადი პრობლემა. ადამიანები არასრულყოფილნი არიან და ცხოვრებისეულ პრობლემებს სხვადასხვანაირად ხვდებიან, ზოგი მათგანი პოულობს მისთვის სასარგებლო გამოსავალს, ხოლო სხვები ვერ უმკლავდებიან ამ პრობლემებს. ჰ.სპენსერისთვის ღარიბი ადამიანები წარმოადგენენ სოციალურ და პოლიტიკურ მარგინალებს, რომლებიც სოციალური ევოლუციის ფარგლებს გარეთ იმყოფებიან. ის უარყოფდა სახელმწიფოს მხიდან ღარიბებისათვის შემწეობებისა და დახმარების განწევის აუცილებლობას [11, გვ. 357], ვინაიდან ასეთი ქმედებები ზღუდავენ, მისი აზრით, ადამიანთა თავისუფლებას.

ჰ.სპენსერი აფასებდა სილარიბეს, როგორც დადებით მოვლენას, რომელიც აძლევს ადამიანს თვითგანვითარების შესაძლებლობას და წარმოადგენს მნიშვნელოვან წინაპირობას ამისათვის.

ჰ.სპენსერზე თითქმის ერთი საუკუნით არდევ სილარიბის დადებით როლზე საუბრობდა **პარტიკ კოლხაუნი** (Patrick Colquhoun, 1745-1829). თავის ნაშრომში „ბრიტანული იმპერიის რესურსები“ [2] პ.კოლხაუნი ამბობს, რომ სილარიბის მნიშვნელოვანი გავრცელების გარ-

ეშე ვერც ერთი ქვეყანა ვერ იქნებოდა მდიდარი, ვინაიდან სიმდიდრე იქმნება შრომით, ხოლო შრომა შეიძლება იყოს მხოლოდ სიღარიბის არსებობის შედეგი, ვინაიდან სიღარიბე - ეს არის ადამიანის ისეთი საზოგადოებრივი მდგომარეობა, როდესაც მას (ადამიანს) არ გააჩნია არავითარი საკუთრება და არავითარი სხვა არსებობის წყარო გარდა საკუთარი შრომისა. ამიტომ პ. კოლხაუნი ასკვნიდა, რომ „სიღარიბე არის საზოგადოებრივი მონყობის აბსოლუტურად აუცილებელი ელემენტი, რომლის გარეშე ვერ იარსებებდა ვერც ერთ ცივილიზაცია“ [2, გვ.173].

სიღარიბის სასარგებლო თვისებებზე მსჯელობა არ არის უცხო არც თანამედროვე სოციოლოგებისათვის. ასე, თანამედროვე სოციოლოგი, კოლუმბიის უნივერსიტეტის სოციოლოგიის პროფესორი და თავისი დროის ერთ-ერთი გავლენიანი მეცნიერი **ჰერბერტ განსი** (Herbert J. Gans, dab. 1927 w.) ასევე პოზიტიურად აფასებს სიღარიბის არსებობას. თავის შრომებში ჰ.განსი გამოდიოდა სიღარიბის ზოგიერთი კონცეფციის (მაგალითად, „სიღარიბის კულტურის“, „ანდერკლასის“, „კონცენტრირებული სიღარიბის“ კონცეფციების) მძაფრი კრიტიკით [5; 6; 7; 8] და თავის ყველაზე ხშირად გამოცემულ ნაშრომში „სიღარიბის პოზიტიური ფუნქციები“ („The Positive Functions of Poverty“) ასახელებს ღარიბთა არსებობის „თხუთმეტ ყველაზე მნიშვნელოვან ფუნქციას, რაც არის საკმარისი იმის დასაბუთებისათვის, რომ სიღარიბე ინარჩუნებს თავს, რადგან ის სასარგებლოა...“ [8, გვ. 284].

სიღარიბის არსებობის მნიშვნელობას ჰ.განსი იმაში ხედავს, რომ ღარიბები „ბინძურ სამუშაოებს ასრულებენ“. სიღარიბის არსებობა გამართლებულია ჰ.განსის მიხედვით, აგრეთვე იმ თვალსაზრისით, რომ ღარიბები იძენენ მოძველებულ და ნახმარ ნივთებს, სიღარიბე უზრუნველყოფს მდიდართა სოციალურ სტატუსს და საზოგადოების სოციალურ სტრუქტურას, რის საფუძველზე შესაძლებელი ხდება შთამომავ-

ვლობით მდიდართა გამოყოფა ახლად გამდიდრებულ ადამიანებისაგან, სიღარიბე ხელს უწყობს შეძლებულ და განათლებულ ადამიანებს დაიკავონ უკეთესი სამსახურებრივი პოზიციები, სიღარიბის არსებობის წყალობით არისტოკრატებს შეუძლიათ გახდნენ ფილანტროპები და ამით ხაზი გაუსვან თავის მაღალ მდგომარეობას და სხვ. [8, გვ. 278-284].

კოლუმბიის უნივერსიტეტის სხვა წარმომადგენელი, მე-20 საუკუნის ერთ-ერთი ყველაზე ცნობილი სოციოლოგი **რობერტ კინგ მერტონი** (Robert King Merton, 1910-2003) ამართლებს სიღარიბის არსებობას იმით, რომ, ევროპაში, სადაც ღარიბები უმცირესობას წარმოადგენენ ანუ „სიღარიბე დეფიციტს წარმოადგენს“, ბინძური საქმეების გასაკეთებლად ღარიბებს „ინერენ“ სხვა ქვეყნებიდან, სადაც სიღარიბე ჭარბად არის წარმოდგენილი. რ.კ.მერტონი სიღარიბეს დაბალ ხელფას უკავშირებს, რაც, თავის მხრივ, აძლევს „სხვებს“ (იგულისხმება მოსახლეობის შეძლებული ნაწილი) საშუალებას მიიღონ მაღალი შემოსავალი და განახორციელონ მედიცინისა და განათლების სუბსიდირება.

ამასთან, სოციოლოგები (და მათ შორის რ.კ.მერტონი) აღიარებენ სიღარიბის გარკვეული ნეგატიური თვისებების (მხარეების) არსებობასაც, რის საფუძველზე ჩამოყალიბდა სიღარიბის ეგალიტარული მიდგომა.

3. სიღარიბე, როგორც სოციალური ბოროტება: ეგალიტარული მიდგომა

სოციოლოგიის ეგალიტარული მიმართულების წარმომადგენლები ქადაგებენ საყოველთაო გათანაბრების იდეას, როგორც ადამიანთა საზოგადოების არსებობის ძირითად ორგანიზაციულ პრინციპს. ეგალიტარული მიმართულების მომხრეებისთვის სიღარიბე წარმოადგენს ბოროტებას.

რობერტ კინგ მერტონი, რომელიც განიხილავდა სიღარიბეს, როგორც დადებით მოვლენას, აღნიშნავს აგრეთვე მის დისფუნქციებს ანუ ნეგატიურ მხარეებს. კერძოდ, ის ამბობს, რომ ღარიბები თავისი მარტივი შრომით აფერხებენ შრომითი

პროცესის ავტომატიზაციას და ახალი პროფესიების ჩამოყალიბებას. მაგრამ ამით არ შემოიფარგლება სიღარიბის არსებობის დისფუნქციები. სიღარიბე არის დანაშაულის და კრიმინალის წყარო, ის არის საზოგადოების რადიკალური ცვლილებების პოტენციური საფუძველი ანუ, სხვა სიტყვებით, ღარიბი ადამიანები საფრთხეს წარმოადგენენ საზოგადოებისათვის.

ამერიკული სოციოლოგიის ფსიქოლოგიური მიმართულების ერთ-ერთი უმსხვილესი წარმომადგენელი **ფრანკ-ლინ გიდინგსი** (Franklin Henry Giddings, 1855-1931) გამოდის იმ მოსაზრებიდან, რომ ღარიბები საკუთარი ნება-სურვილით ხდებიან საზოგადოების პარაზიტები, ვინაიდან ცდილობენ იარსებონ მდიდართა და, ზოგადად, საზოგადოების ხარჯზე. ფ.გიდინგსს არ სწამს, რომ შესაძლებელია სიღარიბის დაძლევა და აღიარებდა სიღარიბეს, როგორც გარდაუვალ ბოროტებას [9].

ამგვარად, ეგალიტარული მიმართულების სოციოლოგებისთვის სიღარიბე მხოლოდ და მხოლოდ ბოროტებაა, რომელიც არის საზოგადოებაში გაბატონებული ურთიერთობების შედეგი და საზოგადოების არსებობის საფრთხე.

4. სიღარიბის (სუბ)კულტურის სოციოლოგიური თეორია

ცნება „სიღარიბის კულტურა“ ფართოდ გამოიყენება და შეისწავლება არა მხოლოდ ანთროპოლოგიურ, არამედ სოციოლოგიურ მეცნიერებაშიც.

სიღარიბის კულტურის სოციოლოგიურმა თეორიამ განიცადა მნიშვნელოვანი გავლენა „სიღარიბის კულტურის“ ანთროპოლოგიური თეორიის მხრიდან.

„სიღარიბის კულტურა“ სოციოლოგიაში მჭიდროდ არის დაკავშირებული „სიღარიბის მანკიერი წრის“ იდეასთან და ცდილობს გასცეს პასუხი კითხვას, თუ რატომ არსებობს სიღარიბე მის დაძლევაზე მიმართული ღონისძიების განხორციელების მიუხედავად.

„სიღარიბის კულტურისა“ და „სიღარიბის მანკიერი წრის“ პრობლემების გაძლიერებული განხილვა სოციოლოგიურ

მეცნიერებაში (ისევე, როგორც ანთროპოლოგიაში) დაიწყო 1970-ან წლებში. მაგრამ მე-20 საუკუნის 80-ანი წლების მეორე ნახევრიდან იწყება ამ შეხედულებების მძაფრი კრიტიკა, ხოლო 21-ე საუკუნეში მეცნიერები კვლავ დაუბრუნდნენ სიღარიბის კულტურის იდეას და დაიწყეს მისი ინტენსიური შემუშავება.

სოციოლოგიური მეცნიერება განასხვავებს ერთმანეთისაგან ტერმინებს „კულტურა“ და „სუბკულტურა“ და გამოდის იმ გაგებიდან, რომ ტერმინი „სუბკულტურა“ წარმოადგენს „კულტურის“ ნაწილს.

ამასთან, „კულტურის“ საფუძვლად სოციოლოგებს [1,2,4 და სხვ.] უდევთ საზოგადოების სოციალური სტრატეფიკაციის პრინციპი, ხოლო სუბკულტურაში მათ ესმით ადამიანთა ქცევაზე მოქმედი წესებისა და ნორმების ერთობლიობა. ანთროპოლოგებისგან განსხვავებით, სოციოლოგები განიხილავენ კულტურას ნორმატიულ ტერმინებში, ხოლო სუბკულტურას - როგორც გადახრას გარკვეული ნორმებიდან.

მე-20 საუკუნის 70-80-ან წლებში მოღვაწე სოციოლოგთა ნაწილი სიღარიბის არსებობის მიზეზად აღიარებდნენ ადამიანთა ისეთ ფსიქოლოგიურ თვისებებს, როგორიცაა მათი მორალური არასრულყოფილება, დაბალი შედეგიანობა, კულტურული გარემოს ზემოქმედება და სხვ.

სოციოლოგები სულ უფრო ხშირად განიხილავენ სიღარიბეს, როგორც კანონზომიერ მოვლენას, რაც გამოისახა „სიღარიბის სტრუქტურის“ ცნებაში და სიღარიბის, როგორც საზოგადოების შემადგენელი ნაწილის აღიარებაში.

სოციოლოგიური მიდგომიდან გამომდინარე, სიღარიბე წარმოდგენილია, როგორც სოციო-კულტურული მოვლენა, როგორც მიღებული ფასეულობების შედეგი, როგორც საზოგადოებაში ჩამოყალიბებული მაკრო- და მიკრო- ურთიერთობების შედეგი და, მაშასადამე, განიხილება, როგორც ინდივიდუალური ან/და საზოგადოებრივი (სახელმწიფოებრივი) კონსტრუირების შედეგი.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Cohen Patricia, 2010, „Culture of Poverty“ Makes a Comeback,
2. Colquhoun Patric., 1814, A Treatise on the Wealth, Power, and Resources of the British Empire, Publisher J.Mawman,
3. Douglas M., 1991, Witghcraft and Ieprosy: two strategies of exclusion, Journal of the Royal Anthroological Institute, Man, 26(4), 723-735.
4. Dumont L., 1970, Homo Hierarchicus: An Essay on the Caste System, Chicago: University of Chicago Press.
5. Gans, Herbert J., 1965, Poverty and culture // Poverty in America // Ed. by L. Ferman. University of Michigan press, 1965.
6. Gans, Herbert J., 1995, The War against the Poor. The Underclass and Antipoverty Policy. ISBN: ISBN-0-465-01990-0, New York.
7. Gans, Herbert J., 2010, Concentrated Poverty: A Critical Analysis, Challenge/May–June 2010, pp. 82-96.
8. Gans, Herbert J., 1972, The Positive Functions of Poverty, American Journal of Sociology, Volume 78 Number 2, pp. 275-289.
9. Гиддингс Ф., 1898, Основания социологии. Анализ явлений ассоциации и социальной организации Пер. с англ. Н.Н. Спиридонова. — Изд. 3-е. — М.: КРАСАНД, 2012, ISBN: 978-5-396-00666-9.
10. Касумов Т.К., Социологический взгляд на бедность,
11. Спенсер Г., 1906, Социальная статика. Изложение социальных законов, обуславливающих счастье человечества. СПб.
12. Социология: в 3-ех томах.— В. И. Добреньков, А. И. Кравченко. 2003-2004. М.: Социологический факультет МГУ им. М. В. Ломоносова.

SUMMARY

SOCIOLOGICAL THEORY OF POVERTY

Giorgi Kepuladze, PhD
Akaki Tsereteli State University

The author proceeds from a belief that poverty could not be viewed only as an economic phenomenon, economic category. The investigation of poverty issues has to be based on the interdisciplinary approach and to include important results obtained by different fields of social sciences.

The given paper considers a sociological theory of poverty and mentions that the sociology presents poverty as a person's lifestyle position and as a system of adopted values. The author studies Herbert Spencer's, Patrick Colquhoun's, Herbert Gans's, Robert King Merton's, Franklin Henry Giddings's views. If for H. Spencer poverty is a social good and a basis for the instinct of self-preservation, for P. Colquhoun poverty is a basis for wealth because the wealth is created by labor while the labor can only be the result of poverty. The representatives of the egalitarian approach in the sociology consider poverty as a social evil. Like anthropologists, sociologists also discuss (sub)cultural theory of poverty when the culture of poverty is closely connected with the idea of „vicious circle of poverty“.

სტეიკჰოლდერთა თეორიიდან საზოგადო ღირებულებათა რეალიზაციამდე

მაია ჩეჩელაშვილი
ეკონომიკის დოქტორი, სტუდენტ-ასოცირებული პროფესორი
ლაშა ჯინჯიბაძე
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი

საკვანძო სიტყვები: დაინტერესებულ მხარეთა კონცეფცია, საზოგადო ღირებულებათა კონცეფცია, ბიზნესის სოციალური პასუხისმგებლობა, სტეიკჰოლდერული მენეჯმენტი, სტეიკჰოლდერთა თეორია.

სტეიკჰოლდერთა თეორია (stakeholder theory), სხვანაირად - სტეიკჰოლდერთა, ანუ დაინტერესებულ მხარეთა კონცეფცია (stakeholder concept), მიეკუთვნება ყველაზე ცნობილ თეორიულ კონსტრუქციას რიცხვს. ბიზნესისა და საზოგადოების ურთიერთ-დამოკიდებულების კონტექსტში ეს თეორია არის ავტორიტეტული და საყოველთაოდ აღიარებული, მაგრამ ამავდროულად, ყველაზე სადაოც. მიღებულია ჩაითვალოს, რომ სტეიკჰოლდერთა კონცეფციის პირვანდელ კლასიკურ ვერსიას წარმოადგენს ე. ფრიმენის წიგნი „სტრატეგიული მენეჯმენტი: სტეიკჰოლდერული მიდგომა“.

დაინტერესებულ მხარეთა კონცეფცია. ე. ფრიმენის განმარტებით, კომპანიის სტეიკჰოლდერს წარმოადგენს ნებისმიერი ინდივიდი, ჯგუფი ან ორგანიზაცია, რომლებიც მნიშვნელოვან ზეგავლენას ახდენს კომპანიის მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებებზე, ანდა განიცდის ამ გადაწყვეტილებების ზემოქმედებას. ამიტომ, როგორც წესი, მათ მიაკუთვნებენ:

- შიდა სტეიკჰოლდერებს - კომპანიის მენეჯერებს, დაქირავებულ მენეჯერებს, კომპანიის პერსონალს;
- გარე სტეიკჰოლდერებს - კომპანიის პროდუქტების მომხმარებლებს, რესურსების მიმწოდებლებს, სახელმწიფოს, ადგილობრივ საზოგადოებას (სოციალურს) და საზოგადოებრივ დაჯგუფებებს (ორგანიზაციებს).

შესაბამისად, კონცეფციის თანახმად, მისი ერთერთი ძირითადი დებულება დაყვანილია შემდეგ დეფინიციამდე: მესაკუთრეები და მენეჯერები ისე უნდა მართავდნენ კომპანიის საქმიანობას, რომ ჩამოთვლილი სტეიკჰოლდერების ინტერესები არ იქნას დარღვეული, შენარჩუნებული იყოს გარკვეული ეთიკური ბალანსი. კომპანიის სწორედ ამგვარი ფუნქციონირება და განვითარება

მიიჩნევა ბიზნესის სოციალურ პასუხისმგებლობად.

ამდენად, უკვე აქვე შეგვიძლია შემდეგი მნიშვნელოვანი დასკვნის გამოყოფა, რომელიც ერთნაირად მიეკუთვნება სტეიკჰოლდერთა თეორიის (კონცეფციის) როგორც ადრეულ, ისე გვიან ვერსიებს: **სტეიკჰოლდერების თეორია - ეს არის კომპანიის განსაკუთრებული მოდელის თეორია, რომელიც გარკვეული სახით ახდენს მისი, როგორც თანამედროვე საზოგადოების სოციალურად პასუხისმგებელი ინსტიტუტის, ინტერპრეტაციას.**

სტეიკჰოლდერების თეორიის მკვლევართა უმეტესობა თვლის, რომ მისი განვითარების მნიშვნელოვანი ეტაპი დაკავშირებულია ჯ. პოსტის, ლ. პრესტონისა და ს. საქსის წიგნის, „კორპორაციის ახლებური გააზრება: სტეიკჰოლდერული მენეჯმენტი და ორგანიზაციის სიმდიდრე“, გამოჩენასთან. წიგნის სათაური ნათელყოფს იმას, რომ ავტორთა თეორიული კონსტრუქციის ერთერთ უმნიშვნელოვანეს კატეგორიას ორგანიზაციის სიმდიდრე წარმოადგენს. ეს სიმდიდრე განსაზღვრულია, როგორც კომპანიის მიერ ხანგრძლივი დროის მანძილზე სტეიკჰოლდერებისთვის სხვადასხვა სიკეთეების წარმოების უნარის ინტეგრალური მაჩვენებელი. აქედან გამომდინარე, სტეიკჰოლდერული მენეჯმენტის მიზნობრივ ფუნქციას წარმოადგენს ორგანიზაციის სიმდიდრის მაქსიმიზაცია, რაც გაიგივებულია კომპანიის სოციალური პასუხისმგებლობის ოპტიმიზაციასთან, ვინაიდან ასეთი პასუხისმგებლობა წარმოადგენს კომპანიის მენეჯმენტის საერთო მიზნობრივ ფუნქციის კერძო მდგენელს.

საზოგადო ღირებულებათა კონცეფცია. ჩვენს მიერ ჩატარებული კვლევის თანახმად, სპეციალისტების უმეტესობა იზიარებს შემდეგ დასკვნას: **ბიზნესის სოციალური პასუხისმგებლობის თანამედროვე კრიტერიუმების შესაბამისად, სტეიკჰოლდერთა კონცეფციის პოსტის, პრესტონისა და საქსისეული ვერსია გაცილებით პროგრესულია თავისი შინაარსით და კონსტრუქცი-**

ული გამოყენებადი ინსტრუმენტების ნაკრებით, ფრიმენის კლასიკურ ვერსიასთან შედარებით.

ამავდროულად ჩატარებული ანალიზი გვაძლევს საფუძველს შემდეგი დეფინიციის ჩამოსაყალიბებლად: **სტეიკჰოლდერთა ყველა უკანასკნელ ვერსიაში შენარჩუნებულია შემდეგი ფუნდამენტური წინააღმდეგობა - ერთის მხრივ, საზოგადოების ლოკალური სოციუმების საბაზისო ღირებულებები და მეორე მხრივ, ბიზნესის საბაზისო ღირებულებების ნაწილი, განსხვავდება ერთმანეთისგან. შესაბამისად, საჭიროა საერთო საზოგადო ღირებულებების კონცეფციაზე გადასვლა არა მხოლოდ სტეიკჰოლდერთა თეორიის თანამედროვე განვითარების, არამედ საბაზისო ღირებულებათა საერთო კონტექსტშიც.**

მ. პორტერის და მ. კრეიმერის საზოგადო ღირებულებათა კონცეფცია გამოქვეყნდა ჟურნალში „არვარდ უსინესს ლევიენ“. კონცეფციის მოკლე შინაარსი ამგვარად შეიძლება იქნას წარმოდგენილი:

1. ბიზნესსა და დანარჩენ საზოგადოებას შორის სოციალური ჰარმონიის უზრუნველყოფის კრიტერიუმით, საზოგადო ღირებულებათა კონცეფცია წარმოადგენს სტეიკჰოლდერთა უფრო ადრეული კონცეფციის მნიშვნელოვან განვითარებას;

2. კონცეფციის ავტორთა აზრით, ე. წ. „საუკეთესო ბიზნეს-პრაქტიკა“, ანუ რეალური ბიზნეს-საქმიანობა, რომელიც სრულიად შეესაბამება როგორც ბიზნესის, ასევე საზოგადოების საერთო ღირებულებებს, ბიზნესისათვის „დატვირთვას“ კი არა, მისი ყოველდღიური საქმიანობის შინაარსს უნდა წარმოადგენდეს. ანუ, ბიზნესის სოციალური პასუხისმგებლობის პრაქტიკული განხორციელება უნდა შეესაბამებოდეს ბიზნესის სტრატეგიის ინტეგრალურ მაჩვენებლებსა და ადეკვატურ მიზნებს;

3. პორტერი და კრეიმერი ამტკიცებენ, რომ საზოგადოებრივ ღირებულებათა კონცეფციის შესაბამისად, კომპანიების ბიზნეს-საქმიანობა პრინციპულად განსხვავდება იმ კომპანიების საქმიანობისაგან, რომლებიც პრაქტიკაში ყოველდღიურად ახორციელებენ კორპორაციული სოციალური პასუხისმგებლობის ღონისძიებებს. ამ განსხვავებათა ძირითადი შინაარსი გადმოვეცით ცხრილ-

ში 1, სადაც შეპირისპირებულია საზოგადოებრივი ღირებულებები და ბიზნესის სოციალური პასუხისმგებლობა;

4. საზოგადო ღირებულებათა კონცეფციის ავტორები თვლიან, რომ მისი რეალიზება წარმოადგენს კაპიტალიზმის ევოლუციის ახალ ეტაპს. პორტერისა და კრეიმერის აზრით, საზოგადო ღირებულებებში „იმალე გასაღები, რომელიც გახსნის ადეკვატური ინოვაციების ტალღისა და შესაბამისი ზრდის კარებს“. სწორედ საერთო ღირებულებები აკავშირებს ყოველი კომპანიის წარმატებას შესაბამისი სოციუმის წარმატებულ ფუნქციონირებასა და განვითარებასთან, ვინაიდან ისინი მიმართავენ კომპანიის საქმიანობას „სწორი შემოსავლების“ მიღებაზე, რომლებიც კი არ ართმევენ საზოგადოებას რეალურ ღირებულებებს, არამედ ზრდიან მათ მოცულობას;

ცხრილი 1. ბიზნესის სოციალური პასუხისმგებლობის და საზოგადოებრივი ღირებულებების შექმნის შედარებითი დახასიათება

ბიზნესის სოციალური პასუხისმგებლობა	საზოგადოებრივი ღირებულების შექმნა
<p>ღირებულება: სიკეთის კეთება</p> <ul style="list-style-type: none"> - სამოქალაქო პოზიცია, ქველმოქმედება, მდგრადი განვითარება; - საკუთარი ნებით ანდა გარეშე ზეგავლენით; - ბიზნესის სოციალური პასუხისმგებლობა გამიჯნულია მოგების მაქსიმიზაციისგან (განსაკუთრებული დამატებითი „სოციალური დანახარჯები“); - მიმართულებები დეტერმინირებულია პიარის მიზნებით ანდა პირადი სურვილებით; - ზემოქმედება შემოფარგლულია კორპორაციის ზეგავლენის ზონით და ბიზნესის სოციალური პასუხისმგებლობის ბიუჯეტით. 	<p>ღირებულება: დანახარჯების სოციალური სარგებლიანობა და ეკონომიკური სარგებელი;</p> <ul style="list-style-type: none"> - კომპანიისა და სოციუმის ერთიანობა ღირებულების შექმნის პროცესში; - კომპანიის კონკურენტული საქმიანობის განუყოფელი მდგენელი; - კომპანიის მოგების მაქსიმიზაციის განუყოფელი მდგენელი; - მიმართულებები დეტერმინირებულია კომპანიის ბიზნესის სპეციფიკით და აირჩევა კომპანიის მიერ; - უზრუნველყოფილია კომპანიის ადეკვატურად შეცვლილი მთელი ბიუჯეტით.
<p>მაგალითი: ბაზრობაზე ვაჭრობა თავისუფალი და ურთიერთმისაღები ფასებით.</p>	<p>მაგალითი: კომპანიის შესყიდვების სისტემის ტრანსფორმირება შემოსავლებისა და ხარისხის ასამაღლებლად.</p>

5. ნათელია, რომ კომპანიის მიერ საზოგადო ღირებულებების კონცეფციის შესაბამისად მიღებული გადაწყვეტილებები ყველა პრობლემას ვერ გადაწყვეტენ. მაგრამ ეს კონცეფცია აძლევს კომპანიებს

შესაძლებლობას, გახდნენ სოციალური პროგრესის ლიდერები საკუთარ პროფესიულ უნარებზე დაყრდნობით. თანაც გააკეთონ ეს სახელმწიფო სტრუქტურებზე და არასამთავრობო ორგანიზაციებზე უკეთესად.

დასკვნა. ბიზნესი უნდა მუშაობდეს საკუთარი წარმატებისთვისა და ქვეყნისთვის, უნდა წარმოშობდეს გონიერ, ნიჭიერ ორგანიზატორებს, მეცენატებს და პატრიოტებს.

მხოლოდ ასეთ შემთხვევაშია შესაძლებელი მენარმეებისადმი საზოგადოების ღრმა პატივისცემის ჩამოყალიბება და ზრდა. ვთვლით, რომ საქართველოში საზოგადოებრივების კონცეფციის რეალიზება წარმოადგენს საუკეთესო შესაძლებლობას ქართული ბიზნესის სოციალური ეფექტიანობის ზრდისათვის.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Freeman, R. E.; Moutchnik, Al., “Stakeholder management and CSR: questions and answers”, 2013, Umwelt Wirtschafts Forum; 21(1): p. 5–9.
2. James E. Post, Lee E. Preston, Sybille Sachs, „Redefining the Corporation: Stakeholder Management and Organizational Wealth“, 2002, P.-376; ISBN: 9780804743044
3. Samantha Miles, “Stakeholders: Essentially Contested or Just Confused?”/Journal of Business Ethics No108 (3), p. 285–298, 2012.
4. Michael E. Porter, Mark R. Kramer, „The Big Idea: Creating Shared Value“, Harvard Business Review: <https://pdfs.semanticscholar.org/e9aa/2361d3e3fe7f9cd741248f41928cf822c94e.pdf>

რეზიუმე

სტატიაში გადმოცმულია სტეიკჰოლდერთა თეორიის ძირითადი დებულებები, ნაჩვენებია ამ თეორიის კავშირი ბიზნესის სოციალური პასუხისმგებლობის შინაარსთან და პრაქტიკასთან. ხაზგასმულია პორტერისა და კრეიმერის საზოგადოებრივების

ბათა თეორიის ურთიერთდამოკიდებულება დაინტერესებულ მხარეთა კონცეფციასთან. ავტორები წარმოადგენენ საზოგადოებრივების კონცეფციის ძირითად დებულებებს და გამოყოფენ მის განსხვავებას სტეიკჰოლდერების კონცეფციისგან.

S U M M A R Y

FROM THE STAKEHOLDERS' THEORY TO THE REALIZATION OF SHARED VALUES

Maia Chechelashvili

Doctor of Economics, Associate Professor of Georgian Technical University

Lasha Jinjikhadze

Doctoral Student of Georgian Technical University

The article deals with the basic provisions of the Stakeholders Theory, showing the theory of the content of business social responsibility and the practice of it. It emphasizes the interrelation between the theoretical and theory of the shared values and the concept of stakeholder parties. The authors represent the main provisions of the concept of public values and emphasize its differences with the concept of stakeholders.

Key words: the concept of stakeholders, concept of public values, social responsibility of business, stakeholder's management, stakeholder's theory.

ენერგეტიკულ კომპანიებს პროცესებზე ორიენტირებული მართვა სჭირდებათ

ბაჩო რუსიშვილი
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი

საკვანძო სიტყვები: რეინჟინინგი; ბიზნეს-პროცესები; პროცესული მართვა; ფუნქციონალური მართვა

შესავალი

ყველასათვის ცნობილია, რომ ელექტროენერგეტიკა ქვეყნის მეურნეობის ერთ-ერთი და ამასთან მეტად მნიშვნელოვანი დარგია. ენერგეტიკული რესურსები, მ. შ. ელექტრორესურსები, სჭირდება მეურნეობის ყველა დარგს და აგრეთვე მოსახლეობას ყოფილი საჭიროებისთვის. სათქმელია ისიც, რომ ეკონომიკის განვითარების კვალობაზე ელექტრორესურსებზე მოთხოვნილება იზრდება. ასეთ დროს, ქვეყანა ენერგოდეფიციტურია. მართალია, სამთავრობო დონეზე საქართველოში მუდმივად განიხილება ახალ-ახალი ჰესების თუ თესების მშენებლობის საკითხი და მათი აშენებაც ასე თუ ისე ხდება, მაგრამ ტრადიციულად უკვე არსებული ელექტროსაწარმოების მართვის სისტემაში არის პრობლემები. აშკარა გახდა, რომ ამ პრობლემის კომპანიების საბაზრო სტრუქტურებად (გენერაცია, გასაღება და სხვა) გადანაცვალს საქმეს ვერ უშველა. ელექტროენერგია საქართველოში კვლავაც ძვირია და ამასთან მისი ტარიფი თანდათან მატულობს. ჩვენი აზრით, ამ სისტემაში საჭიროა სტრუქტურულ-ფუნქციონალურ მართვიდან პროცესულ მართვაზე გადასვლა, რომლის ერთ-ერთი ხერხი არის ბიზნეს-პროცესების რეინჟინინგი.

ბიზნეს-პროცესების მართვა მეტად რთულია, რადგან მმართველობითი გადანაცვეტილებების მრავალი ვარიანტიდან უნდა აირჩეს ერთ-ერთი — რაციონალური გადანაცვეტილება, რომელიც ყველაზე უფრო მიესადაგება კომპანიის მიზნებს და მისი განხორციელება შეიძლება იმ შეზღუდული რესურსებით, რომელიც კომპანიას გააჩნია. რაციონალური გადანაცვეტილების არჩევა მენეჯერთა ინტუიციით მიუღწევადია, რადგან მათ ცოდნა და პრაქტიკული გამოცდილება შეიძლება აღარ მიესადაგოს შეცვლილ გარემო პირობებს.

იციან რა ეს, კომპანიების მენეჯერები

ხშირ შემთხვევაში თავს იკავებენ სიახლეების დანერგვისგან. არადა, გლობალიზაციამ კონკურენცია გაამწვავა. ბაზარზე ადგილს შენარჩუნებს მხოლოდ ინოვაციური ორიენტაციის კომპანია. მართალია, ელექტროენერგეტიკა ბუნებრივი მონოპოლიაა, მაგრამ ეს სფეროც (კერძოდ, მისი ცალკეული სექტორები) თანდათან გადადის საბაზრო ურთიერთობებზე. ასე რომ, ელექტროენერგეტიკის კომპანიებს თითქმის ისევე სჭირდებათ ბიზნეს-პროცესების განახლებული მართვა, როგორც სხვა პროფილის კომპანიებს.

ძირითადი ნაწილი

1. საქართველოს ელექტროენერგეტიკაში არსებული ბიზნეს-პროცესების სადღეისო მდგომარეობა

ის პრობლემები, რომლებიც დღეს საქართველოს ელექტროენერგეტიკის მართვაშია უკავშირდება მართვის ფუნქციებზე ორიენტირებულ მის სტრუქტურას, ტარიფების სიდიდეზე მის დამოკიდებულებას, მოცემული სფეროს ბუნებრივი მონოპოლიის სტატუსს და ამ სფეროში არასრულყოფილ სახელმწიფო პოლიტიკას. ყოველივე ამის შედეგად:

- * არ არსებობს ბიზნეს-პროცესების ზურტი და დეტალური აღწერა;
- * პროცესებს აქვთ ფრაგმენტული ხასიათი;
- * პროცესების შედეგებზე პასუხისმგებლობა არ არის გაპიროვნებული;
- * ნაკლებია კონტროლი;
- * პროცესები მონყვეტილია კლიენტებისგან;
- * მრავლადაა ფუნქციების დუბლირება;
- * სრულად არ გამოიყენება ავტომატიზაციის და ინფორმაციული ტექნოლოგიის საშუალებები;
- * ფუნქციონალურ სტრუქტურებს შორის არსებობს წინააღმდეგობები და სხვა.

2. რეინჟინინგი როგორც ელექტროენერგეტიკაში საქმიანი პროცესების ოპტიმიზირების საშუალება

ბიზნესის მონყობის სხვადასხვა კონცეფციებს (ბიზნეს-პროცესების ავტომატიზაცია (BPA), საწარმოთა რეორგანიზაცია, ხარისხის

გლობალური მართვა (TQM) და სხვები) შორის ბიზნეს-პროცესების რეინჟინინგი (BPR) ერთადერთია, რომლის აქტიური დაენერგვაც XX საუკუნის 90-იანი წლებიდან მსოფლიოში მიმდინარეობს. მხოლოდ ერთი წლის განმავლობაში, კერძოდ, 1999 წელს ჩრდილო ამერიკის 100 კომპანიას ინჟინერინგსა და რეინჟინინგზე დაუხარჯავს 3,9 მლრდ დოლარი, ანუ თითოეულ კომპანიაზე ანგარიშით 39 მლნ დოლარი [1].

ამ ინვესტიციით განხორციელებულ რეინჟინინგული პროექტები ყველა არ დამთავრებულა დადებითი შედეგებით, რის გამოც მეცნიერებსა და პრაქტიკოსებს შორის რეინჟინინგის საყოველთაო ეფექტიანობაზე დღესაც დებატები მიმდინარეობს.

მეცნიერი ჯ. ჩამპის აზრით, 1999 წელს განხორციელებული რეინჟინინგული პროექტების წარმატებლობის მიზეზები იყო [2]:

- * რეინჟინინგის მიჩნევა მხოლოდ ხარჯების შემცირების საშუალებად;

- * რეინჟინინგის განხორციელებისას კომპანიათა კლიენტების შეხედულებებზე ყურადღების არ მიქცევა;

- * დასაქმებული პერსონალის წინააღმდეგობა ცვლილებებისადმი;

- * სათანადო რესურსის არ ქონა;

- * რეინჟინინგის პროექტის არასათანადო მართვა;

- * რეინჟინინგის სფეროში კომპლექსური ცოდნის არქონა.

წარმატებული რეინჟინინგული პროექტების მიზეზებად კი მეცნიერები ასახელებენ [3]:

- * კომპანიების ხელმძღვანელების მუდმივ და სრულმასშტაბიან მონაწილეობას რეინჟინინგის პროცესში;

- * რეინჟინინგის სტრატეგიის დაკავშირებას კომპანიის მიზანთან;

- * შესრულებადი მოქმედებების დასახვას და მათ კონტროლს;

- * პერსონალის მიერ რეინჟინინგის როგორც საქმიანი ცვლილების მიღებას და მასში შეგნებულ თანამშრომლობას;

- * რეინჟინინგის პროექტის განმახორციელებელ სამუშაო ჯგუფის ოპტიმალურ დაკომპლექტებას (მედველობაშია გუნდის წევრთა რაოდენობაც და კვალიფიკაცია).

მაშასადამე, რეინჟინინგი მაშინ იძლევა დადებით შედეგს, როდესაც სწორად შეიქმნება მისი განხორციელების პირობები, მოხდება მისი კოორდინაცია კომპანიის სტრატეგიულ მიზანთან და გაკონტროლდება მისი

შესრულება. ამ პირობების გარეშე, რეინჟინინგული პროექტი არავითარ ეფექტს არ მისცემს ქვეყანას.

რეინჟინინგი არ არის მოდური გატაცება. მისი განხორციელება კომპანიის კონკურენტუნარიანობას ამაღლებს და უნარჩუნებს მას ადგილს ბაზარზე, რეინჟინინგის მეშვეობით ბიზნეს-პროცესს სცილდება არასაჭირო ოპერაციები, რომლებზე დახარჯული შრომაც დადებით შედეგს არ იძლევა [4, გვ. 67].

ინჟინერინგსა და რეინჟინინგს შორის მცირე განსხვავებაა. ინჟინერინგში ახალი არის ბიზნესსტრუქტურის ფორმალიზებული, ინჟინერული მართვის მიდგომა, ანუ „მართვის ხელოვნებიდან“ „მართვის მეცნიერებაზე“ გადასვლა [5, გვ. 12]. იგივე მიზანი აქვს რეინჟინინგსაც. იგი ნახტომისებურ გაუმჯობესებაზეა მოწოდებული. რეინჟინინგი კომპანიებს სთავაზობს მართვის პროცესების საგულდაგულო კვლევას.

რეინჟინინგი განსხვავებით ინჟინერინგისგან ცვლილებების განხორციელების დროს ითვალისწინებს კლიენტების (მომხმარებლების) მოთხოვნებსაც და ამასთან ფუნქციური მართვიდან (ფუნქციური დანაყოფებით მართვა) კომპანია გადაყავს ბიზნეს-პროცესების მართვაზე.

რეინჟინინგის თეორიის დამფუძნებლები იყვნენ მეცნიერები მ. ჰამერი და ჯ. ჩამპი. მათ რეინჟინინგი უწოდეს „საქმიანი პროცესების ფუნდამენტალურ გადააზრებას და მათ შესახებ გადანყვეტილებათა რადიკალურ ცვლილებას კომპანიის ისეთი მაჩვენებლების გასაუმჯობესებლად, როგორცაა დანახარჯები, ხარისხი, მომსახურების გაფართოება და მომსახურების სისწრაფე [5, გვ. 7].

თუ ჩავთვლით, რომ საქართველოში გამოუმუშავებული ელექტროენერგია აკმაყოფილებს საერთაშორისო სტანდარტს, ყველა დანარჩენი ზემოთდასახელებულ მაჩვენებელზე ამას ვერ ვიტყვით: დანახარჯები და აქედან გამომდინარე, ელექტროენერგიის ტარიფი მაღალია, მომსახურება, რაც ელექტროენერგიის მიწოდებაში გამოიხატება არ არის ხელმისაწვდომი საქართველოს მთელი მოსახლეობისთვის (უკიდურესი მთიანი რეგიონები გვაქვს მხედველობაში) და აგრეთვე, მომსახურება ე. ი. ელექტროენერგიის მიწოდება დღისა და ღამის საათებში ტარიფის მიხედვით არ არის დიფერენცირებული.

დასკვნა. სტატიაში მოცემული მსჯელობით მივდივართ იმ დასკვნამდე, რომ

საქართველოს ელექტროენერგეტიკის ბი- საჭიროებენ.
ზნეს-პროცესები რეინჟინინგის გატარებას

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Верников Г. Что такой реинжиниринг http://www.consulting.ru/main/mgmt/texts/m4/040_cons.htm
2. Champy J. Is reengineering dead? Don't believe it...//Harvard Management Update, March, 1999.
3. <http://www.prosci.com/factors.htm> Reengineering Success Factors.
4. Уткин Э. Бизнес-реинжиниринг, М., Экмос, 1998.
5. ფერაძეგ. რეგიონში ბიზნეს-პროცესების განვითარების ოპტიმიზაცია საქართველოში. ავტორეფერატი, თბ., 2012.
6. Hammer M., Champy J. Reengineering the Corporation. A Manifesto for Business Revolutions. HarperBusiness, 1993.

რეზიუმე

სტატიაში — „ენერგეტიკულ კომპანიებს პროცესებზე ორიენტირებული მართვა სჭირდებათ“ განხილულია ელექტროენერგეტიკაში პროცესული მართვა და მისი ფუნქციონალური მართვის ჩანაცვლების მნიშვნელობის საკითხი.

ნაშრომში პროცესული მართვის ყველაზე გავრცელებულ სახეთ რეინჟინინგია დასახელებული, ანუ პროცესების ისეთი ახლებური გააზრება, რომელიც კომპლექსში იძლევა დაბალ დანახარჯებს, მაღალ ხარისხს, მომსახურების გაფართოებას და სისწრაფეს.

ნაშრომში დასაბუთებულია, რომ საქართველოს ელექტროენერგეტიკულ კომპანიებს ამ მაჩვენებლების გაუმჯობესება აუცილებლად ესაჭიროებათ.

SUMMARY

PROCESS ORIENTATED MANAGEMENT IS NECESSARY FOR ENERGETIC COMPANIES

Bacho Rusishvili

(Doctoral of Georgian Technical University)

In the article- “Process orientated management is necessary for energetic companies” it is discussed the process management in electro energetic and the question of its functional management substitution.

In this work the most popular type of process management is mentioned re-engineering or such new attitude to the processes which gives us low expenses in complex, high level of quality, to spread the service and fastness as well.

In the work it is proved that its necessary to improve these indicators for Georgian electro energetic companies.

Key words: re-engineering, business- processes, process management, functional management

ქართული მუხის (*Quercus iberica* Stev.) კორომეზი ბუნებრივი განახლების კვლევის შედეგები ქვემო ქართლის რეგიონში

იაკობ კაპანაძე

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი
აგრარული მეცნიერებებისა და ბიოსისტემების ინჟინერინგის ფაკულტეტი
დოქტორანტი

ბოლო 20 წლის მანძილზე ევროპაში მუხნარების ფართობი საგრძნობლად შემცირდა. მუხნარი კორომეზის ხმობისა და მათში მიმდინარე ბუნებრივი განახლების შეფერხება საქართველოში გავრცელებულ მუხნარებშიც საკმაოდ აქტუალურ პრობლემას წარმოადგენს. აღნიშნული საკითხი საჭიროებს სათანადოდ შესწავლას, რაც შესაძლებელს გახდის შემუშავდეს პრობლემის შერბილების ან/და აღმოფხვრის ღონისძიებები.

საქართველოში ქართული მუხის კორმეზს უკავიათ მთის ქვედა და შუა სარტყელი 600მ-დან — 1000-1200მ-მდე ზღვის დონიდან, სადაც განთავსებულია მოსახლეობის და ინფრასტრუქტურის ძირითადი ნაწილი (დაახლოებით 70%). ამიტომ, აღნიშნული ტყეები მრავალი ათეული წლების განმავლობაში განიცდიდნენ და სამწუხაროდ ამჟამად განიცდიან ძლიერ ზენოლას მერქნის მოპოვების თვალსაზრისით. ძირითადად, მე-19 საუკუნისადადამე-20 საუკუნის დასაწყისში, ქალაქისა და სოფლის მოსახლეობის შეშით და ნახშირით უზრუნველყოფის მიზნით, მუხნარებში წარმოებული უსისტემო ჭრების გამო, ქართული მუხით გაბატონებული ტყის კორომეზი ამონაყრითი წარმოშობისანი არიან და შესაბამისად დაბალი პროდუქტიულობით ხასიათდებიან.

ქართული მუხის კორომეზში ნაყოფმსხმოიარობის წელს ერთ ჰა ფართობიდან დაახლოებით 500 ათასიდან 1 მილიონამდე თესლს შეიძლება იქნას მიღებული. აქედან 95-98% ზიანდება ენტო მავნებლებითა და ფიტო დაავადებებით, ყინვებით, ცხოველებისაგან და სხვა, მიუხედავად ამისა, საკმაოდ დიდი რაოდენობის აღმონაცენს ვღებულობთ (8 ათასიდან 35-40 ათასამდე).

ქართული მუხა წმინდა კორომეზს ქმნის სამხრეთ ექსპოზიციის ფერდობების განუვითარებელ ნიადაგებზე, ხოლო ღრმა ნიადაგებსა და სხვა ექსპოზიციის ფერდობებზე ქმნის შერეულ კორომეზს: იფანთან, თელასთან, რცხილასთან, ჯაგრცხილასთან დაა.შ. (გულისაშვილი, 1974).

ქართული მუხის ბუნებრივი განახლების მდგომარეობის შესწავლა განხორციელდა ქვემო ქართლის რეგიონში გავრცელებულ მუხნარ კორომეზში. აღნიშნულ რეგიონში ქართული მუხისა და მისი თანამგზავრი სახეობების გავრცელების თავისებურებანი და მათი მდგომარეობა შესწავლილი იყო ტყეთომონყოფის მასალების, სამეცნიერო ნაშრომების, ლიტერატურული წყაროებისა და კვლევის ობიექტებზე ჩატარებული სავსე მასალების ანალიზის საფუძველზე.

სანიმუშო ფართობების აღება მოხდა ქვემო ქართლის სატყეო სამსახურის: წალკა-თეთრინწყაროს, გარდაბანი-მარნეულის, ბოლნისისა და დმანისის სატყეო უბნების ტერიტორიებზე. სანიმუშო ფართობებისათვის შეირჩა ადგილები სხვადასხვა ტყის ტიპების, სიხშირისა და ბონიტეტის ტყის კორომეზში - წმინდა მუხნარებში, მუხნარებში რცხილის, იფნისა და ჯაგრცხილის შერევით.

სანიმუშო ფართობების ფორმად შერჩეულ იქნა წრიული ფორმა, რის შედეგადაც დადგენილ იქნა წრიული სანიმუშო ფართობისათვის მუდმივი რადიუსები, კერძოდ: 25,2 მეტრი, 17,8 მეტრი და 11,3 მეტრი (კორომის სიხშირის შესაბამისად).

ხეთა დიამეტრი დაჯგუფდა 4 სმ-იან სიმსხოს საფეხურებად დაწყებული - 8 სმ-დან ზევით. 8 სმ-მდე დიამეტრისა და 5 მეტრის სიმაღლის ხეები მიკუთვნებულია მოზარდის კატეგორიას. ყოველი სიმსხოს საფეხური-სათვის დადგინდა საშუალო სიმაღლე, ხეთა რიცხვი და მერქნის მარაგი.

მუხნარების ვერტიკალური აღნაგობის (სართულიანობის) შესწავლისას გათვალისწინებული იყო, რომ მთავარი სართულის სიმაღლე ყოფილიყო არანაკლებ 15 მეტრისა, მარაგი - 30 მ3-სა; ხოლო მეორე სართულის სიმაღლე - მთავარი სართულის სიმაღლის 50%-მდე და სიხშირე კი 0.3.

ერთხნოვან მუხნარებში ხეების სიმაღლეზე ზრდის კლასების გამოყოფა მოხდა გ. გიგაურის, რ. გოცირიძის და დ. სამხარაძის (1989) მეთოდის მიხედვით, კერძოდ:

$$h_1=(3a+b):4; \quad h_2=(a+b):2; \quad h_3=(a+3b):4;$$

$h_4 < (a+3b):4$, სადაც h სხვადასხვა კლასის ხის სიმაღლეა, a – ყველაზე მაღალი ხის სიმაღლე, b – ყველაზე დაბალი ხის სიმაღლე.

ქართული მუხის თითოეულ ტყის ტიპში, როგორც საბურველქვეშ, ასევე ბუნებრივ ყალთალებში, შესწავლილ იქნა ბუნებრივი განახლების მდგომარეობა. კორომში აღმონაცენ-მოზარდის რაოდენობრივი აღრიცხვა მოხდა სანიმუშო ფართობის დიაგნოზზე გავლებული ერთი მეტრის სიგანის ლენტისებურ ზოლზე, ხოლო ბუნებრივ ყალთალებში – აღმონაცენ-მოზარდის სრული გადათვლის გზით. აღრიცხვა ხდებოდა 0-20, 20-50, 50-100, 100-150 სმ და მეტი სიმაღლის გრადაციების მიხედვით. ტყის ბუნებრივი განახლების შეფასება მოხდა საქართველოს ტყეებისათვის დამტკიცებული ბუნებრივი განახლების შეფასების შკალით, რომლის მიხედვით 0.5-0.6 სიხშირის კორომებში 0.5 მეტრისა და მეტი სიმაღლის მოზარდის რაოდენობა უნდა იყოს არანაკლებ 4000 ცალისა. მოზარდის ასეთი რაოდენობა ჩაითვლება საკმარისად ტყის აღდგენის უზრუნველსაყოფად (ჭრის წესები საქართველოს ტყეებში, 2000).

თითოეულ სანიმუშო ფართობზე გაკეთდა ნიადაგის ჭრილი. ჩატარდა ნიადაგის პროფილის მორფოლოგიური აღწერა, თითოეული ჰორიზონტიდან აღებულ იქნა ნიადაგის ნიმუში მათი გრანულომეტრიული, ქიმიური და მიკრობიოლოგიური ანალიზებისათვის.

შერჩეული სანიმუშო ფართობების შესწავლისას როგორც აღმოჩნდა, ქართული მუხის განახლების მდგომარეობა არც ერთ ტყის ტიპში არ არის დამაკმაყოფილებელი, მცირე რაოდენობით გვხვდება აღმონაცენ-მოზარდი, მაგრამ ლატნარობის სტადიაში მუხის მხოლოდ ერთეული ეგზემპლარები შეინიშნება.

მუხნარების ადგილს კი იკავებენ ტენის უფრო მეტად მომთხოვნი სახეობები – იფანი და რცხილა.

ბუნებრივი განახლების თვალსაზრისით ვარჯის შეკრულობის მიხედვით 0,9 სიხშირის წივანიან მუხნარებში ყველა მერქნიანი სახეობისა აღმონაცენ-მოზარდის რაოდენობა მაღალია - 9864 ცალი. მათ შორის მუხის - შეადგენს 63 ცალს. მათგან მუხის საიმედო (50-150 სმ. დამეტრი სიმაღლის) მოზარდი მხოლოდ 30 ცალია, რაც, ბუნებრივია, არარის საკმარისი მუხნარების აღდგენის უზრუნველსაყოფად (საქართველოში მომქმედი ჭრის წესების მიხედვით 0.5-0.6 სიხშირის კორომში მოზარდის რაოდენობა უნდა იყოს არანაკლებ

4000 ცალისა, რომ ის ჩაითვალოს საკმარისად ტყის აღდგენის უზრუნველყოფისათვის). ამავე პირობებში მაღალია მუხის თანამგზავრი სახეობების (ძირითადად იფანი, რცხილა და ჯაგრცხილა) საიმედო მოზარდის რაოდენობა - 9864 ცალი.

მკვდარსაფრიანი მუხნარის (უერცეტუმ ნუდუმ) ტყისტიპში, ვარჯის მაღალი შეკრულობის პირობებში, ქართული მუხისა და მისი თანამგზავრი რცხილის აღმონაცენის საერთო რაოდენობა საკმაოდ მაღალია 35200 ცალი 1 ჰა-ზე. მათ შორის აბსოლუტური უმრავლესობა - 27600 ცალი მოდის მუხის აღმონაცენზე. მიუხედავად ქართული მუხის უხვი აღმონაცენი სარსებობისა, ტყეში მუხის საიმედო მოზარდი საერთოდ არ გვხვდება, რაც კორომის მაღალი სიხშირითა და ტყის მკვდარი საფრის არსებობით შეიძლება აიხსნას. მსგავსი სურათია ჩიტისთვალთან და წივანიან მუხნარებში; მიუხედავად მუხის აღმონაცენის საკმაოდ რაოდენობისა, მათი გადასვლა საიმედო მოზარდის კატეგორიაში არ ხდება. მცირე რცხილისა და ჯაგრცხილის მოზარდის რაოდენობაც. ჩიტისთვალთან და წივანიან მუხნარებში მათი რაოდენობა (50 სმ. და მეტი) შეადგენს 1665 და 2034 ცალს 1 ჰა-ზე. მართალია მათი რაოდენობა მცირეა, მაგრამ მიუთითებს მუხნარებში არასასურველ სახეობათა ცვლის პროცესის ტენდენციაზე.

დასკვნა

კვლევამ ცხადყო, რომ ქვემო ქართლის რეგიონში გავრცელებული ქართული მუხის ტყეები წარმოდგენილია თითქმის ყველა ხნოვანებითი ჯგუფის კორომებით, გარდა I და II კლასისა ე.ი. 20-40 წლის ხნოვანების კორომებისა.

მუხნარების დეგრადაცია მოიცავს ორ ძირითად მოვლენას – ეს არის ხმობა და ცუდი ბუნებრივი განახლება, რამაც მასშტაბური ხასიათი XX საუკუნიდან მიიღო, როდესაც დედამიწის გლობალური დათბობისა და ანთროპოგენური საქმიანობის გაძლიერების შედეგად ირღვევა არამართო რომელიმე ცალკეული კომპონენტი, არამედ მთელი ეკოსისტემა.

იმის შედეგად, რომ სიმწიფის სტადიაში ხეები ეკოლოგიურად არაპლასტიურია და გარემოს ანთროპოგენური დესტაბილიზაციის პირობებში ისინი ვერ ახერხებენ ახალ პირობებთან შეგუებას და გარდაქმნას,

იღუპებიან და თანდათანობით ხდება მათი ჩანაცვლება სხვა ნაკლებად ძვირფასი სახეობებით, რომელთა შემადგენლობა დამოკიდებულია კლიმატური და ნიადაგობრივი პირობების თავისებურებებზე.

საქართველოში, ზოგიერთ შემთხვევაში აღნიშნულია მუხის ხმობის ლოკალური კერები, რომლებიც გამონვეულია გვალვების შედეგად დასუსტებულ ხეებზე მავნებლების, უფრო ხშირად არაფარდაპარკვევიას, მასობრივი დასახლების ან სხვა მავნებლებისა და ფიტოდაავადებების ზემოქმედების შედეგად.

მუხის ბიოეკოლოგიიდან გამომდინარე მუხნარებში ბუნებრივი განახლების პროცესი გაძნელებულია. მუხის აღმონაცენი თავისი განვითარების ადრეულ პერიოდში დიდ მოთხოვნილებას უყენებს გარემო პირობებს. კერძოდ, მოითხოვს გვერდით დაჩრდილვას ე.წ. "ქურქს" დაღია, განათებულ "ქუდს"; მისი აღმონაცენი ადვილად ზიანდება ადრეული ყინვებით. ამავდროს მისი თესლი (რკო) გა-

რეული და შინაური ცხოველების საუკეთესო საკვებია და ხშირად მასობრივად ნადგურდება; აღმონაცენ-მოზარდის ზიანდება ასევე სხვადასხვა ფიტო დაავადებებით და ენტომავნებლებით. გარდა ამისა, მუხნარების დეგრადაციას ხელს უწყობს არასწორი ანთროპოგენური ფაქტორები, რაც იწვევს კორომის სტრუქტურის რღვევას.

ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, მუხნარების დეგრადაციის, ხმობისა და მათში ბუნებრივი განახლების არადაამაკმაყოფილებელი მდგომარეობა გამონვეულია ედაფურ-კლიმატური და ანთროპოგენური ფაქტორებით, მისი დაქვეითებული რეზისტენტულობით და მუხის ბიოეკოლოგიის თავისებურებებით. ხოლო მუხნარ კორომებში იფნის, რცხილისა და ჯაგრცხილის განახლების ინტენსივობა კი მიუთითებს არასასურველ სახეობათა ბუნებრივი ცვლის პროცესზე.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. Gigauri G. – Sakartvelos tyeebi. 2004.
2. Gociridze R. – Kartuli muxis wriuli mtlianoba .”Gulbani”, Tb. 2003.
3. Gulisashvili V. - Zogadi metyeveoba.Gamomc. “ganatleba” Tbilisi 1974.
4. V. Gulisashvilis satyeo unstituti – agmosavlet sakartvelos kartuli muxis ekosistemebis agnagobis, zrda-ganvitarebis, klimatur-edafuri tvisebebis sheswavla biologurad mdgradi koromebis pormirebis miznit. 2009.
5. Tumanajovi I. Margalitzadze N. – Kartlisa da kaxetis kedebis tyis mcnareulobis istoriistvis holocenshi, Sak. Mec. Akademiis moambe, T. 27, #4, 1961.
6. Gagoshidze G. – Wablisa da mastan tanamzardi jishebis bunebrivi tesliti ganakhleba ieliskvetyian shereul koromebshi – “sak. M, ravalmiznobriv tyeebshi satyeo sameurneo gonisdziebata ekonomikur, ekol. Epeqt. Amaglebis problemebi”, shromebi, Tbilisi. 1992.
7. Kvachakidze R. - Sakartvelos tyeebi.2001
8. Бахсолиани Т.Г. – Типы дубовых лесов грузии. „СабчотаСакартвелო„, Тб. 1972.
9. БлэкКА.. –Растениеипочва. «Колос», М. 1973, ст. 101-133.
10. Гигаури Г.Н. – Структура темнохвойныхибуковых лесов иеезначение для ведения хозяйства. . Тр. Тб. ин-талеса, т.14, «Мецნიერება», Тბ., 1965.

რეზიუმე

შესწავლილია ქართული მუხის (*Quercus iberica* Stev.) ბუნებრივი განახლების მდგომარეობა ქვემო ქართლის რეგიონში არსებულმუხნარ კორომებში. აღნიშნულ რეგიონში ტყეების არსებული მდგომარეობა და იქ ქართული მუხისა და მისი თანამგზავრი სახეობების გავრცელების ხასიათი შესწავლილი იყო ტყეთმონყოფის მასალების, ლიტერატურული წყაროებისა და საკვლევობიექტებზე ჩატარებული სატაქსაციო საველე-სადიებო სამუშაოების შედეგად მიღებული მასალების დამუშავებისა და ანალიზის საფუძველზე. შერჩეული

სანიმუშო ფართობების შესწავლისას როგორც აღმოჩნდა, ქართული მუხის განახლების მდგომარეობა არც ერთ ტყის ტიპში არ არის დამაკმაყოფილებელი, მცირე რაოდენობით გვხვდება მოზარდ-აღმონაცენი, მაგრამ ლატნარობის სტადიაში მუხის მხოლოდ ერთეული ეგზემპლარები შეინიშნება. ხოლო მუხნარ კორომებში ჩვეულებრივი იფნის (*Fraxinus excelsior*), კავკასიური რცხილისა (*Carpinus caucasica*) დაჯაგრცხილის (*Carpinus orientalis*) განახლების ინტენსივობა კიმიუთითებს არასასურველ სახეობათა ბუნებრივი ცვლის პროცესზე..

SUMMARY

The natural renewal of Georgian oak (*Quercus iberica* Stev.) has been studied in the oak tree stands in Kvemo Kartli region. The current condition of forests and its companion species distribution character was studied on the basis of processing and analysis of the materials from the forest taxation, literature sources and field-research. While studying the selected sample areas, the situation of the renewal of the Georgian Oak is not satisfactory in any forest types, the small amount of new seedlings is found and a few number of young-growth individual trees also. And the intensity renewal of the common ash (*Fraxinus excelsior*), Caucasian hornbeam (*Carpinus caucasica*) and Oriental hornbeam (*Carpinus orientalis*) in the Oak tree stands indicates the undiserable species process of natural changes of the species.

ნინო ცერცვაძე

ფსიქოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი,
ახალი უმაღლესი სასწავლებლის ასოცირებული პროფესორი

ბოლო წლების მანძილზე ემოციური ინტელექტი სამეცნიერო კვლევის ინტერესის საგანი გახდა, ითვლება რომ პროფესიული და პირადი წარმატების მიღწევისათვის ემოციური ინტელექტს დიდი მნიშვნელობა აქვს. ჩვეულებრივ სიტყვა “ინტელექტი” კოგნიციასთან და აზროვნების პროცესთან ასოცირდება. ტერმინი “ემოციური ინტელექტი” კი გულისხმობს, რომ ყველა ადამიანი სხვადასხვა ემოციის შემცველ ინფორმაციას იღებს, ამუშავებს და განსხვავებული სახით იყენებს. მიუხედავად საკითხის აქტუალურობისა, დღემდე სადავოა, რა მოიაზრება ემოციური ინტელექტის ცნების მიღმა. არსებობს 3 განსხვავებული მოსაზრება: მაიერისა და სალოვიეს თეორიული მოდელის თანახმად ემოციური ინტელექტი არის: პიროვნების ზოგადი ინტელექტის ნაწილი. ემოცია გავლენას ახდენს აზროვნებაზე და აადვილებს გადანყვეტილების მიღების პროცესს. 1. ემოციური ინტელექტი არის საკუთრივ და სხვა ადამიანის ემოციებსა და გრძობებზე დაკვირვების, ემოციების შემჩნევის, დისკრიმინაციისა და ამ ინფორმაციის აზროვნებისა და ქცევის მართვის მიზნით გამოყენების უნარი.

2. დანიელ გოლემანის თეორიის მიხედვით ემოციური ინტელექტი არის დასწავლილი, შექნილი უნარი, რომელიც ცხოვრების მანძილზე გამოცდილებასთან ერთად ყალიბდება, გოლემანი თვლის, რომ ემოციური და ზოგადი ინტელექტი თანაბრად მნიშვნელოვანია, პიროვნების ფორმირებისათვის. თუმცა მათ შორის კორელაცია არ არის.

3. მკვლევარების ნაწილი ემოციურ ინტელექტს მოიაზრებს, როგორც არაკოგნიტიურ უნარს, რომელიც ადამიანს ყოველდღიურ ცხოვრებისეულ საკითხებთან გამკლავებაში ეხმარება. ეს არის ინდივიდის მიერ საკუთარი უნარების თვითაღქმა. ამ მოდელის თანახმად ემოციური ინტელექტი ინდივიდის პიროვნული ნიშანია.

თეორიული მიდგომის განსხვავება ადასტურებს საკითხის აქტუალურობას. გავრცელებული მოსაზრების თანახმად ემოციური ინტელექტის შემადგენელი კომპონენტებია: 1. თვითცნობიერება – საკუთრივ ემოციების ამოცნობისა და ერთმანეთისაგან გარჩე-

ვის უნარი. 2. თვითრეგულაცია – საკუთრივ ემოციების გამკლავება და სიტუაციის შესაბამისად მართვა. 3. მოტივაცია – ემოციების წარმართვა მიზნის მისაღწევად. 4. ემპათია – ვერბალური და არავერბალური მინიშნებების ამოცნობით სხვისი ემოციების გაგებისა და გაზიარების უნარი. 5. სოციალური უნარები – წარმატებული ინტერაქციისა და კონფლიქტების გადაჭრის უნარი.

რა არის ის, რაც წარმატებული ქმედებებისთვის არის აუცილებელი და რასაც არ გვასწავლიან საგანმანათლებლო დაწესებულებებში?

“ემოციური ინტელექტი” სწორედ ამ უხილავ ძალაზეა, დამოკიდებული, რომლის არქონის შემთხვევაში ყველაზე ჭკვიანებიც კი განწირულები არიან წარუმატებლობისთვის. მხოლოდ მათ, ვისაც შეუძლიათ სხვების გაგება, მათ მდგომარეობაში შესვლა და მათი მოტივაცია, კომუნიკაცია, ან თუნდაც ამ ყველაფრის ცოდნაზე დაყრდნობით მოქმედება, შეუძლიათ იყვნენ წარმატებულები ადამიანთა გარემოცვაში.

დღეს, სამსახურში წარმატების მისაღწევად მხოლოდ საქმის კარგად ცოდნა არ არის საკმარისი. ცოდნის შედეგებად გარდაქმნა განმსაზღვრელი ფაქტორია. ინტელექტი და ემოციები მჭიდრო ურთიერთკავშირშია და არცერთი მათგანი არ არის სამსახურში წარმატების გარანტი. ხშირ შემთხვევაში ჩვენ გვგონია, რომ რაციონალურ გადანყვეტილებებს ვიღებთ, ბოლოს და ბოლოს ასე გვასწავლიდნენ სკოლაში. უმეტეს შემთხვევებში ჩვენს მიერ მიღებული თითოეული გადანყვეტილების უკან ჩვენი ემოციები დგას, თუნდაც იმ გადანყვეტილებების უკან, რომლებიც ერთი შეხედვით ძალიან რაციონალური გვგონია.

ემოციურად ინტელექტუალური ადამიანი არის ემოციურად მტკიცე, დაბალანსებული, განონასწორებული პიროვნება, რომელიც კრიტიკულ სიტუაციებში ღებულობს ისეთ გადანყვეტილებებს, რომლებიც დადებითად აისახება პირადად მასზე და გარემოზე.

ჩვენ მუდმივად ვიმყოფებით გარკვეულ ემოციურ მდგომარეობაში, რაც არსებით ზეგავლენას ახდენს ფიქრებზე, ქცევაზე და

აისახება ჩვენს კარიერულ წარმატებებსა და ურთიერთობებზე. ამიტომ მნიშვნელოვანია ვერკვეოდეთ ჩვენს ემოციებში, რეაქციებში და ვიცოდეთ მათი მართვა რთულ სიტუაციებში. სწორედ ასეთ ცოდნების და უნარების ერთობლიობას ეწოდება ემოციური ინტელექტი. კვლევებმა მრავალჯერ დაადასტურა, რომ ჩვენს ცხოვრებისეულ მიღწევებს ემოციური ინტელექტი უფრო განაპირობებს ვიდრე სხვა კომპეტენციები. ამ უნარების გავარჯიშება და ამალღება შესაძლებელია. ამისათვის მთავარია, საკუთარ თავზე ინტესიური მუშაობა სათანადო სტრატეგიებისა და ინსტრუმენტების გამოყენება..

პირველად “ემოციური ინტელექტი” შემდეგი მიგნების ასახსნელად გაჟღერდა: საშუალო ინტელექტის მქონე ადამიანები შემთხვევების 70%-ის განმავლობაში უმაღლესი ინტელექტის მქონეებს სჯობდნენ. ამ ანომალიამ ბზარი გაუჩინა რწმენას, რომ წარმატების სანინდარი მხოლოდ მაღალი ინტელექტი არ არის. ათეულობით წლის განმავლობაში ჩატარებულმა კვლევებმა ცხადყვეს, რომ ემოციური ინტელექტი არის ის მთავარი ფაქტორი, რომელიც ბრწყინვალე მომუშავეს დანარჩენებისგან გამოარჩევს.

ემოციური ინტელექტი თითოეულ ჩენთაგანს აქვს. ის გავლენას ახდენს ქცევაზე, სოციალური სირთულეების გამკლავების ხარისხსა და გადაწყვეტილების მიღების თავისებურებებზე. (ემოციური ინტელექტი) 4 მთავარი უნარისგან შედგება, რომლებიც 2 კომპეტენციის ქვეშ წყვილდებიან: პიროვნული კომპეტენცია და სოციალური კომპეტენცია. პიროვნული კომპეტენცია არის უნარი უკეთ გაიცნოთ საკუთარი ემოციები და მართოთ თქვენი ქცევა და მიდრეკილებები საკუთარი თავის ცოდნა საკუთარი ემოციების ზუსტად აღქმის უნარია საკუთარი თავის მართვა არის საკუთარი ემოციების შესახებ ცოდნის გამოყენება იმისათვის, რომ თქვენი ქცევა მოქნილი და პოზიტიური იყოს სოციალური კომპეტენცია: სოციალური კომპეტენცია შედგება სოციალური ცოდნისა და ურთიერთობების მართვის უნარისაგან. მისი საშუალებით სხვა ადამიანების განწყობას, ქცევასა და მოტივებს იგებთ, რაც საშუალებას გაძლევთ მათ ქცევებს ეფექტურად უპასუხოთ და გააუმჯობესოთ საკუთარი ურთიერთობების ხარისხი.

სოციალური ცოდნა სხვა ადამიანების ემოციების მიხვედრის უნარია. ურთიერთობების მენეჯმენტი არის ურთიერთობების

წარმატებით სამართავად თქვენი და სხვების ემოციების შესახებ ცოდნის გამოყენება. ემოციური ინტელექტი,ზოგადად ინტელექტი და პიროვნულობა ერთმანეთისგან განსხვავდება. ემოციური ინტელექტი ადამიანური ქცევის ფუნდამენტური ელემენტია. არ არსებობს კავშირი ზოგად ინტელექტსა და ემოციურ ინტელექტს შორის. თქვენ არ შეგიძლიათ იწინასწარმეტყველოთ ვინმეს ემოციური ინტელექტი მისი გონებრივი შესაძლებლობების მიხედვით. ემოციური ინტელექტი მთელი რიგი უნარების მოქნილი რიგია, რომელთა შექმნა და გაუმჯობესება შესაძლებელია პრაქტიკაში. პიროვნულობა ამ რგოლის ბოლო ნაწილია. იგი მოიცავს ისეთ მიდრეკილებებს, როგორცაა ინტროვერტიზმი და ექსტროვერტიზმი. პიროვნულობა ინტელექტი-ს მსგავსად სტაბილურია და ასაკთან ერთად ნაკლებად იცვლება, ამასთანავე მისი საშუალებით შეუძლებელია ემოციური ინტელექტის გამოცნობა. პიროვნულობა და ემოციური ინტელექტი უნიკალურ საფუძველს წარმოადგენს ადამიანის ქცევის ამოსაცნობად. რამდენად დიდი გავლენა აქვს ემოციურ ინტელექტს პროფესიულ წარმატებაზე? მოკლე პასუხია: ძალიან დიდი! მისი ფლობა აადვილებს საკუთარი ენერჯის ფოკუსირებას ერთი მიმართულებით. თქვენი ემოციური ინტელექტი გავლენას ახდენს თითქმის ყველაფერზე, რასაც დღის განმავლობაში აკეთებთ და ამბობთ.

ჩატარებული კვლევების თანახმად, საუკეთესო მომუშავეების 90% სწორედ ემოციური ინტელექტითაა დაჯილდოებული. მეორე მხრივ, ცუდი მომუშავეების მხოლოდ 20% ფლობს ემოციურ ინტელექტს. შეგიძლიათ იყოთ კარგი მომუშავე ემოციური ინტელექტის გარეშე, მაგრამ ამის ალბათობა ძალიან მცირეა. ბუნებრივია, მაღალი ემოციური ინტელექტის მქონე ხალხი სხვებთან შედარებით უფრო მეტ ფულსაც გამოიმუშავენს საშუალოდ \$29,000-ით მეტს წლიურად (აშშ-ის მაგალითზე). ეს მიგნება ყველა ადამიანის მიმართ მუშაობს ინდუსტრიისა და მათი სამუშაო ადგილის მიუხედავად. გაგიჭირდებათ ისეთი სამსახურის მოძებნა, სადაც მუშაობის ხარისხი და ანაზღაურება მჭიდროდ არ იქნებოდა მიბმული ემოციურ ინტელექტზე. ადამიანის უნარია ემოციური ინტელექტის გაზრდა კომუნიკაცია თქვენს ემოციურ და რაციონალურ „ტვინებს“ შორის ემოციური ინტელექტის ფიზიკური წყაროა. ემოციური ინტელექტი-ს გზა ხერხემლის

ტვინიდან იწყება, სადაც მთავარი შეგრძნებები იყრის თავს და მოგზაურობს ტვინის წინა მხარისკენ. შესაბამისად, მოვლენის მიმართ ემოციური რეაქცია ჯერ კიდევ მაშინ გაქვთ, სანამ რაციონალური აზროვნება ჩაერთვება ამ პროცესში. ემოციური ინტელექტი მოითხოვს ეფექტურ კომუნიკაციას ტვინის რაციონალურ და ემოციურ ცენტრებს შორის. პრაქტიკულობა არის ტერმინი, რომელსაც ნევროლოგები იყენებენ ტვინის ცვლილების უნარის ასახსნელად. როცა პრაქტიკაშიც გამოცდით ახალ ინტელექტუალურ უნარებს, მილიარდობით მიკროსკოპული ნეირონები ტვინის რაციონალურ და ემოციონალურ ცენტრებს შორის განლაგდება და მცირე „მკლავებით“ სხვა უჯრედებთან მიღწევას ცდილობს. თითოეულ უჯრედს შეუძლია 15,000 კავშირის დამყარება მეზობლებთან. ეს ჯაჭვური რეაქცია უზრუნველყოფს მომავალში ახალი ქცევის პრაქტიკაში მოყვანის გაადვილებას. რადგანაც თქვენ ავარჯიშებთ ტვინს ახალი ემოციური ინტელექტის მქონე ქცევებით, თქვენი ტვინი აგებს გზებს, რომლებიც საჭიროა მათი ქცევად გარდასაქმნელად. თქვენ ამაზე ფიქრის გარეშე იწყებთ ემოციური ინტელექტით გარემოცვაზე რეაგირებას. როცა ტვინი აძლიერებს ახალი

ქცევების გამოყენებას, ძველი დესტრუქციული ქცევების კავშირები მათი გამოყენების შეზღუდვასთან ერთად კვდება. დღესდღეისობით მიჩნეულია, რომ წარმატებისთვის მნიშვნელოვანია, როგორც ზოგადი, ასევე ემოციური ინტელექტი. აკადემიური წარმატების წინასწარმეტყველებისათვის გამოიყენება ზოგადად – ინტელექტი, ხოლო კარიერული წინსვლის გასაღებად შეიძლება განვსაზღვროთ ემოციური ინტელექტი. ემოციური ინტელექტი ისეთ ყოველდღიურ გადანყვებილებებზე ახდენს გავლენას, როგორცაა თანამშრომლების დაქირავება, ნახაღისება თუ სამსახურიდან დათხოვა. ადამიანი რესურსების სპეციალისტებმა ერთი მხრივ, კანდიდატის ემოციური ინტელექტი უნდა შეისწავლონ და მეორე მხრივ გაანალიზონ თანამშრომლებში ამ კომპეტენციის დონე, რათა ზუსტად განსაზღვრონ ლიდერობის პოტენციალი. სწორი აკადემიური განათლება და პროფესიული გამოცდილება, რა თქმა უნდა მნიშვნელოვანია მაღალი პოზიციის დაკავებისას. თუმცა, ემოციური ინტელექტი წარმატების გასაღებად შეიძლება იქცეს, განსაკუთრებით კი მაშინ, როცა მენეჯერულ კიბეზე ასვლას ვინყებთ.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Howard Garden 1983.
2. Goleman, 1995 Emotional Intelligence: Why It Matters more than IQ.
3. D. Mayer & Salovey, 1997 Emotional Intelligence.
4. Danielle L. et al, Cognitive and emotional intelligence in young adults with Autism without Spectrum Disorder without an accompanying intellectual or Language disorder. 2014.
5. <https://www.entrepreneur.com/article/241998>.

რეზიუმე

არ მთავრდება მეცნიერთა დებატები იმის შესახებ, თუ რა არის მთავარი წარმატების მისაღწევად. თუ ადრე ფიქრობდნენ, რომ ინტელექტი არის მთავარი განმსაზღვრელი ადამიანის წარმატების, ახლა ემოციურმა ინტელექტმა თითქმის ჩაანაცვლა ის. ჩვენი აზრით, ემოციური ინტელექტი არამარტო მნიშვნელოვანი, არამედ განმსაზღვრელია ადამიანის ცხოვრებაში, ურთიერთობებში, შესაბამისად, წარმატების მიღწევაშიც ყველაზე დიდ ადგილს იკავებს. როგორც აღმოჩნდა, დღევანელ დღეს სიტყვა წარმატებასთან ახლოს დგას კარიერული წინსვლა.

ემოციურმა ინტელექტმა დიდი გავლენა შეიძლება მოახდინოს ცხოვრებასა და კარიერაზე. მნიშვნელოვანია სწორად გვესმოდეს, თუ რას წარმოადგენს, რატომ არის ის ასე მნიშვნელოვანი. ყოველი სამუშაო გარემო, სხვადასხვა ძალის, პერსონალური თვისებებისა და ემოციების ადამიანებისაგან შედგება, რამაც, დიდი გავლენა შეიძლება მოახდინოს მათ სამუშაოზე. ემოციური ინტელექტი საკუთრი და სხვა ადამიანების ემოციების იდენტიფიცირებას და მართვას გულისხმობს.

SUMMARY

EMOTIONAL INTELLIGENCE – A KEY FOR CAREER ADVANCEMENT

Nino Tsertsvadze

Doctor of Psychological Science,
Associate Professor at New Higher Education Institute

Debates of the scientists about the main tool for success remain unresolved. In the past, it was commonly reported that intelligence was the most important aspect of career growth, however, now, it has been almost fully replaced by emotional intelligence. We think, emotional intelligence is not simply significant, but it is crucial in life and relationships, thus, it is the most important tool for career advancement. It appears that nowadays, a word “success” is very close to “career advancement”.

Emotional intelligence may have a significant impact on life and career. It is essential to understand what it really is and why it is so much important. Every workplace consists of people with various strengths, personality traits and emotions, which may have an influence on their work. Emotional intelligence means identification and management of one’s own, as well as other people’s emotions.

თანამედროვე საპარლამენტო მმართველობა და საქართველო

ბაქარ გვაზავა

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის სამართლისა და საერთაშორისო ურთიერთობების ფაკულტეტის მაგისტრი

თუ მსოფლიო ცივილიზაციის ისტორიას გადავხედავთ, დავინახავთ, რომ მმართველობის მოდელთან დაკავშირებული პრობლემები ყოველთვის დიდ ინტერესს იწვევდა კაცობრიობის განვითარების ნებისმიერ ეტაპზე. მმართველობის ფორმა შეიძლება განვსაზღვროთ, როგორც სახელმწიფოში უზენაესი ხელისუფლების ორგანიზაცია, რომელიც ხასიათდება ხელისუფლების წყაროთი და ხელისუფლების ორგანოთა დამოუკიდებლობის პრინციპით ერთმანეთთან და მოსახლეობასთან. მმართველობის ფორმა სახელმწიფოში უზენაესი, სუვერენული ხელისუფლების ორგანიზაციის პრინციპით გამოიხატება. მმართველობის ფორმის მიხედვით სახელმწიფოები იყოფა ორ ძირითად სახეობად - მონარქიულად და რესპუბლიკულად.

საზღვარგარეთის ქვეყნების უმრავლესობას რესპუბლიკები წარმოადგენენ, რომლებიც თავიანთ სახეს სტაბილურად ინარჩუნებენ, ვინაიდან მმართველობის რესპუბლიკური ფორმა განმტკიცებულია კონსტიტუციით.

მსოფლიოს ისტორიის გათვალისწინებით მმართველობის რესპუბლიკური ფორმა ძირითადად ორი სახისაა: საპარლამენტო და საპრეზიდენტო. საპარლამენტო მმართველობის დროს პარლამენტი ერთადერთი კანონიერი ინსტიტუტია, რომლის ნებაზეც არის დამოკიდებული აღმასრულებელი ხელისუფლება - მინისტრთა კაბინეტი პრეზიდენტთან ერთად. სახელმწიფო მმართველობის ეს ფორმა გულისხმობს მთავრობის ფორმირებას პარლამენტურ საფუძველზე. სახელმწიფოს მეთაურს - პრეზიდენტს აქ მოკრძალებული ადგილი განეკუთვნება. თუმცა იურიდიულ ლიტერატურაში გვხვდება ამ ცნებების გაცილებით ამომწურავი კლასიფიკაცია.

კალიფორნიის უნივერსიტეტის პროფესორი, მათე შუგარტი თავის გამოკვლევაში „პრეზიდენტისა და პარლამენტის შესახებ“ ხუთ განსხვავებულ მოდელს გვთავაზობს:

- „ნმინდა“ საპრეზიდენტო;
- პრემიერი პრეზიდენტთან ერთად;

- საპრეზიდენტო-საპარლამენტო;
- პარლამენტი პრეზიდენტთან ერთად;
- „ნმინდა“ საპარლამენტო.

როგორც ვხედავთ, შუგარისტული კლასიფიკაცია საკმაოდ სრულია, მაგრამ ამგვარ მსჯელობას უფრო თეორიული მნიშვნელობა აქვს, ვიდრე პრაქტიკული. გარდა ამისა, აღნიშნულ მოდელთა მსგავსი ვარიანტები რესპუბლიკური მმართველობის შერეულ სისტემას უფრო ეხმიანება. ყოველივე ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით, მეტად მისაღები კლასიკური ორსახოვანი კლასიფიკაციაა საპრეზიდენტო და საპარლამენტო რესპუბლიკების სახით, თუმცა ყველა ქვეყანა არ ეწერება ასეთი კლასიფიკაციის ჩარჩოებში. იურიდიულ ლიტერატურაში საკმაოდ აქტიურად განიხილება შერეული მმართველობის ფორმის სახელმწიფოები, რომლებიც ერთდროულად მოიცავენ საპრეზიდენტო და საპარლამენტო რესპუბლიკის ნიშნებს.

გარკვეული ექსპერტთა ჯგუფი ხედავდა რისკის ფაქტორებს საპარლამენტო მართვლობაში. ისინი ეჭვ ქვეშ აყენებდნენ მოსაზრებას, რომ საპარლამენტო სისტემები მმართველობის სხვა სისტემებს სჯობია. მათი აზრით, საპარლამენტო სისტემებს ხარვეზები აქვს, რომლებიც ხშირად უგულვებელყოფილია ამ სისტემის მომხრეების მიერ. ეს ხარვეზები შეიძლება გამოვლინდეს შემდეგნაირად: საპარლამენტო სისტემებს შეუძლიათ რეგიონალურ დაძაბულობათა დამძიმება, საპარლამენტო სისტემები ხელს უწყობს პარტიების დანაწევრებას, საპარლამენტო სისტემა ხელს უშლის ბიპარტიულ კოოპერაციას, საპარლამენტო სისტემა ამუხრუჭებს სამინისტროების რეალურ ხელმძღვანელუნარიანობას.

პარალელი საქართველოსთან

თანამედროვე პარლამენტარიზმის უშუალო წინაპრად ინგლისის პარლამენტი მოიაზრება. პარლამენტარიზმის წარმოშობისა და დამკვიდრების ისტორიას არც საქართველოს მიღმა ჩაუვლია. პირველი ქართული პარლამენტი, ოპოზიციონერების და მათი

ლიდერის, ყუთლუ არსლანის აზრით, ორი “პალატისაგან” უნდა ყოფილიყო შედგენილი: 1. “დარბაზი” – არისტოკრატების და გავლენიანი მოქალაქეების საკრებულო, რომლებიც დროდადრო შეიკრიბებოდნენ და მიიღებდნენ გადაწყვეტილებებს ქვეყანაში მიმდინარე პროცესების შესახებ. გადაწყვეტილებების შესრულება ეკისრებოდა მეფეს. 2. “კარავი” – ორგანო, რომელიც იმუშავებდა განუწყვეტილად, დარბაზის მონვევებს შორის. ამ ფაქტს მეცნიერები სამართლიანად მიიჩნევენ XIII საუკუნის ინგლისის „თავისუფლებათა დიდი ქარტიის“ წინამორბედად, რომლითაც მნიშვნელოვნად შეიზღუდა ინგლისის მეფის ძალაუფლება.

აქვე უნდა აღინიშნოს, საქართველოს საპრეზიდენტო მართველობის საპარლამენტო მართველობისაკენ გადადგმული ნაბიჯები. საქართველოს კონსტიტუციის 2010 წლის და, დღეის მდგომარეობით, უკანასკნელი ცვლილების მიხედვით, საქართველოს პრეზიდენტს ჩამოერთვა მთელი რიგი ფუნქციები და შეეკვეცა უფლებამოსილებები. სამართლიანად აღნიშნავენ ხოლმე, რომ საქართველოს სახელმწიფო მონყობა აღარ არის „სუპერ საპრეზიდენტო“. მართალია ისიც, რომ გაძლერდა პრემიერ მინისტრის, როგორც მთავრობის მეთაურის როლი და შესაბამისად ფართოდ განისაზღვრა ამ ინსტიტუტის ფუნქციები და უფლებამოსილებები. თუმცა გამოაგნებლად მამტაბური უგულვებელყოფა მოხდა იმისა, რომ, სუფთად საპარლამენტო სახელმწიფო მმართველობის მოდელებისგან განსხვავებით, საქართველოს პრეზიდენტს ქართველი ხალხი პირდაპირი წესით ირჩევს და მას განსაკუთრებულად მაღალი ლეგიტიმაციის ხარისხი გააჩნია.

საზოგადოების დიდ ინტერესს იწვევს, თუ რა გზას არჩევს საქართველო. იგულისხმება ძალზედ მნიშვნელოვანი გადაწყვეტილება, ქვეყნის მმართველობის ფორმა, რადგან სახეზეა ძალზედ ძირეული ცვლილებები კონსტიტუციაში. ვხედავთ, თუ როგორ კნინდება პრეზიდენტის ინსტიტუტი და პარალელურად იზრდება პრემიერ-მინისტრის ინსტიტუტი.

საქართველოს კონსტიტუციის არაერთი მუხლი, ძალიან ჰგავს გერმანულ კონსტიტუციას. გერმანიამ უდიდესი და ურთულესი გზა განვლო იმისათვის, რომ ჩამოყალიბებულიყო ევროპის ერთ-ერთ მონინავე სახელმწიფოდ. ამისათვის კი აუცილებელი იყო ქვეყნის სწორი და კონსტიტუციური მმართველობა.

გერმანია გახლავთ, ძლიერი საპარლამენტო

რესპუბლიკა დანანეგრებული აღმასრულებელი ხელისუფლებით. გერმანიაში არსებული საპარლამენტო რესპუბლიკის მოდელი მსოფლიოს სხვა ქვეყნის პოლიტიკურ სისტემაში ნელ-ნელა იკიდებს ფეხს. თუმცა, ტრანსფორმაციის პერიოდში, ამ ქვეყნებში მცხოვრები მოსახლეობისთვის, ხშირ შემთხვევაში რთულად აღსაქმელი და მიუღებელი ხდება პრეზიდენტის უკანა პლანზე გადაწევა. ჩემი აზრით, მსგავსი სახესხვაობა გამოწვეულია რეგიონული პოლიტიკური კულტურით, ვინაიდან ეს უკანასკნელი ყველა სახელმწიფოს შიგნით განსხვავებულია.

საქართველოს პარლამენტის განმტკიცება ბოლო წლებში ძირითადად ხორციელდება ტექნიკური დახმარების გზით, საერთაშორისო ორგანიზაციებისა და დასავლური ქვეყნების მთავრობების დაფინანსებითა და ხელშეწყობით.

დონორი ორგანიზაციების მიერ განხორციელებული პროექტები იმდენად ბევრია, რომ საქართველოს პარლამენტს დასჭირდა ყველა ღონისძიება ერთიან ჩარჩოში მოექცია საერთაშორისო დახმარების ოპტიმიზებისა და მისი ეფექტურობის გაზრდის მიზნით. ამ პროექტებში იგულისხმება, სამოქალაქო საზოგადოების კანონშემოქმედების პრეცედენტში ჩართვა, საპარლამენტო ზედამხედველობა, ანგარიშვალდებულება და გამჭვირვალობის პროგრამა. ასევე ევროკავშირის საპარლამენტო რეფორმის პროექტი საქართველოში, სამხრეთ კავკასიაში გენდერისა და პოლიტიკის პროგრამა.

ძნელია შეფასდეს ის, თუ რამდენად ეფექტურია პარლამენტის განვითარებაზე განეული ხარჯები. მომდევნო პროექტების დასაგეგმად სასურველი იქნებოდა პარლამენტის შიგნით კვლევის ჩატარება ყველაზე პრობლემური საკითხების დასაადგენად. თუმცა ის, თუ რამდენად იზრდება ამ ხარჯების შედეგად პარლამენტის მიერ საკანონმდებლო, წარმომადგენლობითი და სახედამხედველო ფუნქციების შესრულება დამოკიდებულია არა მარტო ამ დახმარებაზე, არამედ ისეთ გარე ფაქტორებზეც, როგორებიცაა ქვეყნის კონსტიტუციური მონყობა, პოლიტიკურ ელიტაში დამკვიდრებული პოლიტიკური კულტურა და კანონის უზენაესობის პრინციპის დაცვა ხელისუფლების სხვა სტრუქტურების მიერ. ამ სამი მიმართულებით წინსვლის მიღწევის გარეშე პარლამენტისათვის განეული დახმარება მოკლევადიან პერსპექტივაში ნაკლებად შედეგიანი იქნება.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკა - მმართველობის ფორმის პრობლემა.
2. საქართველოს კონსტიტუცია - თავი IV "საქართველოს პრეზიდენტი"
3. <http://www.spiegel.de/politik/>
4. <http://parliament.ge/ge/>
5. <http://www.nplg.gov.ge/>

რეზიუმე

აღნიშნული სტატიის მიზანია, რომ ნათლად დაგვანახოს ევროპული პარლამენტარიზმისა და საქართველოს შედარებითი კვლევითი ანალიზი. აღსანიშნავია, საქართველოს მიერ გადადგმული მკაფიო ნაბიჯები, რომელშიც იგულისხმება საპრეზიდენტო მმართველობიდან საპარლამენტო მმართველობაზე გადასვლა. ჩვენი ქვეყნის წინაშე დგას უდიდესი გამოწვევები, რომელსაც ქართულმა სახელმწიფომ ღირსეულად უნდა უპასუხოს.

საქართველო დგას ევროპულ ფასეულობებზე და ჩვენთვის დიდი მნიშვნელობა აქვს ევროპულ გამოცდილებას. ძალზედ ღირებულია ევროკავშირის მიერ დაფინანსებული პროგრამები - „საპარლამენტო დემოკრატიის სისტემის გაძლიერება საქართველოში“ - რომელიც მხარს უჭერს საქართველოს პარლამენტის ჩართულობას „ღია მმართველობის პარტნიორობაში“ საკანონმდებლო ღიაობის სამოქმედო გეგმის ვალდებულებების შემუშავებისა და განხორციელების მეშვეობით. ამ მხრივ საქართველომ წელიწადზე ნაკლებ დროში თვალსაჩინო პროგრესს მიაღწია. სამოქმედო გეგმის ფარგლებში საქართველოს პარლამენტმა შექმნა „ღია და გამჭვირვალე მმართველობის მუდმივმოქმედი საპარლამენტო საბჭო“ (შემდგომში - „საბჭო“) - პარლამენტის მუდმივმოქმედი ორგანო, რომელიც სამოქმედო გეგმის შემუშავებასა და განხორციელებაზეა პასუხისმგებელი. მართალია საქართველო განაგრძობს წინსვლას, მაგრამ ამ კუთხით გასაკეთებელი კიდევ ბევრია.

SUMMARY

Modern Parliamentary Government and Georgia Bakar Gvazava

Master of Law and International Relations, Georgian Technical University

The aim of the present article is to demonstrate a comparative analysis of European and Georgian parliamentary systems. It is important to highlight the strict steps, taken by Georgia, which led to substitution of presidential system by parliamentary government. Our country faces grand challenges and Georgian state must respond to them with dignity.

Georgia is based on European values, thus, European experience is extremely important for us. The programs, funded by European Union, such as “Strengthening the System of Parliamentary Democracy in Georgia”, supporting the parliament of Georgia in the involvement process in Open Government Partnership through development and implementation of legislative openness action plan commitments – is very valuable for us.

In this regard, Georgia made a significant progress in less than a year. In the frames of Action Plan, the parliament of Georgia founded “Open Governance Permanent Parliamentary Council” (hereinafter referred to as “council”) – a constantly operative institution, which is responsible for development and implementation of the Action Plan.

პენიტენციური დანაშაულობების სამართლებრივი ანალიზი

ოთარ ზალიკაშვილი

ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის სამართლის ფაკულტეტის მაგისტრი

დანაშაული ეს არის საზოგადოებრივად საშიში, მართლსაწინააღმდეგო დაბრალეული ქმედება, რომელიც კანონით ისჯება. პენიტენციური დანაშაულობა კი კრიმინოლოგიის საკმაოდ მნიშვნელოვანი ნაწილია. სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობის საფუძველია დანაშაული. დანაშაულის ცნება კი აგებულია დანაშაულის სამსაფეხურიან სისტემაზე. დანაშაულის სისტემის ელემენტებია: ქმედების შემადგენლობა, მართლსაწინააღმდეგობა და ბრალი. მართლსაწინააღმდეგობა უნდა გავიგოთ როგორც წინააღმდეგობა კულტურის ნორმებისადმი, ხოლო ბრალი, როგორც ნორმატიული შეფასებითი კატეგორია.

ქმედება, როგორც ადამიანის თავისუფალი ნებელობითი აქტი, გარეგნულად ძირითადად მოქმედებით გამოიხატება. ადამიანის ნებელობითი მოქმედება არის ადამიანის შეგნებული, მიზანდასახული ზემოქმედება გარე სამყაროზე. ნებელობით ქმედებაში ორი მხარეა - ობიექტური და სუბიექტური. მოქმედების სუბიექტური მხარე ისაა, რომ მოქმედება განსაზღვრულ მიზანს ისახავს და განსაზღვრული მოტივებით არის წარმართული. მოქმედების ობიექტური მხარე კი ის არის, როცა მიზნის მისაღწევად ადამიანიზე მოქმედებას ახდენს გარე სამყაროზე სხვადასხვა სახის აქტიური მოქმედებით.

ძირითადად, პენიტენციურ დაწესებულებებში ჩადენილი დანაშაულებიდან შეგვიძლია გამოვყოთ: თავის არიდების მცდელობა, იქნება ეს თავისუფლებით აღკვეთის ადგილიდან გაქცევა, თუ სხვა რაიმე ქმედება, რომლითაც პირიცდილობს თავიდანარიდოს სასჯელი. ძალადობრივი დანაშაულები, რომელიც მოიცავს ფიზიკურ ძალადობას (ჯანმრთელობის დაზიანება, ხულიგნობა, მკვლელობა, სხივი სიცოცხლისთვის განზრახ საფრთხის შექმნა და ა.შ.) ასევე ფსიქიკური ტრავმის მიყენება (მუქარა, იძულება, შანტაჟი და ა.შ.). ყურადღება უნდა გავამახვილოთ, ადამიანის თავისუფლების შეზღუდვაზე (თავისუფლების აღკვეთა, მძევლად ხელში ჩაგდება, ფსიქიატრიულ დაწესებულებაში უკანონოდ და ძალის მიერად მოთავსება), ქონებრივი ძალადობა (ვანდალიზმი, მასო-

ბრივი არეულობა რასაც თან ახლავს ქონების განადგურება და ა.შ.) ზოგიერთ შემთხვევებში იკვეთება ხელისუფლების ძალადობა, რასაც თან ახლავს ისეთი პირობების შექმნა, რომლის გამოც პიროვნება იძულებულია შეასრულოს სხვისი ნება (სამსახურეობრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენება, სამსახურეობრივი უფლებამოსილების გადამეტება, უკანონო დაკავება და სხვა.)

ცალკე პუნქტად განიხილება ნარკოდანაშაული, ნარკოტიკებისა და სხვა აკრძალული ფსიქოტროპული ნივთიერებების მიღება, რომელიც გასული საუკუნის მინურულიდან ერთ-ერთ მწვავე პრობლემად და გამოწვევად იქცა ჩვენი ქვეყნისთვის და დღემდე ასეა. ამასთან ერთად არ უნდა დაგვავიწყდეს სქესობრივი დანაშაულები, ეს არის ძირითადად გაუპატიურება, ძალადობა, რომელიც ხშირად გამოხატულია გაუკულმართებულ ფორმაში და ზოგჯერ სუბიექტს ასეთი დანაშაულის მსხვერპლი, სუიციდამდეც კი მიჰყავს.

აგრეთვე, მასობრივი დანაშაულებრივი ქცევები, რომლებიც თავისთავში მოიცავს ისეთ ქმედებებს, როგორებიცაა კონკრეტულ პირთა ჯგუფის მიერ ჩადენილი დანაშაულები, კერძოდ: ხულიგნობა, მკვლელობა, ძალადობა და ა.შ. აგრეთვე ისეთი ქცევები, რომელსაც სჩადის მსჯავრდებულთა დიდი რაოდენობა, მაგალითად: მასობრივი მიმშლილობა, პენიტენციარული სისტემის პირობების იმგვარად დარღვევა, რომელიც საფრთხეს უქმნის საყოველთაო წესრიგს და რათქმაუნდა პირთა ეს ქმედებები საჭიროებს დროულ პრევენციას, რადგან ეს ყველაფერი შემდგომში არ გადაიზარდოს უფრო დიდ პრობლემებში და არ გამოიწვიოს სხვადასხვა საშიში დანაშაულის ჩადენა, რადგან ამ დანაშაულთა დროს, პიროვნებათა ერთი კონკრეტული ჯგუფი, თვითნებურად იღებს გადაწყვეტილებებს და დაუშვებელია მათი კონტროლის დამყარება ნებისმიერი ფორმით პენიტენციარულ დაწესებულებაზე. დაბოლოს, სხვადასხვა ძალადობრივი ქცევები, რომლებიც მოიცავს ჯანმრთელობისთვის ზიანის მიყენებას, სიცოცხლის მოსპობას, იძულებას, მუქარას და სხვა მძიმე დანაშაულებს.

გასათვალისწინებელია, თავისუფლების

აღკვეთის ფუნქციები და სისხლის სამართლებრივი როლი, რომლებიც გამოიხატება შემდეგში:

1. იძულება-თავისუფლების აღკვეთის აღსრულებისას ეს ფუნქცია სხვა სასჯელთან შედარებით უფრო გამოხატულია და მდგომარეობს უფლებათა შეზღუდვის მთელ სისტემაში, (მსჯავრდებულთა იზოლაცია, ცხოვრების მთელი განანესის რეგლამენტაცია რეჟიმის სახით, განსაზღვრული შრომა და სწავლება, სავალდებულო აღზრდა და სხვა.)

2. რესოციალიზაცია, რომელიც თავისთავში გულისხმობს დამნაშავეს გამოსწორებას რეციდივის დაუშვებლობისა და მისი პიროვნების ხელახალი აღზრდის მიზნით, სხვანაირად - ეს არის მსჯავრდებულის დაბრუნება ცივილიზაციის წიაღში, რესოციალიზაციის წესრიგი რეგლამენტირებულია სასჯელაღსრულების კანონმდებლობით, საუნწყებო ნორმატიული აქტებითა და სხვა.

3. სოციალური კონტროლი- ხორციელდება ადმინისტრაციის მიერ მსჯავრდებულთა ქცევის მკაცრი რეგლამენტაციის გზით, ნახალისებისა და დისციპლინური გადაცდომისთვის დასჯის ღონისძიებათა სისტემით, აგრეთვე, საზოგადოებრივი და საქველმოქმედო ორგანიზაციების მიერ.

4. ზოგადი პრევენცია - ნიშნავს თავისუფლების აღკვეთის დანიშვნით დანაშაულთა ჩადენის თავიდან აცილებას სხვა პირთა მიერ. ეს ყველაფერი შეიძლება მიღწეულ იქნეს სხვადასხვა ფორმებით, მაგალითად, მოსახლეობისთვის ინფორმაციის მიწოდების გზით, კერძოდ, პრევენციული მნიშვნელობით შეიძლება გამოყენებულიქნას სხვადასხვა სახის სტატისტიკა, რადიო გადაცემები, დოკუმენტური ფილმები, ტელეგადაცემები, სტატიები გაზეთებსა და ჟურნალებში დასხვა.

5. სპეციალური პრევენცია- რომელსაც ადგილი აქვს ახალი დანაშაულის თავიდან აცილების მიზნით იმ პირებთან მიმართებით, რომლებსაც უნიშნავენ თავისუფლების აღკვეთას.

რაც შეეხება, პენიტენციურ სისტემაში ჩადენილ დანაშაულობებს, შეიძლება ითქვას, რომ ერთ-ერთი მნიშვნელოვანია, კრიმინალურ სუბკულტურასთან ბრძოლა. ალბათ ლოგიკურია, რომ ამ საკითხის მიმართ ჩნდება უამრავი კითხვა. მაგალითად: რა მეთოდებით შეიძლება კრიმინალურ სუბკულტურასთან ბრძოლა? ვინ შეიძლება განახორციელოს კრიმინალური სუბკულტურის პრევენცია?

საკითხი მეტად მწვავე და აქტუალურია.

კრიმინალური სუბკულტურა და მისი სუბიექტები, უნდა აღვიქვათ, როგორც ერთი დიდი პენიტენციური სისტემის მართვის ბერკეტი, რომელიც გამოიყენება დანაშაულის ჩასაღდებად.

ვფიქრობ, ისევე როგორც პენიტენციური დანესებულების გარეთ დამკვიდრებულ სუბკულტურასა თუ დანაშაულთან ბრძოლის მეთოდებით, შესაძლებელია დანესებულებებში კრიმინალური სუბკულტურის გამოვლენა და დანაშაულის დონის მინიმუმამდე დაყვანა. ერთ-ერთი ძირითადი აღმასრულებელი ხელისუფლების ადმინისტრაციული ორგანო, რომელსაც ამის ძალა და უნარი შესწევს, გახლავთ სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის სამინისტრო. აგრეთვე, სხვა ძალოვანი ორგანოები, რომელთა ერთიანი, ურთიერთშეთანხმებული და კარგად დაგეგმილი მოქმედებების შედეგად შესაძლებელია პრობლემის გადაჭრა.

პირველ რიგში, უნდა ჩამოყალიბდეს შესაბამისი სამინისტროსადმი დაქვემდებარებული უწყება, რომელიც მკაფიოდ შეისწავლის აღნიშნულ საკითხს და კომპეტენტურ პირებთან ერთად დაგეგმავს პრობლემის მოგვარების გზებს. ერთ-ერთი გზა საკითხის გადანყვეტისა არის, სასჯელაღსრულების დანესებულებაში მოხვედრისთანავე, პიროვნების ბიოგრაფიის შესწავლა, გასაუბრება, როგორც ფსიქოლოგის ისე შესაბამისი უფლებამოსილი პირისა, და ამის მიხედვით პატიმართა გადანაწილება შესაბამისი დონის სასჯელაღსრულების დანესებულებებში. ასევე, პატიმართა დიფერენციაცია, ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმის, განზრახვისა და პიროვნული მახასიათებლის მიხედვით. ასეთი გზებით შესაძლებელია კრიმინალური სამყაროს წევრების იზოლირება არაკრიმინალურ, შედარებით უფრო მსუბუქი დანაშაულის ჩადენისათვის მსჯავრდებული პირებისაგან. არ შეიძლება ყაჩაღობისათვის, ქურდობისათვისა და ძარცვისათვის გასამართლებული პირი, მოვათავსოთ ეკონომიური დანაშაულისთვის გასამართლებულ პირთან, რადგან ასეთ პირზე ზემოქმედებისა და კრიმინალური სუბკულტურის გავრცელების რისკი მეტად დიდია. ასევე ყურადღება უნდა გამახვილდეს კრიმინალური სუბკულტურის მატარებელი პირების სამაგალითოდ დასჯაზე და იზოლაციაზე (რათქმაუნდა, აქ არ იგულისხმება მათი პიროვნული უფლებებისა და თავისუფლებების დარღვევა). ეს და კიდევ მრავალი ხერხი, მიმაჩნია, რომ ხელს შეუწყობს კრიმინალური სუბკულტურის მო-

შლასა და კრიმინალური სამყაროს გავლენების შემცირებას.

საბოლოოდ, მიიღო აღნიშნული და რეკომენდაციის სახით ჩამოვყალიბო იმ ძირითადი ფაქტორები, რომლის განხორციელების შემთხვევაშიც საქართველოს სასჯელაღსრულებისა და პენიტენციურ დაწესებულებათა საქმიანობა გახდება უფრო გამჭვირვალე, კანონზე მორგებული, გამართული და ღია.

მარტო სახელმწიფოს ფუნქცია და მოვალეობა როდია იზრუნოს პენიტენციური დანაშაულობის აღმოფხვრასა და თავიდან აცილებაზე. საჭიროდ მიმაჩნია ამ სფეროში სხვა ისეთი ორგანოების ჩართვა, რომელთა საქმიანობაც მიმართული იქნება სწორედ ჩვენი განსახილველი თემის უკეთესობისკენ წარმართვაზე. მგონია რომ ისეთი პროფესიული უწყებების ჩართვა, როგორცაა ფსიქოლოგთა გაერთიანება, განრიდების პროგრამის მუშაკთა საქმიანობა, აგრეთვე, სხვა პროფესიული ცენტრები, რომლებიც ანხორციელებენ საზოგადოებრივ საქმიანობას, ხელს შეუწყობს დასახული მიზნის მიღწევას.

ჩვენთვის ცნობილია, რომ სასჯელაღსრულებისა და პატივსაცემის სამინისტროს საქმიანობა დღითიდღე უმჯობესდება, იქმნება ახალი დაწესებულებები, ასევე მაკონტროლებელი ორგანოები და სხვადასხვა სუბიექტები, რომელთა საქმიანობაც დადებითად უნდა შეფასდეს, თუმცა არსებობს მთელი რიგი ჩვენს მიერ ჩამოთვლილი ხარვეზები, რომელთა შესრულებაც თუმცა ციხის ადმინისტრაციის და შესაბამისი ორგანოების ვალია, მაგრამ სათანადოდ არ ხორციელდება ამ ვალდებულებების ჯეროვნად შესრულება.

ვფიქრობ, დღესდღეობით არ ხდება დანაშაულის იმ სოციუმში იმავე სახით დაბრუნება რა სახითაც იგი ცხოვრობდა პენიტენციურ

დაწესებულებაში მოხვედრამდე, რადგან ციხე არის აბსოლუტურად სხვა გარემო სადაც ადამიანს იქ მოხვედრის შემთხვევაში რადიკალურად ეცვლება აზროვნება და ფსიქოლოგია. ასევე მისი უფლებების უხეში დარღვევის შემთხვევაში იმის მაგივრად რომ პირი სოციუმს დაუბრუნდეს და განაგრძოს ნორმალური ცხოვრება, ხშირ შემთხვევაში დაწესებულებას ტოვებს რადიკალურად განსხვავებული აზროვნებითა და ცხოვრების წესით. არსებობს მოსაზრება, რომ ციხე აკადემიაა, დიახ ეს არის აკადემია თუმცა სახელმწიფო ვალდებულია უზრუნველყოს იმ პირთა დაცვა ამ ეგრედწოდებული აკადემიისგან და მოაბრუნოს იგი ნორმალური ცხოვრებისკენ და არა პირიქით, უბიძგოს იქითკენ, რომ გახდეს იმ სოციუმის ნაწილი რასაც დანაშაულებრივი სამყარო ჰქვია.

საჭიროდ მიმაჩნია ისეთი სარეაბილიტაციო ცენტრების შექმნა, რომლებიც პიროვნების მიერ დაწესებულების დატოვების შემდეგ თვალყურს მიადევნებენ და სხვადასხვა გზით იზრუნებენ ამ პირის საზოგადოებაში ხელახალი ინტეგრაციისაკენ.

რაც შეეხება, პენიტენციურ დანაშაულობასთან ბრძოლის მეთოდებსა და მექანიზმებს, მიმაჩნია, რომ აქ ბევრად უფრო მეტია გასაკეთებელი, არსებობს გავრცელებული შეხედულება, რომ ფსიქოლოგთა მუშაობა დასაქმიანობა მსჯავრდებულებთან ხელს უწყობს სისტემაში დანაშაულთა კლებასა და პრევენციას, რატომაუნდა ფსიქოლოგიის და სხვადასხვა ორგანოების ჩართულობა მეტად მნიშვნელოვანია, საჭიროა სახელმწიფოსა და ამ სუბიექტების ერთიანი ჩართულობა რათა გადავჭრათ ყველა აღნიშნული პრობლემა კომპლექსური ანალიზითა და მოქმედებით.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. გაბუნია. მ, გახოკიძე. ვ. „კრიმინოლოგია“. თბილისი 2013.
2. წულაია. ზ „კრიმინოლოგია“ (ზოგადი ნაწილი) 2003.
3. შალიკაშვილი. მ., მიქანაძე. გ, ხასია. მ „სასჯელაღსრულების სამართალი“ 2014.
4. <http://www.moc.gov.ge/>
5. <http://probation.moc.gov.ge/>

რეზიუმე

წარმოდგენილ სტატიაში, ყურადღება გამახვილებულია, ისეთ საკითხებზე, როგორცაა: თუ რას მოიცავს ზოგადად პენიტენციური დანაშაული, ვინ არიან ამ დანაშაულის ჩამდენი სუბიექტები, გამომწვევი მიზეზები და მასთან ბრძოლის მექანიზმები, გარდა ამისა პრობლემის გადაჭრის სხვადასხვა მექანიზმები. ასევე ის ძირითადი საკითხები, რომლებიც პირდაპირ კავშირშია პენიტენციურულ დანაშაულობასთან.

ზემოთ, აღნიშნული დანაშაულობა, ეს არის იმ დანაშაულთა ერთობლიობა, რომლებიც ჩადენილია სასჯელალსრულების დანესებულებებსა და თავისუფლების აღკვეთის ადგილებში.

აღნიშნული პრობლემატიკის მოსაგვარებლად აუცილებელია, იმ ხერხებისა და მეთოდების სწორად გამოყენება, რომელიც წარმოდგენილია სტატიაში. მათი მართლზომიერი გამოყენება, მოგვცემს იმ შედეგს, რომელიც უნდა ახასიათებდეს დემოკრატიულ და სამართლებრივ სახელმწიფოს.

ABSTRACT

LEGAL ANALYSIS OF PENITENTIAL OFFENCE

Otar Zalikashvili

Iliia State University, Master of Laws

The present article emphasizes the issues, such as - what penitential offence generally means, who are the subjects, committing the crime, what are the causes and mechanisms for combating it, as well as different ways to solve the above-mentioned problem. The article also discusses the basic topics, indirectly connected to penitential offence.

To find the solution for the above-noted problem, it is essential to use the methods, described in the present article. Legitimate use of these methods will give us the result, which should be a trait of a democratic and legitimate state.

ВОПРОСЫ ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКИ АРАБСКИХ ГОСУДАРСТВ

ГУРАМ МАРХУЛИЯ

Доктор исторических наук, профессор Сухумского Государственного университета
(Грузия)

Кардинальные сдвиги на мировой арене, ломка привычной, сложившейся за послевоенные десятилетия структуры международных отношений не могут не оказывать прямого и далеко неоднозначного воздействия на положение в различных частях планеты, тем более в таких обширных, многообразных и бурлящих внутренними конфликтами, как Арабский регион, простирающийся от побережья Атлантики до Персидского залива, с населением, приближающимся к двухсотмиллионной отметке. В свою очередь, от того, как пойдет дальнейшее развитие обстановки в регионе, будет в немалой степени зависеть политическая погода в мире, сохранен не благотворной тенденции к потеплению международного климата.

Наращение веса арабского мира в глобальной политике, на наш взгляд, объективно обусловлено двумя главными обстоятельствами: переориентацией оси основного противоречия, вокруг которой развиваются современные международные отношения, с направления Восток-Запад на Север-Юг и сохранением в обозримом будущем ведущей роли арабских стран в качестве экспортеров нефти.

Арабские страны, представляют собой общее геополитическое, лингвистическое, культурное и религиозное пространство¹. Каждому из этих государств присуща своя специфика, уникальное место в международных отношениях, собственная внешняя политика, особенности формирования внешнеполитического курса и принятия внешнеполитических решений. Однако их сходство по таким критериям, как централизация власти, широкие полномочия главы страны, высокая роль государства в экономике, стремление властей к проведению патерналистской социальной политики, место армии в политической системе, влияние

элементов традиционного общества, общность религии, политизация ислама и другие факторы, позволяют выделить много общих черт у арабских стран в том, что касается внешнеполитического процесса.

Внешнеполитические ресурсы каждой отдельной арабской страны – это ее совокупный потенциал, который может быть использован во внешней политике для осуществления действий, направленных на достижение результатов на международной арене. Территориально-географические внешнеполитические ресурсы арабских государств характеризуются благоприятным геополитическим положением, близостью к европейским странам², выгодным положением на перекрестке транзитных путей из Африки и Азии в Европу. Наибольшими геополитическими преимуществами обладает Египет, которому принадлежит Синайский полуостров, связывающий африканский и азиатский континенты, а через Суэцкий канал проходит морской путь из Индийского океана в Средиземное море и Атлантику. К негативным территориально-географическим ресурсам относятся близость многих арабских государств к региональным конфликтам и районам нестабильности³. Через арабские страны идут миграционные потоки. Также отрицательную роль играет неравномерность размещения народнохозяйственного комплекса и населения на пространствах отдельных стран. Пустынный и полупустынный характер территорий только усиливает концентрацию людей в приморских районах. К примеру, в столице Египта Каире проживает около 20 млн человек, что составляет приблизительно пятую часть населения страны. Демографические ресурсы арабских стран также нельзя оценить сугубо положительно или отрицательно. С одной стороны, ряд государств располагает большим населением, которое

1 Занимают территорию Северной Африки и Западной Азии площадью 14 млн км². К арабскому миру принято относить 22 страны-члена Лиги арабских государств, то есть Алжир, Бахрейн, Джибути, Египет, Иорданию, Ирак, Йемен, Катар, Коморские острова, Кувейт, Ливан, Ливию, Мавританию, Марокко, Объединенные Арабские Эмираты, Оман, Саудовскую Аравию, Сирию, Сомали, Судан, Тунис и Палестинскую национальную администрацию, хотя палестинцы не добились создания суверенного государства, а в ряде стран (Джибути, Коморские Острова, Мавритания, Сомали, Судан) арабы составляют меньшинство населения

2 Особенно для стран Северной Африки

3 Палестина, Судан, Йемен, Ирак, Ливан.

потенциально может быть занято в экономике¹. Но для не нефтяных арабских государств характерна высокая безработица (14,4% в среднем для арабского мира в 2005 г.) [1] С другой стороны, недостаток квалифицированных кадров приводит к тому, что нефтедобывающие страны Персидского залива вынуждены восполнять нехватку рабочей силы путем привлечения иностранных рабочих, которые в ряде стран² составляют от четверти до 80 % населения. Согласно «Докладу о человеческом развитии арабских стран», доля городских жителей в 2005 г. достигла 55 %, а к 2020 г. превысит 60 %. Молодежь в возрасте до 25 лет, которая сталкивается с проблемами социальной адаптации, составляет 60 % населения арабских государств.[2]. Проживание на их территории представителей различных этносов³, конфессий⁴, приверженцев различных направлений в исламе⁵ скрывает в себе конфликтный потенциал, который неоднократно приводил к напряженности и вооруженным столкновениями на межэтнической и межконфессиональной почве⁶. Шиитские меньшинства, традиционно проживающие в аравийских монархиях, внушают опасения правящим режимам в связи с возможностью использования их Ираном для подрыва стабильности арабских государств. Что касается экономических ресурсов, то арабские страны относятся к числу развивающихся. ВВП всех 22 государств вместе взятых, по данным ПРООН за 2002 г., меньше, чем в Испании, и более чем вдвое уступает американскому штату Калифорния[3]. Для большинства государств арабского мира обстоит актуальная проблема бедности, так как 20,3 % населения арабского мира живет менее чем на два доллара в день. Государства Персидского залива имеют богатейшие запасы нефти. Согласно «Статистическому обзору мировой энергетики», составленному в 2007 г. Кампанией British Petroleum, наибольшими углеводородными ресурсами обладают: Саудовская Аравия⁷, Ирак⁸,
1 Наиболее крупные страны: Египет – 83 млн, Судан – 41 млн, Марокко – 34,9 млн, Алжир – 34,2 млн, Ирак – 29 млн, Саудовская Аравия – 28,7 млн, Йемен – 23,8 млн, Сирия – 20,2 млн,
2 Бахрейне, Катаре, Кувейте, ОАЭ, Омане, Саудовской Аравии.
3 Арабов, берберов, туркоманов, курдов, ассирийцев и т.д.
4 Мусульман и христиан.
5 Суннитов и многочисленных шиитских течений.
6 Например, между курдами и арабами, суннитами и шиитами в Ираке, между христианами и мусульманами в Ливане.
7 264,3 млрд баррелей или 21,9 % мировых запасов.
8 115 млрд баррелей или 9,5 % мировых запасов.
9 101,5 млрд баррелей или 8,4 % мировых запасов.
10 97,8 млрд баррелей или 8,1 % мировых запасов.

11 В первую очередь Египет, Марокко, Иордания, страны Персидского залива.

Кувейт⁹, ОАЭ¹⁰ [4]. Это дает большой приток валюты в нефтедобывающие страны, ресурсы для проведения модернизации, позволяет им играть видную роль в мировой финансовой системе. Но для нефтедобывающих стран существует проблема одностороннего развития экономики, зависимости от импорта продуктов питания, машиностроительной продукции, высокотехнологичных товаров и т.д. Арабские государства испытывают недостаток водных ресурсов. От общего объема поверхностных вод, потребляемого в арабском мире, 57 % поступает на территорию арабских стран из сопредельных неарабских регионов. Водные проблемы создают сложности для промышленного производства и аграрного сектора. Кроме нехватки воды, развитие сельского хозяйства осложняет опустынивание территорий. В настоящее время пустыни занимают 68,4 % площади стран арабского мира[6]. Политические ресурсы арабских стран определяются наличием достаточно стабильных и консолидированных, хотя и авторитарных режимов в большинстве государств. Политический класс мыслит в глобальных категориях. Это выражается в осознании арабского мира как важнейшего фактора мировой политики, без которого невозможно решение энергетических проблем, борьба с терроризмом и урегулирование региональных конфликтов, а также в стремлении к солидарности арабских и исламских стран в действиях на международной арене. Что касается участия в наиболее влиятельных нерегиональных международных организациях, то только Саудовская Аравия входит в «двадцатку» ведущих государств мира. Тем не менее, арабские страны являются членами ЛАГ, Организации Исламская Конференция, а также ОПЕК и Организации арабских стран-экспортеров нефти. Несмотря на то, что ни одна арабская страна не входит в НАТО, ряд государств¹¹ поддерживают тесное многолетнее военно-политическое сотрудничество с США.

Сирия по ряду причин длительное время имеет особые отношения с Ираном, претендующим на роль регионального центра силы. Арабские страны Северной Африки и Западной Азии являются активными партнерами стран Европейского Союза в рамках разработки проекта Средиземноморского союза. Особенность арабского мира – отсутствие четко определенной страны-лидера, играющей роль полюса. Как пишет арабист Г. Г. Косач, арабское геополитическое пространство «многослойно и многоуровнево, с нечетко различимым центральным звеном и его столь же многослойной «периферией». Более того, это пространство условно и нестабильно. Оно способно создавать многочисленность конкурирующих «центров силы», вовсе не принадлежащих только к государствам-создателям ЛАГ, но и к их ближайшей периферии» [7]. На роль центров силы претендуют Саудовская Аравия и Египет. Однако и многие другие страны, в том числе и небольшие по населению, например, Катар и ОАЭ, время от времени выдвигаются на первый план при решении тех или иных проблем. Военные ресурсы арабского мира не позволяют им противостоять в случае возникновения внешней угрозы не только ведущим внерегиональным державам¹ но некоторым другим странам Ближнего и Среднего Востока². При этом арабские страны характеризуются высоким уровнем военных расходов. Этим особенно отличаются государства, получающие сверх доходы от продажи нефти. Саудовская Аравия, Кувейт, ОАЭ тратят на закупку вооружений в среднем около 10 % ВВП [8]. Главным поставщиком вооружений выступают США. Они же являются гарантом безопасности своих союзников в арабском мире. С 1981 по 2006 гг. США оказали военные услуги и поставили вооружений в шесть арабских государств³ на общую сумму в 72 млрд долл. По объему американских поставок на первом месте находится Саудовская Аравия, получившая оружие и военные услуги из США с 1981 по 2006 гг. в размере 57 млрд долл. [9]. Социальные ресурсы стран арабского мира характеризуются проблемами консолидации населения, а гражданское общество по причине его слабости почти не имеет влияния на внешнеполитический

процесс. Его роль ограничивается эпизодической активизацией в ходе протестов против действий Запада, т.е. выражается в реакции на какие-либо негативные события. В арабском обществе существуют проблемы с выбором политической, экономической и ценностной системы. Западная модель развития многих не устраивает, и предлагается альтернативный, исламский путь развития, что выражается в популярности среди населения оппозиционных исламистских партий, выступающих с лозунгом «Ислам – это решение!» Идеологические ресурсы отличаются отсутствием консолидации общества и политических элит вокруг какой-либо идеологии, как это имело место в 1950—1960-е гг. во времена массовой популярности в арабском мире идеологии арабского национализма. Попытка решить эту проблему приводит к разговорам об арабской и исламской специфике развития, неприемлемости слепого копирования западного либерально-демократического пути развития, необходимости учета национальной специфики при проведении модернизации. Репутационные ресурсы арабских стран выражаются в том, что в мире их воспринимают как проблемный регион. Представления об Арабском Востоке связаны с многочисленными вооруженными конфликтами, терроризмом, религиозным экстремизмом, социально-экономической отсталостью, коррупцией, проблемами с демократией, несоблюдением гражданских свобод. Научно-образовательный потенциал арабских государств значительно уступает не только Западу, но и многим развивающимся странам Азии. По данным ЮНЕСКО, в арабском мире насчитывается около 60 млн безграмотных, что составляет примерно 20 % от общего населения арабских стран. 6,5 млн детей школьного возраста лишены возможности получать начальное образование [10]. Наиболее сложное положение в этой сфере складывается в Йемене, Судане и Мавритании. Что касается высшего образования, то в арабских странах наблюдается процесс «утечки мозгов». Свыше 70 тыс. выпускников арабских вузов ежегодно уезжают за границу в поисках работы. Очень остро эта проблема стоит в Египте, Ливане, Сирии и Иордании. Около 54 % арабских студентов, уехавших за границу получать образование, предпочитают не возвращаться на

1 Пример победы коалиции НАТО во главе с США над Ираком в течение нескольких недель в 2003 г.),

2 Это подтверждают многочисленные поражения арабских армий в войнах с Израилем, быстрый захват президентом Ирака Саддамом Хусейном Кувейта в 1990 г., опасения арабских государств Персидского залива растущей мощи Ирана.

3 Саудовскую Аравию, Кувейт, Бахрейн, Катар, ОАЭ и Оман.

родину. В результате «утечки мозгов» страны Арабского Востока ежегодно теряют 1,6 млрд долл.[11]. Ситуация в научной сфере характеризуется почти полным отсутствием фундаментальных исследований. Наука страдает от недостаточного бюджетного финансирования, составляющего в среднем 0,2 % ВВП, слабой институциональной поддержки и неблагоприятных для научного развития социально-политических условий. Количество ученых не превышает 371 на миллион граждан, в то время как среднемировой уровень составляет 979 на один миллион.[12].

Таким образом, внешнеполитические ресурсы арабских государств характеризуются их небольшой долей в мировой экономике, высоким значением их потенциала как экспортеров энергоносителей, отсутствием сильного государства полюса в арабском мире и серьезной интеграции между арабскими странами в политической, экономической и военной сфере, что уменьшает возможность скоординированных действий этих стран. Арабские государства находятся в сильной зависимости от внерегиональных союзников, и в первую очередь от США, которые являются главными гарантами их безопасности. Положения конституций арабских стран, касающиеся внешней политики, определяют правовые рамки ее формирования и реализации. Внешней политике в основных законах арабских государств уделяется мало внимания. Значительная часть этих документов посвящена политической системе и ее составляющим, социальным гарантиям государства и его роли в экономике. В преамбулах конституций, как правило, сказано, что страны придерживаются миролюбивой внешней политики и в своей внешнеполитической деятельности тесно взаимодействуют с международными организациями, отстаивающими принципы мирного сосуществования, справедливости и равноправного сотрудничества. Например, в конституции Йемена сказано, что страна «подтверждает свою приверженность Уставу ООН, Всеобщей декларации прав человека, Уставу Лиги арабских государств и общепризнанным нормам международного права»[13]. В начале некоторых конституций делается своеобразный экскурс в историю, в котором повествуется о борьбе за независимость этих стран, освобождение от колониального режима. Подчеркивается особая ценность суверенитета. Ярким

примером является преамбула конституции Алжира, в которой говорится, что история этой страны – «это длинная цепь сражений за свою независимость»[14]. Очень идеологизированной во внешнеполитической части является конституция Сирии. В ее преамбуле говорится о необходимости «мобилизации всех возможностей арабских народных масс в их борьбе с сионизмом и империализмом».[15].

И здесь, как в большинстве случаев, явственно проступило влияние «главного конфликта» - арабо-израильского, разъедающего стабильность в регионе уже многие годы. Сейчас, когда над ним уже не нависает тень конфронтация великих держав, сложились увлекательные возможности для сто полного и надежного урегулирования. Несомненно, мировому сообществу предстоит приложить еще немало усилия для выкорчевывания его исторических, морально-психологических, политических и других глубоких корней. Однако такая операция сейчас особенно необходима: Ближний Восток, а с ним и весь арабский мир, не может больше себе позволить тратить колоссальные силы и средства на бесплодное противостояние, во все большей мере противоречащее логике современного исторического процесса. Важно, однако, чтобы в регионе воцарился подлинный, а не эрзац-мир, попытки, навязать который арабам неоднократно предпринимались в 70-е в 80-е годы. Их результат общеизвестен: они не только не привели к успокоению обстановки, но в ряде случаев и обострили ее. Сегодня есть все предпосылки для нахождения исторического компромисса. Дело лишь за тем, чтобы каждая из сторон конфликта честно прошла свою часть пути к его разрешению, не стремясь переиграть другую.”

В этой связи в обозримом будущем вряд ли есть основания ожидать какого-либо существенного нарастания, тем более скачка в развитии арабо-американских отношений, несмотря на то, что после войны в Заливе США вышли на первое место среди великих держав по влиянию на развитие региональной обстановки. Хотя Вашингтон сыграл ведущую роль в восстановлении мира и стабильности в зове Персидского залива, недоверие к его политике в арабских столицах остается достаточно ощутимым. Этот факт признается и многими американскими экспертами, например, М.Индигом, С.Йетивом в другими. Осторожность, проявляемая арабскими политиками в отношении США, подпитывается

форма правления (республика или монархия), наличие или отсутствие парламента не оказывают существенного влияния, так как глава государства (президент или монарх) в силу исторических причин и традиций занимает центральное место в системе органов власти арабских стран. Основные законы закрепляют полномочия первого лица государства и отводят ему решающую роль в разработке и осуществлении государственной политики в различных областях, в том числе и на международной арене. В конституциях арабских монархий широкие полномочия главы государства подтверждаются положением, что вся власть в стране исходит от монарха. Являясь высшим представителем государства, его глава заключает международные договоры и соглашения. В соответствии с законом, он назначает и смещает гражданских и военных должностных лиц, в том числе министра иностранных дел, а также дипломатических представителей государств в других странах и в международных организациях.

-При главе государства аккредитуются дипломатические представители иностранных государств. Также первое лицо является верховным главнокомандующим вооруженными силами своей страны, имеет право объявлять войну и заключать мирные договоры. В отличие от президентов арабских республик, монархи, в случае если их власть не ограничена конституцией или парламентом, обладают правом издавать указы, которые ратифицируют подписанные ими же международные договоры. Еще одним способом влияния главы государства на внешнюю политику страны является практика воздействия на законодательные и консультативные органы в форме его посланий и обращений, носящих директивный характер. Также президент или монарх может подписать или отвергнуть какой-либо законопроект, поддержать или не поддержать ту или иную инициативу парламента, касающуюся внешней политики. Следующим звеном в ряду властных институтов, имеющих отношение к внешнеполитическому процессу, является правительство. В арабских странах оно выступает как высший исполнительный и административный орган. Кабинет министров участвует совместно с главой государства в

1 Республиканскую форму правления имеют большинство стран арабского мира: Алжир, Джибути, Египет, Ирак, Йемен, Коморские острова, Ливан, Ливия, Сирия, Сомали, Судан, Тунис, Мавритания и Палестинская национальная администрация. Монархическое государственное устройство сохранилось в Бахрейне, Иордании, Катаре, Кувейте, Марокко, Омане, Саудовской Аравии и Объединенных Арабских Эмиратах, представляющих собой федерацию монархий. Именно глава государства выполняет функцию верховного органа в сфере планирования и проведения внешней политики.

определении внешней политики и следит за ее осуществлением. Также правительство направляет, координирует и осуществляет практическую деятельность министерств, в том числе и министерства иностранных дел. Исполнительная ветвь власти тесно связана с главой государства и не обладает какой-либо самостоятельностью по отношению к нему. Особенно роль правительства ограничена в арабских монархиях, где функции кабинета министров сводятся к консультациям и рекомендациям правителю по тем или иным вопросам внутренней и внешней политики и к ее реализации. Влияние законодательных органов власти на внешнеполитический процесс и политику вообще в арабском мире сведено к минимуму. Арабские республики¹ по распределению полномочий между главой государства и парламентом относятся к типу президентских. В монархических государствах парламента действуют в королевствах Бахрейн, Иордания, Марокко и эмирате Кувейт, которые относятся к дуалистическим монархиям. В целом ряде арабских абсолютных монархий отсутствуют парламента, а именно: в Катаре, Объединенных Арабских Эмиратах, Омане и Саудовской Аравии. Действующие в этих странах советы – Консультативный совет в Катаре, Федеральный национальный совет в ОАЭ, Государственный совет в Омане и Консультативный совет в Саудовском королевстве – выполняют, как явствует из их названия, консультативно-согласительные функции, а не занимаются законотворчеством. Соответственно, участие советов во внешнеполитическом процессе уже в правовом плане ограничено лишь обсуждением тех или иных внешнеполитических вопросов. Тем более что в этих монархиях, если не все, то, по крайней мере часть членов консультативных органов назначаются главой государства, а не избираются путем всеобщего прямого голосования как депутаты парламента. Особняком стоит политическая система Ливана, который относится к типу парламентских республик. Согласно его конституции Ассамблея представителей не только занимается принятием законов, но и избирает президента страны, утверждает состав правительства, законы и бюджет. Президенту, избираемому

на шестилетний срок, запрещается занимать свой пост два срока. В результате главная роль во внешнеполитическом процессе Ливана отводится премьер-министру и парламенту. На практике в странах, где действуют парламенты, прежде чем быть выдвинутым, тот или иной законопроект должен получить одобрение главы государства, а законопроект, который противоречит позиции властей, не имеет шансов стать законом. Парламенты арабских стран могут выступать с заявлениями и обращениями, касающимися актуальных внешнеполитических проблем, которые, однако, не имеют юридической силы и носят пропагандистский характер. В ряде стран, например в Египте, Сирии, Мавритании, Ливии и др., законодательные органы, после изучения комитетами по внешней политике, ратифицируют международные договоры, заключенные главой государства или другими высшими лицами. Египетская конституция к таким внешнеполитическим документам относит «договоры о мире, союзе, торговле и мореплавании и договоры, касающиеся изменения территории государства, его суверенных прав или влекущие расходование средств государственной казны, не предусмотренные действующим бюджетом» [17]. В качестве противовеса нижней палате парламента во многих арабских странах используется верхняя палата. Например, в Иордании действует Сенат, члены которого назначаются королем, что позволяет формировать этот орган власти из лояльных главе государства политиков. Как правило, ими становятся отставные министры, военные, дипломаты и другие госслужащие, а также представители племенной аристократии. Арабские лидеры часто прибегают к роспуску парламента. Так, иорданский король Хусейн (1953—1999) в 1974 г. распустил парламент и правил без него течение десяти лет. Вместо этого монарх для одобрения своих решений пользовался услугами Совета шейхов племен – лояльного, консультативно-согласительного органа. Система определения избирательных округов, процедура выборов в парламент, а также практика резервирования за религиозными и этническими меньшинствами мест в парламентах ряда арабских стран (например, в Иордании из 110 мест в парламенте 9 кресел предназначается христианам, 9 бедуинам и 3 черкесам и чеченцам), позволяет главе государства минимизировать влияние оппозиции в законодательном органе власти. В Египте функции верхней палаты парламента

(Совета Шуры) ограничены исключительно консультативными функциями. Совет Шуры рассматривает «мирные договоры, договоры о союзах, и другие договоры, затрагивающие территориальную целостность государства или касающиеся его суверенных прав». Также в компетенции Совета Шуры лежат «любые вопросы, представленные на его рассмотрение президентом республики, касающиеся общей политики государства или политики, затрагивающей межарабские отношения или отношения с другими иностранными государствами». Свое мнение по этим вопросам Совет предоставляет президенту и Народному собранию. Консультативный характер этого органа подчеркивается тем, что премьер-министр и министр иностранных дел не несут ответственности перед Советом.

Таким образом, консультативные советы используются не только арабскими монархиями, но и республиканскими режимами. Еще одной особенностью политической системы арабских стран является невысокая роль партий в общественно-политической жизни, объясняемая особенностями социальной структуры традиционного общества. В арабских республиках партии выступают скорее как опора главы государства, как демократический «фасад». Несмотря на то, что партийная система Египта формально является многопартийной, власть находится в руках пропрезидентской правящей Национально-демократической партии, которой до сих пор удается получать большинство мест в парламенте. В Сирии роль правящей партии играет Партия арабского социалистического возрождения (БААС). Другие партии, чья деятельность разрешена сирийскими властями, лишь маскируют фактически однопартийный режим, а для облегчения контроля над ними они входят в Прогрессивный национальный фронт вместе с сирийской БААС. Главенствующая роль БААС в политической системе Сирии закреплена в конституции страны, где сказано, что «Партия арабского социалистического возрождения является руководящей силой общества и государства. Она возглавляет Прогрессивный национальный фронт, который стремится к объединению усилий народных масс, чтобы поставить их на службу целям арабской нации» [18]. В большинстве арабских монархий создание и деятельность политических партий запрещены. Партии имеются только в Иордании и Марокко. В этих арабских странах, где наиболее сильно

традиционное общество, партии пользуются небольшой популярностью. По данным Центра стратегических исследований при Иорданском университете, более 90 % иорданцев считают, что существующие политические партии не отражают их интересы[20]. Население в основном предпочитает голосовать за известных в округах племенных и клановых лидеров, а не за партии. В арабских странах существуют специальные органы, в компетенции которых находятся вопросы национальной безопасности и внешней политики. Например, в Алжире действует Высший совет безопасности под председательством президента, который высказывает свое мнение по всем вопросам, касающимся безопасности страны ее целостности. Национальный совет обороны, возглавляемый президентом, имеется в Египте. Тот факт, что такие советы безопасности возглавляют, как правило, главы государств, свидетельствует об их стремлении максимально контролировать эти органы, занимающиеся внешнеполитическими вопросами, и в тоже время консультироваться с высшими чиновниками и военными. Дипломатические службы арабских стран были учреждены сравнительно недавно, так как политическая карта современного Арабского Востока стала формироваться только с распадом Османской империи после ее поражения в Первой мировой войне. На протяжении первой половины XX в. создание внешнеполитических ведомств осложнялось сохранением полуколониальной зависимости арабских государств от европейских держав – Великобритании, Франции, Италии. Из всех арабских стран одну из самых старых внешнеполитических служб имеет Египет. Его министерство иностранных дел было создано в период правления хедива Мухаммеда Али (1805—1849), который, основываясь на административном опыте наполеоновской Франции, стремился модернизировать страну.

Основной задачей министерства (дивана) была внешнеэкономическая деятельность государства. С незначительными изменениями эта структура просуществовала до 1878 г., когда страна попала под сильное влияние Великобритании и Франции, и вместо правительства был создан так называемый «европейский кабинет», в котором внешнеполитическое ведомство контролировалось иностранцами. После получения Египтом формальной независимости в 1922 г.

Министерство иностранных дел было

восстановлено, и началось налаживание дипломатических отношений с другими странами. На протяжении XX в. министерство неоднократно реорганизовывалось, что было связано с укреплением Египтом своего суверенитета и избавлением от остатков колониальной зависимости, а также с трансформацией системы международных отношений. Последние наиболее существенные изменения произошли в начале 1990-х гг. с окончанием холодной войны распадом СССР, а также под влиянием технологической и информационной революции, роста роли неправительственных организаций в мировой политике и глобализации. Также реформа была нацелена на улучшение процесса принятия решений и повышение профессионального уровня дипломатов. В рамках реформы внешнеполитического ведомства были созданы департаменты, отвечающие за наиболее приоритетные для Египта международные направления. Произошло более четкое разделение подразделений министерства по географическому принципу. Департаменты, занимающиеся схожими и соседствующими регионами, были объединены в сектора, которые возглавили помощники министра. Улучшилось взаимодействие министерства с другими государственными органами, чтобы добиться соединения дипломатической практики с академическими исследованиями. В настоящее время в структуре министерства иностранных дел Египта действует кабинет министра иностранных дел, в который входят помощник главы внешнеполитического ведомства по делам кабинета и его заместитель, выполняющий функции официального представителя МИДа. Далее следуют многочисленные помощники министра иностранных дел. В настоящее время их число достигает 22-х человек. Среди них помощники, отвечающие за ряд регионов мира (Европу, Америку, Африку, арабский мир). Также в числе помощников есть чиновники, курирующие участие Египта в международных конференциях, международных институтах и организациях, внешнеэкономическое сотрудничество, международно-правовые вопросы, борьбу с терроризмом, вопросы, связанные с консульской службой, египтянами-эмигрантами, миграцией, беженцами. Предусмотрены должности помощника министра по планированию политики и директора антикризисного департамента. Далее следуют должности заместителей помощников

министра, которых насчитывается 51 пост. Между сотрудниками, занимающими эти должности, распределена ответственность за субрегионы и группы стран мира, основные международные проблемы, особенно касающиеся Египта (например, проблема распределения вод реки Нил между государствами его бассейна, проблема окружающей среды устойчивого развития), международные организации, а также вопросы, связанные с обеспечением деятельности министерства иностранных дел (протокол, кадры и т.п.). Третий уровень – это департаменты, генеральные секретариаты и отделы (23 подразделения), отвечающие за наиболее важные для египетской внешней политики направления, а также за работу министерства. В их числе: департамент Израиля, департамент Лиги арабских государств и постоянного представителя Египта в ЛАГ, департаменты Судана, Палестины, департамент европейской безопасности, департамент «стратегических организаций» и др. Для повышения профессионального уровня дипломатов и научно-аналитического обеспечения деятельности внешнеполитического ведомства в 1966 г. Был создан Институт дипломатических исследований при МИДе Египта. Директор института руководит его работой при сотрудничестве с министерством иностранных дел и под прямым контролем со стороны министра. Особенно тесные связи институт поддерживает с учреждениями тех стран, отношения с которыми являются приоритетными для Египта. Одним из направлений работы института является организация специальных программ для дипломатов мусульманских стран Балканского полуострова и Центральной Азии.

В рамках Института дипломатических исследований особое место занимает Каирский учебный центр по урегулированию конфликтов и миротворчеству в Африке, созданный в 1995 г. для подготовки кадров и проведения исследований логистических, гуманитарных, юридических и политических сторон миротворчества. Центр сотрудничает с департаментом миротворческих операций ООН, с гражданскими и военными специалистами в области миротворчества из разных стран Европы, Азии и Африки. Негосударственный Центр политических и стратегических исследований Аль-Ахрам также выступает в роли экспертно-аналитического учреждения, которое оказывает поддержку лицам, принимающим внешнеполитические решения. Дипломатов арабских стран отличает

свой стиль ведения переговоров. Арабские послы часто могут воздерживаться от обсуждения тех или иных проблем, касающихся ближневосточного региона, взаимоотношений арабских государств, чтобы не поднимать болезненную проблему арабской солидарности. Арабские дипломаты отличаются хорошими ораторскими способностями и умением вести дискуссию, знанием того или иного вопроса. Для них также характерна осторожность и четкое следование инструкциям, и в случае, если у дипломата нет указаний из центра, он старается уклониться от обсуждения того или иного вопроса. Для процесса принятия решений характерны обязательные консультации и обсуждения проблемы с привлечением экспертов, прежде чем принять любое ключевое решение. Работники внешнеполитических ведомств чаще склоняются не к тому, чтобы спрогнозировать варианты урегулирования проблемы, а найти решение, обращаясь к опыту прошлого. Результатом длительной колониальной и полуколониальной зависимости от Запада многих арабских государств стало то, что они привыкли не доверять не только бывшим колонизаторам, но всем западным государствам, подозревая их в намерении обмануть арабские страны. Так, по мнению участника палестино-израильских переговоров в Кэмп-Дэвиде У. Квандта, для египтян характерно чувство национальной гордости, жесткий стиль ведения переговоров, соблюдение национальной независимости и противостояние любым попыткам вмешаться во внутренние дела страны. Установление доверия является важным условием успешных связей с арабскими дипломатами [21]. Сотрудники внешнеполитических ведомств арабских стран отличаются высоким профессионализмом. Многие из них являются выпускниками не только своих институтов по подготовке дипломатов, но и американских, английских, французских университетов. Они хорошо владеют иностранными языками, особенно языками бывших метрополий или держав-мандатариев. В период существования СССР большое число арабских дипломатов окончили советские учебные заведения и владеют русским языком. Это относится к арабским дипломатам из стран, придерживавшихся просоветской ориентации в период холодной войны – Сирии, Египта, Ирака, Алжира, Ливии, а также Палестинской национальной администрации. Так, в Сирии в 2002 г. была создана Ассоциация выпускников советских и российских вузов.

Однако с ослаблением российско-арабских отношений в 1990-е гг. число дипломатов, связанных с Россией, уменьшилось, и на смену им приходит молодое поколение, прошедшее профессиональную подготовку в западных учебных заведениях. Идеологические и национально-психологические факторы в формировании внешнеполитического курса в арабских странах ислам занимает сильные позиции и влияние религии, ее политизация, иногда доходящая до экстремизма, в последние десятилетия становятся все более значимым фактором политической жизни. Ислам отличается тем, что претендует на регулирование всех аспектов жизни отдельной личности, общества и государства, в том числе и внешней политики. В результате во внешнеполитическом процессе важную роль играет легитимизация с точки зрения ислама тех или иных решений и действий. Также для мусульман характерно ощущение причастности к единой религиозной общине (умме) вне зависимости от проживания в разных государствах, особенностей их истории, разной этнической принадлежности, то есть ислам выполняет объединяющую функцию. В результате фактор исламской солидарности исполняет определенную роль, как в обществе, так и в политических элитах арабских государств. Ислам, в соответствии с положением о конечности пророчества, понимается его последователями как самая «чистая» и «правильная» религия, свободная от искажений иудаизма и христианства. Это приводит к осознанию арабами и мусульманами вообще собственной исключительности, необходимости поддерживать единоверцев в различных частях мира, оборонять мусульманский мир от агрессии извне и даже способствовать распространению ислама.

Наибольшее влияние на внешнеполитический процесс исламский фактор оказывает в Саудовской Аравии. То, что королевство является местом зарождения ислама и главные священные города этой религии (Мекка и Медина) находятся на его территории, куда ежегодно миллионы мусульман совершают свое паломничество, вместе с огромными финансовыми возможностями, делает Саудовскую Аравию признанным лидером исламского мира. С точки зрения правящей династии, важнейшая задача внешней политики королевства – это поддержание и укрепление его позиций как наиболее авторитетной исламской страны и поддержка мусульман по всему миру. В «Основах

системы власти» (конституция) сказано: «Государство реализует чаяния арабской и исламской нации о солидарности и единстве мира, укрепляет отношения с дружественными странами»[22]. На официальном сайте МИДа Саудовской Аравии в разделе «Внешняя политика Королевства Саудовская Аравия» подчеркивается, что «ислам всегда был самым важным фактором, влияющим на определение приоритетов внешней политики королевства». Исламская солидарность понимается как «ряд идей, главная из которых – это идея коллективной безопасности исламских стран, а также мирное урегулирование споров между ними, предоставление экономической помощи исламским странам и общинам, которые обладают ограниченными возможностями, быстрое обеспечение помощи исламским странам, которые становятся жертвами стихийных бедствий, поддержка мусульман и защита их позиций, предоставление моральной и материальной поддержки группам мусульман, где бы они ни находились, путем оказания помощи в строительстве мечетей и создания исламских культурных центров». Для реализации этих задач королевство инициировало создание в 1962 г. Лиги мусульманского мира и в 1969 г. Организации Исламская Конференция, штаб-квартиры которых находятся на его территории, а также многочисленных благотворительных фондов и организаций. Исламский фактор ярко проявляется при обсуждении региональных проблемы в первую очередь палестино-израильского конфликта. Это связано со статусом Иерусалима с его мусульманскими святынями (мечети Аль-Акса и Купол скалы) как третьего по значению после Мекки и Медины города в исламской религии. Особенное значение исламская и арабская солидарность имеет для арабского общества. В условиях незрелости гражданского общества, контроля над внутривнутриполитической жизнью, СМИ, профсоюзами со стороны правящих режимов политическая активность общества в виде уличных митингов, демонстраций протеста (например, по поводу очередного обострения палестино-израильских отношений или публикации карикатур на пророка Мухаммада в Европе), обсуждений в кофейнях внешнеполитических проблем, поддержки исламистских политических партий и движений служит способом выражения обществом своих взглядов на международные проблемы. Мнение

«арабской улицы» не может не учитываться политической элитой арабских стран при принятии решений и находит свое отражение во внешнеполитической риторике арабских руководителей разного ранга. Влияние ислама на принятие внешнеполитических решений или апелляция к религии характерны как для наиболее патриархальных и традиционалистских режимов, так и для руководителей светской, националистической и реформаторской ориентации. При этом арабским лидерам свойственен прагматизм и учет реалий современного мира. «В большинстве же случаев, – отмечает арабист А. Б. Подцероб, – при следовании в процессе принятия решений религиозным постулатам руководители мусульманских стран прибегают к своего рода «двойному мышлению»: догматы ислама учитываются, когда они отвечают предъявляемым реальностью требованиям, и отбрасываются, когда они вступают в противоречие с такими требованиями» [23]. Чрезмерная уверенность того или иного арабского лидера в том, что его направляет «рука Аллаха» и фатализм, свойственный мусульманам, может привести к недооценке ситуации, политическим просчетам или пассивности. Другой особенностью идентичности ближневосточных стран является осознание себя частью арабской нации, подчеркивание своего цивилизационного единства, общности исторической судьбы, языкового и культурного родства. Арабская солидарность имеет настолько большое значение, особенно в общественном сознании, что зафиксирована в конституциях арабских государств. В основном законе Египта сказано, что «египетский народ является частью арабской нации, который стремится к достижению ее полного единства». Для саудовской внешней политики характерно признание «обязательной связи между арабским национализмом и исламом». Саудовская Аравия объявляется родиной и ислама, и арабского национализма. В числе принципов внешней политики королевства отмечается необходимость поддерживать арабскую солидарность, играть роль посредника в урегулировании противоречий и конфликтов в арабских странах и между ними, которые угрожают арабскому единству. На протяжении XX в. политизация арабской идентичности выразилась в популярности идеологии панарабизма, которая в наиболее радикальной ее трактовке ставила целью объединение всех

стран в единое арабское государство. В настоящее время идеология панарабизма утратила свое влияние, но идеи арабского единства и арабской солидарности сохраняют свое значение в сознании политических элит и арабского общества. Идея арабского единства в настоящее время трансформировалась в понимание необходимости достижения единства взглядов арабских стран и их руководителей на различные проблемы, их тесного взаимодействия для решения каких-либо вопросов. В институциональном плане арабская солидарность выражается в деятельности Лиги арабских государств – международной организации, в которую входят все арабские страны. Арабские дипломаты регулярно проводят консультации по важнейшим региональным и международным проблемам, координируют свои действия в международных организациях, и в первую очередь в ООН. Для стран различных субрегионов арабского мира характерна еще и своя, региональная идентичность. Страны Северной Африки подчеркивают принадлежность к Магрибу (арабскому западу). Также руководство этих государств говорит об их причастности не только к арабскому миру, но и к Африке. Это предопределило участие североафриканских арабских стран в Африканском Союзе, а также создание ими в 1989 г. Союза арабского Магриба в составе Алжира, Ливии, Мавритании, Марокко и Туниса. Для стран Аравийского полуострова одним из приоритетных является регион Персидского (Арабского – в арабской политической географии) залива. Их сближают родственные, исторические связи и географическое положение, а также сходство их политических и экономических систем. На практике это привело к формированию в 1981 г. Совета сотрудничества государств Персидского залива в составе Бахрейна, Катара, Кувейта, ОАЭ, Омана и Саудовской Аравии. Однако исламская, арабская и субрегиональная солидарность имеет свои ограничители. Единству исламских государств препятствует борьба за лидерство между ними (между Саудовской Аравией и Ираном) и борьба за ведущие позиции в арабском мире (между Египтом и Саудовской Аравией), а также противоречия между двумя течениями в исламе (суннизмом и шиизмом). Не следует забывать о существующих различиях социально - политического и социально-экономического порядка между арабскими странами, об их национальных интересах и об уникальном месте

в международных отношениях каждого отдельного арабского государства. Кроме того, арабские имульманские страны имеют нерешенные территориальные споры друг с другом¹. Несмотря на то, что в настоящее время эти территориальные проблемы стоят остро на повестке межарабских отношений, исторический груз нерешенных проблем, претензий и обид осложняет отношения между этими государствами. Определенное влияние на внешнюю политику оказывает национализм в отдельных арабских государствах, подчеркивание своей страновой идентичности. Это, к примеру, характерно для Египта, в национальном дискурсе которого важное место занимает осознание египтянами себя как наследников древнейшей цивилизации, ощущение исключительности своей истории и роли на Ближнем Востоке. Политические элиты арабских стран, осознавая «молодость» своих государств, стимулируют страновой национализм. Так, в Иордании с приходом к власти нового короля Абдаллы II в 2002 г. была выдвинута иорданоцентристская концепция «Иордания превыше всего». Ее задача – усилить иорданскую идентичность в условиях, когда палестинцы составляют более половины населения королевства и во всех сферах жизни страны пролегает четкий водораздел между коренными восточноиорданцами и палестинцами. Перечисленные выше особенности препятствуют солидаризации арабских стран по тому или иному вопросу или успешной реализации принятых под лозунгами арабского и исламского единства решений. Важным неформальным фактором, влияющим на внешнеполитический процесс в арабских странах, особенно в тех, где у власти находятся монархические режимы, являются элементы социально-политической структуры традиционного общества: правящие династии, племена, кланы. В Саудовской Аравии все главные рычаги власти сосредоточены в руках королевской семьи ас Сауд, в которую входят многочисленные родственники короля. Из них около 50 эмиров составляют властную группу, которая решает все дела государства и распределяет посты. В других арабских странах – это Хашимитская династия в Иорданском королевстве, династии ас-Сабах в Кувейте, Аль Бу Саид в Омане, ат-Тани в Катаре, аль-Халифа

в Бахрейне, династия Алауитов в Марокко, ан-Нахайян в ОАЭ.

Правящие семьи арабских стран опираются на влиятельных шейхов племен, глав кланов. Представители племен назначаются в консультативные советы, выбирают чиновничью карьеру, идут служить в армию. Например, в Иордании большинство важных гражданских и военных постов находится в руках восточноиорданской бедуинской элиты, а палестинцы занимают главенствующие позиции в сфере бизнеса. В Саудовской Аравии потомки богослова-фундаменталиста XVIII в. и основателя ваххабитского течения в исламе Мухаммада ибн Абд аль-Ваххаба составляют семейство Ааль аш-Шейх. В настоящее время они входят в Совет высших улемов, который возглавляет верховный муфтий. Члены совета назначаются королем. Представители духовенства также контролируют министерство юстиции и своим авторитетом освящают легитимность правящей династии, подтверждают правильность ее решений, служат в качестве инструмента общественной мобилизации. Так, в связи с необходимостью введения на территорию Саудовской Аравии (земли ислама, на которой не должны находиться войска неверных) армии США для отражения нападения Ирака на Кувейт в 1990 г. саудовскому королю Фахду потребовалась санкция высших улемов. После долгих обсуждений с участием короля, членов королевской семьи и великого муфтия шейха Абдель Азиза бен База, 350 улемов в Мекке одобрили фетву, которая гласила, что «хотя по всем строгим канонам религии американцы являются неверными, так как они не мусульмане, они заслуживают поддержки за то, что они здесь (в Саудовской Аравии), чтобы защищать ислам»[24]. В Сирии особую роль играет Совет алавитских шейхов, с которым президент, принадлежащий к алавитскому течению в исламе, обсуждает наиболее деликатные вопросы. Гораздо меньшим влиянием, чем страта улемов в Саудовской Аравии, в Египте пользуются мусульманские богословы, контролирующие одно из крупнейших и авторитетных в мире исламских учебных заведений университет Аль-Азхар. Для арабского мира на протяжении XX в. было характерно большое влияние военных на политическую жизнь. Многие главы государств,

¹ Саудовская Аравия и Оман, Ирак и Кувейт, Ирак и Иран, Марокко и Алжир, Саудовская Аравия и Йемен, Саудовская Аравия и Ирак, Иран и ОАЭ, Иран и Бахрейн.

которые приходили к власти в результате военных переворотов¹ являются выходцами из военной среды или прослужили в армии некоторый срок, чтобы укрепить свой авторитет среди населения и связи с армейской элитой (король Иордании Абдалла II, президент Сирии Башар Асад). Одновременно главы арабских стран проводят политику по усилению контроля над армией и ослабляют самостоятельность военной элиты, чтобы обезопасить себя от возможности военных переворотов, которые часто происходили в арабских странах в 1940—1960-е гг. Чтобы добиться контроля над армией, правители, путем вовлечения военных в экономическую жизнь страны, стремятся превратить их в группу, которая заинтересована в стабильности существующих режимов. Военные в арабских странах стали одной из опор глав государств, но продолжают оказывать определенное влияние на процесс принятия внешнеполитических решений. Даже в Сирии, где влияние армии спецслужб особенно высоко, а руководители силовых ведомств являются лицами, с которыми президент страны консультируется по самым важным вопросам, нынешний глава государства Б. Асад уверенно контролирует военных и не допускает чрезмерного усиления их влияния. По мере модернизации арабских стран все большую роль в государственном управлении начинают играть крупные бизнесмены чиновники-технократы. В арабских монархиях влиятельные бизнесмены из среды саудовцев или натурализовавшихся иммигрантов из арабских и мусульманских стран часто связаны с королевской семьей. В Саудовской Аравии известны своими особыми отношениями с представителями правящей династии семьи миллионеров Фараон, Хашогги, Саккаф, Али Реза, которые не однократно занимали должности советников саудовских принцев. Правящие династии арабских стран все в большей мере учитывают интересы и растущее влияние этих новых групп и включают представителей частного бизнеса в состав консультативных советов, назначают их на высокие государственные посты, в том числе на министерские должности. К примеру, саудовский миллиардер принц аль-Валид бен Талаль бен Абдель Азиз аль-Валид, имеющий свои коммерческие интересы в американских и международных компаниях, известен как противник идеи бойкота американских товаров,

чтобы таким образом заставить США отказаться от поддержки Израиля, которая выдвигается некоторыми улемами[25]. В арабских республиках представители бизнес-кругов также входят в сложную систему власти. Например, в Сирии суннитская буржуазия выступает в качестве одной из опор режима. На практике процесс формирования политических решений в арабских странах проходит при взаимодействии формальных и неформальных институтов с учетом общественного мнения. Так, в Сирии в период правления президента Хафеза Асада (1970—2000) механизм принятия решений имел несколько этапов: подготовку информационных документов (в ряде случаев устные доклады) президенту, консультации главы государства со своими приближенными, проведение более расширенных совещаний. Далее решения президента передавались в его аппарат для доработки с учетом высказанных рекомендаций, потом утверждались «фасадными» структурами (парламентом руководством БААС) и, наконец, исполнялись правительством. В процессе выработки решений важную роль играл Совет обороны, в который входил президент, вице президент, министр иностранных дел, министр обороны, начальник генерального штаба, ряд членов коллегии МИДа, отдельные командиры корпусов и дивизий, начальники спецслужб. Совет обороны проводил ежемесячные совещания. Вторая важная структура, влияющая на процесс принятия решений, – Высший совет алавитских шейхов, который, не афишируя свою деятельность, информировал президента о результатах своих ежемесячных встреч и рекомендациям которого Б. Асад, как правило, следовал. Российский арабист В. М. Ахмедов, говоря об особенностях принятия политических решений в Сирии, пишет, что «главным отличием данных институтов от «формальных» структур власти являлось то, что в своей работе они были ориентированы на обсуждение вопросов на реальной стадии проработки, когда окончательное решение еще не было принято и могло носить многовариантный характер». С некоторыми изменениями, в основном кадрового характера, эта система продолжает действовать и при нынешнем президенте Сирии Б. Асаде. Подобная схема принятия решений характерна для всех арабских стран с поправками, касающимися состава участников, роли тех или иных структур (духовенства, военных,

¹ Например, президент Египта Гамаль Абдель Насер, лидер Ливии Муаммар Кадаффи, президент Сирии Хафез Асад.

племенных лидеров и т.п.). Главным остается сам принцип принятия решений путем долгих консультаций, «пробных шаров», рассмотрения различных вариантов. Как отмечал один из английских дипломатов, работавший в Саудовской Аравии в 1980-е гг., политическое решение – «это личное решение короля, принятое обычно после обсуждений проблемы с узким кругом советников на неформальных встречах». Механизм принятия решений во внешней политике с учетом разнообразных факторов, влияющих на него, соответствует принципу шуры (совещательности), характерному для арабских и исламских стран, который уходит корнями в религию. Принцип совещательности имеет своим источником 36-ю аят 42-ой суры Корана, который гласит: «...а дело их – по совещанию между ними». Согласно Сунне пророк Мухаммади праведные халифы перед принятием важных решений советовались со своими сподвижниками. Соблюдение принципа шуры в условиях сосредоточения власти в руках главы государства придает его решениям легитимность. В то же время, принцип совещательности не является «фасадом», а реально действующим механизмом, который позволяет минимизировать риски при принятии внешнеполитических решений, путем достижения консенсуса в правящей политической элите. Доказательством тому служит стабильность большинства монархических и республиканских режимов последних десятилетий, а также феномен политических долгожителей среди глав государств: президент Египта Х. Мубарак, президент Сирии Б. Асад, король Иордании Хусейн, султан Омана Кабус, король Саудовской Аравии Фахд, лидер Ливийской Джамахирии М. Каддафи и многие другие президенты и монархи.

Основными принципами внешней политики Объединенных Арабских Эмиратов¹ являются переговоры, дипломатия и сострадание. Государство четко исполняет принятые на себя обязательства поддерживать в регионе безопасность, стабильность и мир. С этой целью ОАЭ всячески способствует установлению взаимоотношений между странами, поддержанию диалога и налаживанию партнерских отношений.

Правительство Эмиратов ведет сбалансированную, эффективную внешнюю политику.

ОАЭ четко осознает важность справедливых отношений между странами и придерживается принципа невмешательства в их суверенные дела. Кроме того, Объединенные Арабские Эмираты склонны к урегулированию споров мирным путем. ОАЭ оказывает поддержку международным организациям в соблюдении договоров и конвенций, а также в укреплении господства международного права.

На данный момент Объединенные Арабские Эмираты являются членом Лиги арабских государств, ООН и пр. ОАЭ официально входит в число неприсоединившихся государств и сохраняет «абсолютный нейтралитет». Это позволяет государству оставаться равноудаленным от Востока и Запада.

Внешняя политика Эмиратов направлена на тесное сотрудничество с другими странами Аравийского полуострова. Объединенные Арабские Эмираты стремятся нормализовать отношения между государствами Персидского залива и прикладывают усилия для справедливого урегулирования конфликтов на Ближнем Востоке. Правительство Эмиратов придерживается точки зрения, что мир должен быть достигнут в том случае, когда Израиль прекратит оккупацию территории Палестины и других арабских стран.

Важное место во внешней политике Эмиратов занимает решение вопросов общеарабского единства. В укреплении отношений с западными государствами и налаживании связей с развивающимися и промышленно развитыми государствами Эмираты действуют прагматично.

Следующая особенность внешней политики Объединенных Арабских Эмиратов – борьба с терроризмом. Эмираты сотрудничают с государствами, пострадавшими от международного терроризма, обмениваясь информацией и обсуждая экономические и социальные проблемы, которые могут послужить причиной вербовки террористов. Также ОАЭ придерживается активной позиции в борьбе с торговлей людьми и отмыванием денег.

По уровню развития экономики ОАЭ занимает второе место среди стран Персидского залива. Ключевыми задачами внешней экономики страны являются создание возможностей и развитие коммерческой деятельности. Эмираты взяли курс на расширение инвестиционных

¹ Объединенные Арабские Эмираты - федеративное государство на Ближнем Востоке, состоящее из семи эмиратов, каждый из которых представляет собой государство-абсолютную монархию: Абу-Даби, Аджман, Дубай, Рас-аль-Хайма, Умм-эль-Кайван, Фуджейра и Шарджа.

и коммерческих связей с различными странами мира. Являясь финансовым центром Персидского залива и имея мощную экономику, Объединенные Арабские Эмираты заняли еще более прочные позиции в мире.

Таким образом, специфика внешнеполитического процесса в арабских странах заключается в том, что главным актором, формирующим внешнеполитический курс государства и принимающим решения, является его глава вне зависимости от монархической или республиканской системы правления. Руководитель страны опирается на узкий круг приближенных, которые могут представлять как официальные органы исполнительной власти, армию, так и неформальные структуры: племенных лидеров, духовных авторитетов, буржуазию и «новых» интеллектуалов-технократов. Именно на этом этапе принимается окончательное решение после консультаций и обсуждений с советниками и оценки реакции общества на тот или иной внешнеполитический шаг. Парламент (если таковой имеется) как

«фасадный» орган власти утверждает принятое решение. При этом еще на этапе выработки решения учитывается общественная реакция, определяется «красная черта», за которую нельзя зайти (например, в отношениях с Израилем). Внешнеполитический процесс и лица, принимающие решения, также, содной стороны, находятся под влиянием, а с другой – учитывают наднациональные факторы исламской и арабской солидарности.

В трудной и противоречивой обстановке арабские страны ищут свою дорогу в будущее, ориентиры, по которым будут прокладывать свой курс в бурном море перемен, уготованных человечеству крутым поворотом современной истории. От правильности и точности их выбора будет зависеть не только судьба народов этих стран, но во многом процветание и прогресс всей планеты. Арабы в прошлом внесли свой весомый вклад в развитие цивилизации на Земле, не менее полновесным их вклад может стать сегодня, когда все народы вступают в новый этап своего развития.

Литература:

- [1]. Arab Human Development Report 2009. Challenges to Human Security in the Arab Countries. United Nations Development Programme, Regional Bureau for Arab States (RBAS), New York, 2009. P. 10.
- [2]. Гусейнов В., Денисов А., Савкин Н., Демиденко С. Большой Ближний Восток: стимулы и предварительные итоги демократизации. М., 2007. С. 20.
- [3]. Косач Г. Г. Арабский мир: идентичность и структура геополитического региона. www.iimes.ru (Институт изучения Ближнего Востока). 19.04.2009.
- [4]. Ахмедов В. Роль армии в политических системах арабских государств Ближнего Востока. www.iimes.ru (Институт изучения Ближнего Востока). 17.04.2009.
- [5]. Сапронова М. А. Арабский Восток: власть и конституции. М., 2001. С. 60.
- [6]. Подцероб А. Б. Исламский фактор и процесс принятия внешнеполитических решений. www.iimes.ru (Институт изучения Ближнего Востока). 08.12.2007.
- [7]. Obaid Nawaf E. The Power of Saudi Arabia's Islamic Leaders // Middle East Quarterly. 1999, September. 25. Косач Г. Г., Мелкумян Е. С. Внешняя политика Саудовской Аравии... С. 195—196.
- [8]. Ахмедов В. М. Сирия при Башаре Асаде. Региональный опыт модернизации в условиях внешней нестабильности. М., 2005. С. 40—41.
- [9]. Champion Daryl. The Kingdom of Saudi Arabia: Elements of Instability within Stability // The Middle East Review of International Affairs. 1999. Vol. 3.

SUMMARY

FOREIGN POLICY ISSUES OF ARAB STATES

GURAM MARKHULIA

Doctor of Historical Sciences, Professor of Sukhumi State University (Georgia)

Thus, the foreign policy resources of the Arab states are characterized by their small share in the world economy, the high value of their potential as energy exporters, the absence of a strong pole state in the Arab world and serious integration between Arab countries in the political, economic and military spheres, which reduces the possibility of coordinated actions of these countries.

The specifics of the foreign policy process in the Arab countries is that the main actor, shaping the foreign policy of the state and making decisions, is its head, regardless of the monarchical or republican system of government. The country's leader relies on a narrow circle of confidants who can represent both official executive bodies, the army, and informal structures: tribal leaders, spiritual authorities, the bourgeoisie, and «new» intellectuals and technocrats. It is at this stage that the final decision is made after consultations and discussions with advisors and evaluation of the public reaction to one or another foreign policy step.

In a difficult and contradictory situation, the Arab countries are looking for their way into the future, landmarks on which they will chart their course in the stormy sea of change, prepared for humanity by a sharp turn of modern history. Not only the fate of the peoples of these countries will depend on the accuracy and accuracy of their choice, but in many respects the prosperity and progress of the entire planet. The Arabs in the past have made a significant contribution to the development of civilization on Earth, their contribution can be no less full today, when all nations enter a new stage of their development.

ОСТРОВ ТОКТО В ЯПОНО-КОРЕЙСКИХ ОТНОШЕНИЯХ

МАРИНА ИЗОРИЯ

доктор политических наук, профессор евровегионального университета (Грузия)

Проблема государственной принадлежности островов Токто является одной из наиболее острых среди других территориальных споров между Кореей и Японией. Важность данной проблемы обусловлена тем, что она является решающим фактором, определяющим характер отношений между двумя странами. Кроме того, как показывает практика, территориальные претензии стран редко бывают обособлены друг от друга — обострение одного конфликта практически неизбежно ведет к эскалации ряда других проблем. События осени 2012 года являются прямым подтверждением данного тезиса.

На данный момент возобновившаяся в 2012 году дискуссия касательно проблемы Токто уже приобрела сдержанный характер, однако можно небезосновательно предположить, что это лишь очередной этап, но никак не окончательная точка в данном вопросе.

Острова Токто представляют собой группу из двух больших¹ и 35 мелких островов-скал в западной части Японского моря. Суммарная площадь поверхности островов составляет 180 тысяч квадратных метров, высшая точка находится на высоте 169 метров. Объективная оценка позволяет определить, что постоянное проживание населения на островах весьма затруднительно без поставок с суши. На сегодняшний день там несут службу 32 сотрудника южнокорейского полицейского отделения и три смотрителя маяка, официально постоянными жителями островов числятся три человека. Некоторое время назад вблизи Токто были найдены значительные запасы газогидратов, объема которых, по разным оценкам, может хватить для того, чтобы полностью удовлетворять потребности всей Южной Кореи в течение 30 лет[1]. Кроме того, воды вокруг островов богаты промысловой рыбой. В административном плане острова одновременно относятся и к южнокорейскому

уезду Уллын, и к японской префектуре Симанэ.

Рассматривая причины территориальной принадлежности островов, необходимо рассмотреть исторический аспект принадлежности островов Токто. Корейские летописи «Самгук саги», составленные в XII веке, указывают на то, что острова Уллындо и Токто образовывали так называемое государство Усангук, которое было подчинено государством Силла в 512 г. и управлялось силласким полководцем И Сабу.

Сведения, указывающие на географическую принадлежность острова Токто государству Коре, встречаются в летописи «Корёса» («История Корё»), а также в летописях «Тхэджонсиллок» («Исторические хроники правления короля Тхэджона»), относящихся к раннему периоду государства Чосон. Официальные документы короля Сукчона сообщают, что в 1693 году корейские рыбаки выразили протест против браконьерства японцев вблизи островов Уллындо и Токто.

В ответ на этот протест в 1696 году правительство Токугава отправило официальное письмо губернатору Цусима с требованием прекращения незаконной рыбной ловли японскими рыбаками около этих островов. После революции Мэйдзи японское правительство в 1869 и 1877 гг. подтвердило, что остров Токто является корейской землей и не имеет никакого отношения к Японии. По королевскому указу № 41 от 1900 года губернатору острова Уллындо предписывалось управлять также ещё двумя островами: Токто и Чукто. Кроме того, японские архивные документы и географические карты ясно указывают на то, что остров Токто принадлежит Коре.

Так, «Полная карта восьми провинций», созданная по приказу японского военачальника Тоётоми Хидэёси накануне японского вторжения в Корею в 1592 г., показывает, что остров Токто принадлежит Коре. В японских летописях

¹ Содо и Тондо. Острова Токто состоят из двух больших островов и 35 небольших скалистых островов. Их общая площадь составляет 0,23 кв. км. Острова не имеют постоянного населения, за исключением сотрудников небольшого корейского полицейского отделения, администрации острова и обслуживающего персонала маяка. Острова расположены в 92 км к юго-западу от южнокорейского острова Уллындо и в 157 км к северо-востоку от японских островов Оки. У Республики Корея острова административно входят в состав округа Уллындо провинции Кёнсан-пукто. Япония административно относит их к поселку Окиносима префектуры Симанэ. Прилегающие к островам воды очень богаты морепродуктами. В районе островов холодное течение с севера пересекается с теплым течением с юга, что создает благоприятные условия для существования морских животных и растений. Основные промысловые культуры в районе островов — это кальмар, краб, треска, минтай, трепанг, креветка и др.

остров Токто впервые упоминается в 1667 году. Составленные Сайто Хосеном «Онсюсичогики» («Исследование провинции Оки»), сообщают, что необитаемые острова Такэсима принадлежат Корее. Причиной основания требований на право управления Токто стал указ в 1905 году префекта Симанэ, в результате чего остров перешел под контроль губернатора острова Оки и стал именоваться как Такэсима. Исходя из названия Такэсима (яп. «бамбуковый остров»), по японской версии он должен был быть покрытым зарослями бамбука.

Но при виде на Такэсима нет и намека на какую-либо растительность на этом острове. Более того, он представляет собой голые каменистые скалы. Поэтому, учитывая омонимичность японских слов «бамбук» и «горная вершина», т.е. такэ, название острова первоначально переводилось как «гористый остров». Но здесь интересен тот факт, что корейские слова «горная вершина» и «бамбук» также имеют одинаковое корневое звучание-тэги (соответственно коктэги и мактэги).

При выделении тэги в отдельное слово, можно провести этимологию современного японского слова такэ. С другой стороны, японское слово сима («остров») ведет свое происхождение от корейского сом. Таким образом, японцы, называя остров Токто как Такэсима и тем самым, возвращая ему древнекорейское название, подспудно подчеркивали его древнюю принадлежность Корее.[2].

История развития дискуссии о государственной принадлежности островов Токто насчитывает приблизительно столетие. Острова были официально включены в состав территории Японии 22 февраля 1905 года, за пять лет до аннексии самой Кореи. После аннексии острова остались в административном плане частью префектуры Симанэ, а не корейского генерал-губернаторства. После поражения во Второй Мировой войне одним из условий заключения мирного договора между странами-победительницами и Японией было прекращение японского суверенитета над территориями, объявленными японскими колониями. Интерпретация данного условия и является основой для возникновения территориального спора между Сеулом и Токио. Основным вопросом, который не находит своего разрешения, заключается в том, прекращен ли суверенитет Японии над островами Лианкур так же, как и над другими территориями, к числу которых относится Корея. Решение

о прекращении суверенитета Японии над территориями колоний было прописано в Инструкции №667/1 от 29 января 1946 года, изданное от имени Верховного Командования оккупационных Союзных сил, однако Сан-Францисский мирный договор (8 сентября 1951г.) обходит этот пункт стороной. Тем самым сложилась почва для различных интерпретаций данного вопроса.

Несмотря на неточность в государственной принадлежности островной группы, на данный момент острова Токто фактически находятся под контролем РК. Данный факт, тем не менее, не помешал изданию в Японии в конце прошлого десятилетия серии учебников по географии, где острова были обозначены как несомненная территория Японии. Публикация была одобрена Министерством просвещения и науки Японии. Реакция Сеула последовала незамедлительно — Республика Корея отозвала своего посла из Токио. Столь же болезненной была реакция японского МИД на посещение островов Президентом Республики Корея Ли Мен Баком 10 августа 2012 г. - на этот раз на родину отправился уже посол Японии в Южной Корее. [3].

Итак, конфликт имеет место, и его развитие ведет к охлаждению отношений Сеула и Токио. Новая эскалация конфликта затронула основу отношений двух государств. На этот раз пострадала экономическая сфера: уменьшились объемы межгосударственной торговли и туризма, Южной Корее было отказано в предоставлении ранее оговоренных финансовых услуг, сократился общий объем инвестиций Японии в экономику Республики Корея. Тем не менее, руководство Южной Кореи твердо стоит на своей позиции, не желая идти на уступки японской стороне: в частности, Сеул отклонил предложение Японии о передаче дела о спорных территориях на рассмотрение ООН. Возникает закономерный вопрос — каковы причины, побуждающие южнокорейское руководство действовать подобным образом и какие доводы они выдвигают в защиту своей позиции?[4].

На наш взгляд, причины, по которым Сеул проводит подобную линию во внешней политике, могут быть следующие: во-первых, экономическая ценность островов, а, точнее, безусловной экономической зоны вокруг островной группы. Двести морских миль вокруг островов Токто являются ценным источником биологических ресурсов, в частности, рыбных ресурсов. Помимо этого, как уже было упомянуто

ранее, вблизи островов имеются значительные залежи газогидратов. Даже если учитывать сложность их разработки на современном этапе, в будущем район Токто может стать весьма значимым районом добычи газа. Во-вторых, раскручивание проблемы островов может быть способом реабилитировать положение Ли Мен Бака среди общественности Республики Корея. За срок своего президентства господин Ли Мен Бак не отметился значительными успехами во внешней политике, в частности, можно поставить под вопрос успешность выполнения прежней амбициозной программы по изоляции КНДР и ее постепенной интеграции в состав Республики Корея. Так же можно отметить некоторое охлаждение в отношениях Южной Кореи и Китая. Имидж Ли Мен Бака разрушает так же факт арестов внутри страны по обвинению в финансовых преступлениях. Имея значительно снизившийся рейтинг, Ли Мен Бак может быть заинтересован в раскручивании конфликта из расчета на рост патриотических настроений внутри страны. Твердая «патриотическая» линия в вопросе о спорных территориях Токто может скрасить неудачи подходящего к концу пятилетнего президентского срока Ли Мен Бака и внести необходимые коррективы в его образ в глазах корейцев. Можно предположить, что ставка на рост патриотических настроений среди населения Республики Корея может оправдать себя — достаточно привести в пример целый ряд случаев протестных акций в ответ на действия японской стороны в островном вопросе. К примеру, акцией протеста было встречено уже упомянутое издание японских учебников, где острова Токто были отнесены к японской территории — тогда сотни корейцев оккупировали посольство Японии в Республике Корея. Негативно воспринимает южнокорейская общественность и т. н. праздник «День Такэсима», отмечаемый 22 февраля в японской префектуре Симанэ. В феврале 2005 года перед посольством Японии в Сеуле собрались демонстранты, которые потребовали у японских властей отмены праздника. [5].

Одним из доводов, который приводит в свою защиту южнокорейская сторона, является ссылка на ряд исторических хроник, в которых описывается ряд островов, принадлежавших корейским государствам. Эти острова интерпретируются как современные острова Токто. Контраргументом японской стороны является утверждение о том, что данные из хроник не являются абсолютно точными.

Японцы настаивают на том, что в хронике речь идет не об островах Токто, а о других территориях, расположенных близ острова Уллындо, т. е. не совпадают с современной спорной территорией.[6]. Японская сторона основывает свою позицию на факте передачи островов по договору 1905 года, или еще более раннего, датированного 1895 годом. До этой даты не существует объективно точного документа, подтверждающего территориальную принадлежность островов Токто. Формально судьбу островов должны были решить страны-победительницы в послевоенный период. В судьбе островов решающую роль должен был сыграть договор, подписанный в 1951 году в Сан-Франциско. Япония, зарекомендовавшая себя надежным союзником США в годы Корейской войны, сумела добиться пересмотра пункта о передаче островов Токто под управление Республики Корея - острова были вычеркнуты из списка территорий, переданных под юрисдикцию Республики Корея. Тем не менее, в тексте мирного договора острова не были обозначены как японская территория. Правительством США был издан отдельный документ, в котором сообщалось, что острова являются японской территорией и носят название Такэсима. Данный документ является одним из основных аргументов японской стороны, обосновывающим её права на острова.

К настоящему моменту острые дебаты по вопросу территориальной принадлежности островов Токто в очередной раз остались позади. Нетрудно заметить, что стороны не смогли прийти к компромиссному решению, как, впрочем, и за прошедшие 50 лет. Многие эксперты не видят перспектив для разрешения территориальной проблемы. Среди них — Н.В.Павлятенко, ведущий научный сотрудник Центра японских исследований Института Дальнего Востока РАН, который в одной из своих работ охарактеризовал проблему Токто как «конфликт ситуации низкой интенсивности», т. е. сейчас не имеется значительных предпосылок для выхода вопроса за рамки т. н. «территориальной дискуссии», которая находит свое выражение в декларациях, заявлениях и дипломатических протестах. Таким образом, не смотря на периодические обострения и неготовность сторон идти на компромиссы, данная территориальная проблема сохраняет свой затяжной статус и не демонстрирует каких-либо предпосылок для изменения ситуации.[7].

Итак, согласно мнению экспертов, споры

юристов и историков могут иметь место и в дальнейшем, и на данный момент не просматриваются перспективы для его решения. Вполне возможен вариант дальнейшего охлаждения отношений между странами-участницами территориальных разбирательств, однако вряд ли одна из сторон сможет выиграть от дальнейшей эскалации конфликта. Надежды возлагаются на то, что вовлеченные стороны сумеют преодолеть проблему нынешней полемики и взять курс на развитие тесных связей с целью взаимовыгодного сотрудничества.

Южнокорейская сторона, в свою очередь, считает, что «никакого территориального спора вокруг Токто нет», так как острова являются южнокорейской территорией исторически, географически, а также в рамках международного законодательства. Отношения Южной Кореи и Японии в 2015 году снова вошли в полосу кризиса из-за очередных претензий Токио на крошечный архипелаг Лианкур.[8].

Перспективы решения спора о принадлежности Токто/Такэсима выглядят весьма туманными. Помимо указанных выше прагматических соображений, определяющих практическую ценность Токто/Такэсима, и для Южной Кореи, и для Японии владение этими островами является принципиальным вопросом национальной гордости. Особенно остро этот вопрос воспринимается в Южной Корее, пережившей унижение японской оккупации. И в этом вопросе с РК солидарна КНДР, обещающая Югу всяческую поддержку в территориальном споре с Японией, вплоть до военной [9].

Разумеется, Южная Корея, военный потенциал которой значительно уступает потенциалу японскому (даже с учетом потенциала Северной Кореи), и которая имеет развитое взаимовыгодное экономическое сотрудничество с Японией, хотела бы избежать ситуации, при которой ей пришлось бы отстаивать острова Токто при помощи военной силы.[10].

Не заинтересована Южная Корея и в решении вопроса о принадлежности островов через международный суд, на чем настаивает японская сторона. В Японии верят, что легко

выиграют дело, а нежелание Сеула прибегнуть к международному арбитражу расценивают как свидетельство понимания южнокорейской администрацией слабости ее юридических позиций в данном вопросе. Однако, по оценкам экспертов по международному праву, разбирательство в международном суде не сулит легкой победы ни одному из участников спора [11]. С одной стороны, владение Южной Кореей островами Токто de facto в течение последних 60 лет может рассматриваться как довод в пользу Сеула. С другой — суду придется рассмотреть множество исторических документов, многие из которых сейчас трактуются каждой из участвующих в споре сторон в свою пользу. Речь идет и об исторических хрониках, картах и указах корейских и японских правителей XII—XIX веков, и о документах XX века, касающихся периода установления японского контроля над Корейским полуостровом, и даже об упоминавшихся выше директивах SCAP и Сан-Францисском мирном договоре. Все это позволяет с большой долей уверенности утверждать, что территориальный спор между Японией и Южной Кореей далек от разрешения. Тем более что в отличие от России Южная Корея предпочитает считать, что никакого территориального спора с Японией у нее нет, поскольку острова Токто являются исконно корейской территорией, и, соответственно, спорить тут не о чем. В значительной мере жесткость Сеула в вопросе о спорных островах объясняется давлением на южнокорейское правительство и политиков со стороны общественного мнения, в котором сильны антияпонские и националистические настроения, подстегиваемые как вызывающей раздражение в РК активностью Японии в борьбе за острова Такэсима, так и пропагандистскими усилиями южнокорейских СМИ, поддерживающих тезис о законности владения Южной Кореей островами Токто [12]. В аналогичном положении сильного давления со стороны общества находится и японская правящая элита. Это означает, что ни на какие компромиссы в споре об островах Токто/ Такэсима в обозримом будущем стороны, скорее всего, не пойдут.

Литература:

- [1]. Кто-кто? Токто! Российская Газета, 24.06.2005: <http://www.rg.ru/2005/06/24/korea-ostrov.html>
- [2]. Бердыханова Гульдана Манарбековна. Сборник материалов с конференции «Наука и образование - 2014» Астана, с. 1741
- [3]. У посольства Японии в Сеуле проходит демонстрация протеста. РИА Новости, 25.02.2005:

<http://ria.ru/society/20050225/39459452.html>

[4]. «10 пунктов для понимания проблемы островов Токто» - официальный документ МИД Японии: http://www.mofa.go.jp/region/asia-paci/takeshima/pamphlet_r.pdf

[5]. Гринюк В.А. «Отношения Японии с государствами корейского полуострова» - в журнале «Доклады ИДВ РАН 2010».

[6]. Торкунов А.В. Корейская проблема: новый взгляд. - М.: Анкил, 1995. - 156 с.

[7]. 10 пунктов для понимания проблемы островов Токто. Токио: Отдел Северо-восточной Азии Департамента Азии и Океании МИД Японии, 2008. - 14 с.

[8]. Территориальные претензии Японии к России и Республике Корея и стратегическая стабильность в Северо-Восточной Азии» Павлятенко В.Н., «Актуальные проблемы современной Японии», Институт Дальнего Востока РАН, 2007.

[9]. «Южнокорейско-японские отношения через призму территориальных разногласий вокруг острова Токто» А.Ю. Иванов. «Корейский полуостров и вызовы глобализации», М., 2006.

[10] Иванов А. В. Состояние и перспективы решения территориальных споров между Японией и ее соседями: Республикой Корея и Китайской Народной Республикой. Режим доступа: http://www.perspektivy.info/history/sostojaniye_i_perspektivy_resheniya_territorialnyh_sporov_mezhdu_japonijej_i_jeje_sosedami_respublikoj_koreja_i_kitajskoj_narodnoj_respublikoj_2012-08-23.htm

SUMMARY

ISLAND TOKTO IN JAPAN-KOREAN RELATIONS

marina izoria

doctor of political sciences, professor of the euro-regional university (georgia)

The problem of the statehood of the Dokdo Islands is one of the most acute among other territorial disputes between Korea and Japan. The importance of this problem is due to the fact that it is the decisive factor determining the nature of relations between the two countries.

The history of the development of the debate on the nationality of the Dokdo Islands dates back about a century. The islands were officially incorporated into the territory of Japan on February 22, 1905, five years before the annexation of Korea itself. After the annexation, the islands remained administratively part of the Shimane Prefecture, and not the Korean Governor-General. After the defeat in the Second World War, one of the conditions for the conclusion of a peace treaty between the victorious countries and Japan was the termination of Japanese sovereignty over the territories declared by the Japanese colonies. Interpretation of this condition is the basis for the territorial dispute between Seoul and Tokyo. The main question that is not being resolved is whether Japan's sovereignty over the Liancour Islands ceased as well as over other territories, including Korea. The decision on the termination of Japan's sovereignty over the territories of the colonies was laid down in Instruction No. 667/1 of January 29, 1946, issued on behalf of the Supreme Command of the occupying Allied forces, but the San Francisco Peace Treaty (September 8, 1951) bypasses this point. Thus, the ground was laid for various interpretations of this issue.

So, according to experts, disputes of lawyers and historians can take place in the future, and at the moment there are no prospects for its resolution. The option of further cooling relations between the countries participating in territorial trials is quite possible, but one of the parties is unlikely to be able to benefit from the further escalation of the conflict. Hope is placed on the fact that the parties involved will be able to overcome the problem of the current controversy and take a course towards the development of close ties with the aim of mutually beneficial cooperation.

The South Korean side, in turn, believes that «there is no territorial dispute over Doktoko,» since the islands are South Korean territory historically, geographically, and also within the framework of international law.

South Korea interested in decals. It is clear that there is no doubt that it can be seen in this case. However, according to experts in international law, it's not.

საერთაშორისო კომპანიების კონკურენტული უპირატესობები (ამერიკული კორპორაციის Apple მაგალითზე)

ირმა მოლაშხია

ეკონომიკის დოქტორი, ასოცირებული პროფესორი,
თბილისის ჰუმანიტარული სასწავლო უნივერსიტეტი

საკვანძო სიტყვები: კონკურენტული უპირატესობები, ინტელექტუალური კაპიტალი, ინოვაციური ტექნოლოგია.

კომპანიის კონკურენტული სტრატეგიის შერჩევა კონკურენტული უპირატესობების საფუძველზე ხორციელდება.

მსოფლიო ეკონომიკის განვითარების სამრეწველო სტადიისათვის დამახასიათებელი უპირატესობები, რომლებიც დაბალი ფაქტორული დანახარჯების (მაგალითად, შრომა, ნედლეული, კაპიტალი ან ინფრასტრუქტურა) ან პროდუქციის გამოშვების მოცულობის ხარჯზე მიიღწევა, ძველებურად გამოიყენება კომპანიების მიერ, მაგრამ დარგთა უმრავლესობაში ისინი უკვე არ წარმოადგენენ კონკურენტულ უპირატესობებს.

კონკურენტული უპირატესობები შეიძლება განისაზღვროს, როგორც საწარმოს მაღალი კომპეტენტურობა რომელიც სფეროში, რომელიც ქმნის საუკეთესო შესაძლებლობებს კონკურენციის ზეგავლენის დასაძლევად, მომხმარებელთა მოზიდვის და მათი ლოიალობის შესანარჩუნებლად.

კონკურენტული უპირატესობები უპირველეს ყოვლისა განისაზღვრება საწარმოს რესურსებით, რომლებსაც ტრადიციულად ყოფენ მატერიალურ (ფიზიკური და ფინანსური აქტივები) და არამატერიალურ (იმიჯი, ნოუ-ჰაუ, ადამიანური კაპიტალი) რესურსებად.

კონკურენტული უპირატესობები - ეს საქონლის (სავაჭრო ნიშნის) მახასიათებლები ან თვისებებია (ატრიბუტები), რომლებიც უზრუნველყოფენ კომპანიის უპირატესობას პირდაპირ კონკურენტებზე. ეს მახასიათებლები ან თვისებები შეიძლება განსხვავებული იყოს და ეხებოდეს როგორც პროდუქტს და მის გარემოცვას, ასევე წარმოებაში გამოყენებულ მეთოდებს, საქონლის დისტრიბუციას ან გაყიდვებს.

თუმცა საქონლის ნებისმიერი უპირატესობა მოცემულ სეგმენტში ან ამ პროდუქციის ბაზარზე საუკეთესო კონკურენტულ პროდუქტთან შედარებით იქმნება. ეს შეიძლება იყოს მომხმარებლისათვის უფრო მიმზიდვე-

ლი პროდუქცია ხარისხით, დიზაინით ან ფასით.

არსებობს 2 ტიპის კონკურენტული უპირატესობა:

ხელოვნური კონკურენტული უპირატესობები: ინდივიდუალური მიდგომა, სარეკლამო კამპანია, გარანტია და ა.შ.

კომპანიის ბუნებრივი კონკურენტული უპირატესობები: პროდუქციის ღირებულება, მყიდველები, კომპეტენტური მენეჯმენტი და სხვ.

მთლიანობაში საერთაშორისო კომპანიის კონკურენტული უპირატესობა აუცილებელია განხილულიქნეს როგორც სინთაზური მოვლენა, რომლის დონეც ფირმის საქმიანობის ყველა ელემენტის თვისობრივი ურთიერთობით გამოიხატება.

თანამედროვე მსოფლიო პრაქტიკაში სასაქონლო ნაკადების მნიშვნელოვანი ნაწილი დაკავშირებულია არა ბუნებრივ, არამედ ხელოვნურ (შეძენილ) კონკურენტულ უპირატესობებთან, რომელთა შორის განსაკუთრებული როლი ინტელექტუალურ კაპიტალს ენიჭება.

ყველაზე დინამიკურ და ინოვაციურ კომპანიებს შეუძლიათ ორიგინალური სამეცნიერო სიახლეების გამოყენებით გაუსწრონ თავიანთ კონკურენტებს (თუნდაც ყველაზე ძლიერს), რომლებიც სარგებლობენ პროდუქციის წარმოების იაფი ფაქტორების უპირატესობით.

ამასთანავე, **ინტელექტუალურ კაპიტალის** სტრუქტურის ყველა შემადგენელი: ადამიანური კაპიტალი (ცოდნა, უნარები, შემოქმედებითი შესაძლებლობები, მორალური ღირებულებები), ორგანიზაციული კაპიტალი (ტექნიკური და პროგრამული უზრუნველყოფა, პატენტები, სასაქონლო ნიშნები), სამომხმარებლო კაპიტალი (კავშირი კლიენტებთან, ინფორმაცია კლიენტებზე, კლიენტებთან ურთიერთობის ისტორია, სასაქონლო ნიშანი (ბრენდი)) უდიდეს როლს თამაშობს კონკურენტუნარიანობის ძირითადი ფაქტორებით უზრუნველყოფაში: მსოფლიო ბაზარზე კომპანიის პროდუქციის

წილის გაფართოებაში, გაყიდვების ზრდის მდგრადი ტემპების უზრუნველყოფაში, პატენტების არსებობაში, რომლებიც პროდუქციის უნიკალურობას ადასტურებენ, გაყიდვების მომგებიანობას ზრდაში, პროდუქციის წარმოებისა და მარკეტინგის ქსელის ფუნქციონირებისათვის აუცილებელი ეფექტური ტექნოლოგიების შექმნაში.

მიუხედავად იმისა რომ თითოეული წარმატებული საერთაშორისო კომპანია საკუთარი სტრატეგიის რეალიზებას თავად ახდენს, ის მაინც ერთგული რჩება საერთაშორისო მენეჯმენტის გარკვეული პრინციპების, ყველა საწარმოს ევოლუციის ბუნება იგივეა: კონკურენტუნარიანობა უზრუნველყოფილია მხოლოდ ინოვაციების რეალიზებისა და შრომის მწარმოებლურობის ზრდის პროცესში.

ორიგინალური იდეების გენერირების უნარი, სიმარტივისა და მიღწევების კომბინაცია - არის საერთაშორისო კომპანიების ბუნებრივი კონკურენტული უპირატესობა.

აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ საერთაშორისო კომპანიებს აქვთ უდავო უპირატესობა ეროვნული (სამამულო) კომპანიების წინაშე:

1. ფინანსური რესურსების გამოყენების შესაძლებლობა მრავალი წყაროდან, მათ შორის სათაო (მშობელი) კომპანიებისაგან, მიმღები (მასპინძელი) ქვეყნების ფიზიკური და იურიდიული პირებისაგან, სესხები მიმღები ქვეყნების საფინანსო ინსტიტუტებიდან და მესამე სამყაროს ქვეყნებიდან;

2. სხვადასხვა ქვეყნის ბუნებრივი რესურსების, კაპიტალისა და სამეცნიერო-ტექნიკური მიღწევების შესახებ ინფორმაციაზე წვდომა;

3. შეუძლიათ თავიანთი საწარმოები განალაგონ მთელ მსოფლიოში, მიიღონ სარგებელი მიმღები ქვეყნის შიდა ბაზრის მოცულობის, ფასების და კვალიფიკაციის, სამუშაო ძალის, ბუნებრივი რესურსებისა და ლიბერალური ნორმატიული სამართლებრივი ბაზის გამოყენებით;

4. თვალი ადევნონ მსოფლიოში სასაქონლო, სავალუტო და ფინანსური ბაზრის კონიუქტურას.

5. საერთაშორისო მენეჯმენტის გამოცდილება.

განვიხილოთ მაგალითად, საერთაშორისო ამერიკული კორპორაცია პპლე-ის კონკურენტული უპირატესობები, რომელიც პირველ ადგილს იკავებს მსოფლიოში საბაზრო კაპიტალიზაციით [1] და 2017 წლის მონაცემებით 850 მლრდ. აშშ \$ შეადგინა. კომპანიის

მოქმედების არეალი ძალიან ფართოა: 2016 საფინანსო წლის მონაცემებით 215,6 მლრდ. აშშ. \$ ბრუნვიდან 86,6 მლრდ. აშშ. \$ მოდიოდა ჩრდილოეთ და სამხრეთ ამერიკაზე, 50 მლრდ. აშშ. \$ - ევროპაზე, 48,5 მლრდ. აშშ. \$ - ჩინეთზე, 16,9 მლრდ. აშშ. \$ - იაპონიაზე, 13,7 მლრდ. აშშ. \$ - აზიისა და წყნარი ოკეანის რეგიონზე. [2]

უპირველეს ყოვლისა კომპანია Apple-ის ერთ-ერთი ძირითადი კონკურენტული უპირატესობაა - **ტექნოლოგიები**. პროგრამული და ტექნოლოგიური უზრუნველყოფის თითოეული ელემენტი მუშავდება ერთი საწარმოს ჩარჩოებში და ამიტომაც მისი კომპონენტები სრულ ჰარმონიზაციაშია ერთმანეთთან. ეს უფრო აადვილებს დეველოპერების შრომას, უზრუნველყოფს საქონლის მაღალ ხარისხს და ამცირებს დანახარჯებს. მომხმარებელი დიდ როლს ანიჭებს მოწყობილობის გამოყენების კომფორტულობას და მის ესთეტიკურ იერსახეს. აუცილებელი დეტალებისა და პროგრამების სრული კომპლექტი - ეს კომპანიის არამარტო კონკურენტული უპირატესობაა, არამედ ფაქტი, რომელიც აიძულებს მომხმარებელს შეიძინოს ახალი გაჯეტები. დღეისათვის პპლე მსოფლიოში ლიდერი კომპანიაა კომპიუტერული ტექნოლოგიის წარმოებაში.

კომპანია Apple-ის ერთ-ერთი მთავარი კონკურენტული უპირატესობაა - **პერსონალი**. კომპანიას სამუშაოზე აყავს მაღალი კლასის პროფესიონალები (ყველაზე შრომისუნარიანი, შემოქმედებითი და მონივნავე ადამიანები) და ცდილობს მათ შენარჩუნებას კომპანიაში, უზრუნველყოფს რა პირადი მიღწევებისათვის მაღალი ხელფასებითა და სხვადასხვა ბონუსებით. გარდა ამისა, ეს ამცირებს ხარჯებს არაკვალიფიციურ თანამშრომლებზე.

მომხმარებელთა ნდობა კომპანია Apple ბრენდისადმი - ეს მისი უდაო კონკურენტული უპირატესობაა. კომპანიას ეფექტური PR და მარკეტინგული სტრატეგიის დახმარებით შეუძლია შექმნას მუდმივი კლიენტების ბაზა, რაც ასევე ამაღლებს ბრენდის პოპულარობას. მაგალითად, კომპანია თანამშრომლობს პერსპექტიულ მუსიკოსებთან (YaeNaim, Royksopp, Feist და სხვ.), ცნობილი ორგანიზაციები (მაგალითად, Pieces PoParis) დებენ კონტრაქტებს მათი ბიბლიოთეკების ფირმის საქონლით სრულად დაკომპლექტების თაობაზე. მთელ მსოფლიოში მომუშავე დაახლოებით 500 სალონი რეალიზაციას უწევს მხოლოდ პპლე საქონელს.

ინოვაციები - ინოვაციური კომპანიის ძირითადი კონკურენტული უპირატესობებია. კომპანია Apple-ის ერთ-ერთი დამფუძნებლისათვის - სტივ ჯობსისათვის ფინანსური წარმატება არასოდეს ყოფილა მთავარი მიზანი. პირველ ადგილზე ის ყოველთვის აყენებდა ინოვაციურ სიახლეებს და კომპანიის მომავალს. მის იდეას მუდამ მხარს უჭერდა კომპანია Apple მთავარი დიზაინერი და კომპანიის თანადამფუძნებელი ჯონათან აივი, რომელიც ხაზგასმით აღნიშნავდა, რომ სრულყოფილი პროდუქციის შექმნა - ესაა ის, საითაც მიისწრაფვის კომპანია. მართლაც, კომპანია დიდ ინვესტიციებს დებს სამეცნიერო-კვლევით და საცდელ-საკონსრუქტორო სამუშაოებში და სწრაფად პასუხობს მომხმარებელთა მზარდ მოთხოვნებს. ასე, მაგალითად, 1984 წელს კომპანიამ პირველმა გამოუშვა 32 ბიტისანი ახალი კომპიუტერი აცინტოსჰ, რომელმაც დიდი პოპულარობა მოუტანა. მას ჰქონდა გრაფიკული ელემენტები და შეჰქონდა ცვლილებები ბრძანებათა სისტემაში, რაც დიდად მოთხოვნადია მომხმარებელთა შორის.

2001 წელს კომპანიამ წარმოადგინა აუდიოპლეერი - iPod, 2003 წელს კომპანიამ გახსნა iTunes Store - პოპულარული ონლაინ სუპერმარკეტი ციფრული აუდიო, ვიდეო და სათამაშო მედიაკონტენტი, 2007 წელს მობილური ტელეფონების ბაზარზე გამოვიდა სენსორული სმარტფონი - iPhone. 2010 წელს ბაზარზე გამოჩნდა პლანშეტური კომპიუტერი - iPad, 2012 წელს გამოვიდა თანამედროვეობის ყველაზე დახვეწილი ლეპტოპი - MacBook Air, რომელიც სპეციალური ხრახნებითაა აღჭურვილი და მისი შექმნა მხოლოდ კომპანიის სერვის-ცენტრებშია შესაძლებელი და არსად სხვაგან. როგორც ვხედავთ, კომპანია მუდმივად ცდილობს მომხმარებელს შესთავაზოს რაღაც სიახლეები, რომლებსაც ისინი ვერ იპოვიან სხვა მწარმოებლებთან. თამამად შეიძლება ითქვას, რომ Apple წარმოადგენს ინოვაციურ კომპანიას.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Apple и Google стали самыми дорогими компаниями в мире - www.vedomosti.ru
2. Apple Inc.:NASDAQ:AAPL quotes & news.-Google Finance - www.apple.com
3. Apple, Inc. (26 October 2016). - Annual Report 2016 on SEC Filing Form 10-K

ამ კონკურენტული უპირატესობის წყალობით კომპანიამ დიდ ფინანსურ წარმატებას მიაღწია. კერძოდ, 2016 წელს კომპანიის ამონაგები პროდუქციის სახეობის მიხედვით ასე გადანაწილდა: iPhone - 136,7 მლრდ.აშშ.\$ (212 მლნ.ცალი); iMac- 22,8 მლრდ.აშშ.\$ (18,5 მლნ.ცალი); iPad- 20,6 მლრდ.აშშ.\$ (46,6 მლნ.ცალი); მომსახურება- 24,3 მლრდ.აშშ.\$; სხვ. პროდუქცია- 11,1 მლრდ.აშშ.\$ [3]

Apple-ის პოპულარობა კიდევ იმითაა განპირობებული, რომ კომპანიამ რამოდენიმე ხელსაყრელი კონტრაქტი დადო მომწოდებელ - ქარხნებთან. ეს უზრუნველყოფს ფირმას მარაგით და ამცირებს კონკურენტებისათვის საჭირო კომპონენტების მიწოდებას, რომლის შექმნა ბაზარზე მათ უფრო მაღალ ფასად უწევთ. **ლოგისტიკური ჯაჭვის ორგანიზაცია** - ეს არის მშენიერი კონკურენტული უპირატესობა, რომელიც ასუსტებს კონკურენტებს. პპლე ხშირად მიმართავს მიწოდების პროცესის გაუმჯობესებას, რაც უფრო მეტი შემოსავლის მიღების საშუალებას იძლევა. მაგალითად, 90-იან წლებში უამრავი კომპანია კომპიუტერების ტრანსპორტირებას წყლის ტრანსპორტით ახერხებდა, მაგრამ შობის წინა დღეებში კომპანიამ დაახლოებით 50 მლნ.აშშ.\$ გადაიხადა საჰაერო სივრცით ტრანსპორტირებაში. კომპანიამ ამ კონკურენტული უპირატესობის წყალობით ჩამოიშორა კონკურენტები, რადგან მათ არ მოიხურვეს ან ვერ მოიფიქრეს საქონლის ამ გზით გადატანა. უფრო მეტიც, კომპანია მკაცრ კონტროლს ახორციელებს მომწოდებლებთან, მოითხოვს რა მუდმივად ხარჯების დოკუმენტაციას.

ამრიგად, ზემოთ აღნიშნული კონკურენტული უპირატესობების, მ.შ. ინოვაციური ტექნოლოგიისა და მიმზიდველი დიზაინის წყალობით ამერიკულმა კორპორაცია პპლე-იმ შექმნა უნიკალური რეპუტაცია, კულტი სამომხმარებლო ელექტრონიკის ინდუსტრიაში.

რეზიუმე

ნაშრომში განხილულია საერთაშორისო კომპანიების კონკურენტული უპირატესობები, მათი სახეები. საუბარია იმაზე, რომ კონკურენტული უპირატესობების გარეშე შეუძლებელია ეკონომიკის განვითარება. ისინი ფირმის კორპორაციული სტილის ნაწილს წარმოადგენენ, ასევე უზრუნველყოფენ მის დაცვას კონკურენტებისაგან.

სტატიაში ამერიკული კორპორაციის პპლე მაგალითზე მოცემულია კონკურენტული უპირატესობის მოსაპოვებლად თუ რა დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ინოვაციური ტექნოლოგიების შემუშავებასა და მონოპოლიზობათა ესთეტიკური დიზაინის მუდმივ სრულყოფას, რასაც კომპანიისათვის კოლოსალური მოგების მოტანა შეუძლია.

RESUME

Competitive advantages of international companies (On the example of American Corporation Apple)

The work deals with competitive advantages of international companies, their faces. Without competitive advantage it is impossible to develop the economy. They are part of the firm's corporate style and provide protection from competitors.

In the article, Apple's example of the American corporation gives you a competitive edge to what is important for the development of innovative technologies and the perfection of aesthetic design of devices that can bring colossal profit to the company.

საქართველოს რეპუბლიკის და რეცენზირებადი სამეცნიერო ჟურნალ „ეკონომიკი“-ს მთავარ რედაქტორს, პროფესორ რევაზ შენგელიას, სარედაქციო კოლეგიის წევრებს

საქართველოს ბიზნესის მეცნიერებათა აკადემია გულითადად გილოცავთ სრულიად საქართველოს ეკონომისტთა სამეცნიერო ფლაგმანის საქართველოს რეპუბლიკის „ეკონომიკა“-ს დაარსებიდან 100 წლის საიუბილეო თარიღს.

აღსანიშნავია, რომ თქვენი ჟურნალი, რომლის პირველი ნომერი ჯერ კიდევ 1918 წლის 13 სექტემბერს გამოიცა სულმნათი დიომიდე თოფურიძის თაოსნობით სულ 6 ნომრით იქნა წარმოდგენილი, ისტორია გვამცნობს, რომ ჟურნალმა ახალი სიცოცხლე ხელახლა დაიწყო და მისი პირველი ნომერი უკვე 1925 წელს გამოიცა ბატონ სიმონ ჩხლაძის ხელმძღვანელობით, რომლის შემდგომ ჟურნალს სათავეში ჩაუდგა გამოჩენილი მეცნიერ-ეკონომისტი და ბუმბერაზი პიროვნება აკადემიკოსი პაატა გუგუშვილი, რომელმაც სულ სხვა დატვირთვა და ავტორიტეტი შეჰმატა ჟურნალის აქტიურ ცხოვრებას, რამაც განაპირობა ქართველი მეცნიერ-ეკონომისტების მიერ მსოფლიოში ეროვნული ეკონომიკური აზრის გატანა.

აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ ჩვენი თანამედროვეობის აღიარებული მეცნიერ-ეკონომისტისა და საზოგადო მოღვაწის აკადემიკოს ვლადიმერ პაპავას თაოსნობითა და ხელდასმით ჟურნალის ავტორიტეტის საფუძველზე 1999 წელს 20 ივნისის საქართველოს პრეზიდენტის №384 ბრძანების გადაწყვეტილებით დაწესდა „ეკონომისტის“ დღე, რისთვისაც დიდი მადლობა აკადემიკოს ვლადიმერ პაპავას. ეს ჟურნალ „ეკონომიკა“-ს კიდევ ერთი ისტორიული აღიარება და დამსახურებაა.

100 წლის გადასახედიდან ჟურნალმა ბევრჯერ გაიარა ბენჯის ხიდზე, მაგრამ ყოველთვის შეინარჩუნა თავისი თვითმყოფადობა და რაოდენ სასიხარულოა, რომ დღესაც იგი არის საქართველოს ეკონომისტთა სამეცნიერო შემოქმედების აკვანი, რომელშიც მრავალმა ეკონომისტმა თაობებმა მიიღეს თავისი სამეცნიერო ნათლობა.

სიმბოლურია რომ 2018 წელს აღინიშნა სამი საუკუნოვანი საიუბილეო თარიღი საქართველოს დამოუკიდებლობის, ჩვენი აღმამატერის, ივ. ჯავახიშვილის სახ. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტისა და ჟურნალ „ეკონომიკის“ 100 წლის იუბილეები, ეს ტრიადა არ არის შემთხვევითი, თვითოეულმა მათგანმა ამ პერიოდის განმავლობაში შექმნა როგორც პოლიტიკური ასევე მეცნიერული და შემოქმედებითი საკუთარი ისტორია.

საქართველოს ბიზნესის მეცნიერებათა აკადემიისათვის ძალზედ მნიშვნელოვანია ჟურნალ „ეკონომიკა“-სთან თანამშრომლობა, რომელიც ორ ათეულ წელზე მეტია გრძელდება და მომავალშიც უფრო აქტიურ ფაზაში გადავა, მითუმეტეს მაშინ, როდესაც ჟურნალის რედაქოლეგიაში სხვა გამოჩენილ მეცნიერ-ეკონომისტებთან ერთად ჩვენი აკადემიის 13 წევრია წარმოდგენილი, რომლებიც აქტიურად არიან ჩართულნი ჟურნალის საქმიანობაში. მათ ღირსეული წვლილი შეაქვთ ქვეყნის ეკონომიკური გააქტიურების საქმეში, რომელიც დღეს როგორც საშინაო, ასევე საგარეო თვალსაზრისით დიდი გამოწვევების წინაშე დგას.

საქართველოს ბიზნესის მეცნიერებათა აკადემიის სახელით კიდევ ერთხელ მოგილოცავთ ჟურნალ „ეკონომიკა“-ს საიუბილეო თარიღს და გისურვებთ ლიდერის პოზიციის შენარჩუნებას, მომავალი ეკონომისტების სამეცნიერო კუთხით აღზრდის საქმეში.

ულრმესი პატივისცემითა და კეთილი სურვილებით საქართველოს ბიზნესის მეცნიერებათა აკადემიის პრეზიდენტი, ეკონომიკურ-მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი, „ჟურნალ ეკონომიკის“ სარედაქციო კოლეგიის წევრი, ე. თბილისის საპატიო მოქალაქე

თეიმურაზ გაბუნაშვილი